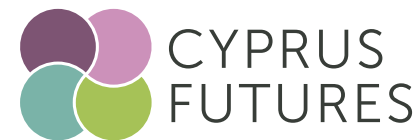

KIBRIS'IN OLASI GELECEKLERİ

2022

2035

SENARYOLAR RAPORU

KIBRIS'IN OLASI GELECEKLERİ

2022

2035

Kıbrıs Senaryoları, Kıbrıs'ın geleceğine dair hayal edilmiş hikayelerdir.

Bu senaryolar gelecekte neler *olabileceğinden* söz etmektedirler.

Senaryolar, 2022 yılında Kıbrıs toplumunun farklı kesimlerini temsil eden 36 Kıbrıslı bireyden oluşan ve çeşitlilik gösteren bir grup tarafından oluşturulmuştur.

İçindekiler

Önsöz	4
Giriş	7
Neden senaryolar?	9
Senaryoları nasıl okumalı	10
Senaryolara genel bakış	11
Senaryoların karşılaştırılması	13
Senaryolar	18
Yol yok: Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	19
Benim Yolum: Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	28
Onların Yolu: Baskı altında barış senaryosu	37
Bizim Yolumuz: Dayanıklı barış senaryosu	46
Senaryoları kullanma yolları	58
Sözlük	59
Senaryolarla ilişkili terimler	59
Kıbrıs'la ilişkili terimler	60

Önsöz

Transformative Scenario Planning [Dönüştürücü Senaryo Planlama] kitabının yazarı Adam Kahane ile 1996 yılında, Good Government Foundation [İyi Yönetim Vakfı] adına kendisini ülkemize davet ettiğimde tanıştım. Kolombiya o dönemde çok zor bir dönemden geçiyordu, ülke siyasi istikrarsızlık ve şiddete saplanmıştı. Beni Kahane'ye yönlendiren ise Başkan Nelson Mandela idi. Kahane, Güney Afrika'daki apartheid (ırk ayrımı) rejiminden geçiş döneminde, başarılı "Mont Fleur" senaryoları sürecine liderlik etmişti.

Kahane bize çok ilginç bir çalışmayla yardımcı oldu. Kolombiya toplumunun tüm kesimlerinden: hükümetten ve muhalefetten; köylülerden ve büyük toprak sahiplerinden; sendikacılardan ve sanayicilerden; akademisyenlerden, politikacılardan ve emekli askerlerden; ve ayrıca, davaları devam ettiği için telefonla katılan paramiliter grupların üyeleri ve gerilla liderlerinden temsilcileri bir araya getiren bir toplantı düzenledik. Pek olası görünmeyen bu toplantı, Kolombiya'da daha önce hiç görülmemiş bir tartışma, düşünme ve analiz sürecine dönüştü. Kahane tarafından önerilen metodolojiyi izleyen bu kapsamlı ve karmaşık temsilciler grubu, ülkenin durumunu ve gelecekte izleyebileceği yolları ayrıntılı bir şekilde tartıştı.

Grup birlikte çalışarak, dört olası senaryonun ele alındığı Destino Colombia (Destinasyon Kolombiya) belgesini hazırladı. Bu senaryoların başlıkları şunlardı: "Yarın gelecek ve biz göreceğiz", "Eldaki serçe yeğdir", "Herkes ileri" ve "Birlikten kuvvet doğar." Bu senaryolar medyada ve ülkenin dört bir yanındaki küçük ve büyük toplantılarda kapsamlı bir şekilde anlatıldı. Bu senaryolar, Kolombiyalılar için karşı karşıya oldukları seçenekler konusunda iyi bilinen bir mihenk taşı haline geldiler. On beş yıl sonra ülkemizin Devlet

Juan Manuel Santos

Nobel Barış Ödülü Sahibi ve Kolombiya Eski Devlet Başkanı

Başkanı olarak seçilip senaryoları tekrar okuduğumda çok heyecanlandım, zira barışa giden yolu farklı aşamalarda tarif etmişlerdi ve burada kehanet gibi bir netlik vardı. Bugün Destino Colombia sürecini, ülkemizin barış arayışındaki en önemli olaylardan biri olarak görüyorum.

2012 yılında, Kahane ve Kahane'nin Reos Partners'daki meslektaşlarına, Amerikan Devletleri Örgütü'nün himayesinde, Amerika kıtasındaki uyuşturucu sorununun geleceğine ilişkin dönüştürücü bir senaryo sürecine giden yolu açmalarını tekrar önerdim. Uyuşturucu sorununa ilişkin çalışma sonucunda ortaya çıkan dört senaryo, bölgesel ve küresel liderlerle önyargılar ve dogmalar olmaksızın derin, ciddi ve sorumlu bir müzakere geliştirmemize ve yeni yanıtlar üretmeye başlamamıza yardımcı oldu. Amerika kıtasındaki uyuşturucu sorununun geleceğine ilişkin senaryolar, küresel uyuşturucu tartışmalarında bir tabuyu yıktığı için birçok eski Latin Amerika Başkanınca itibar gördü.

Bu başarılı deneyimler, çatışmaların ele alınmasında ve hâlihazırda dünyayı ilgilendiren başlıca sorunlara ilişkin siyasi, ekonomik ve sosyal çözümler tasarlanmasında dönüştürücü senaryolar yaklaşımının faydasını ve etkililiğini teyit etmektedir.

Elbette, bu sorunları çözmek temel bir unsur gerektirir: işbirliği, yapıcı diyalog. Bu olmadan, bizi ileriye götürecek ve hayatın bize sunduğu bilmece ve zorlukları çözmemizi sağlayacak yolları bulmak mümkün değildir. Ancak, işbirliğinin mahiyeti ne yazık ki düşündüğümüzden daha karmaşıktır. İşbirliği, her zaman bir grup uzmanın hemfikir olduğu ve tüm tarafları tatmin edecek bir çözümün

bulduğu kontrollü ortamlarda gerçekleşmez. Ve hepsinden önemlisi, her zaman aynı şekilde düşünen ve aynı hedeflere sahip insanlar arasında gerçekleşemez.

İşbirliği yapmak için çoğu zaman -ve giderek artan bir şekilde- hasımlarımızla oturup konuşmak gerekir. Biz bunu Kolombiya'da çok iyi biliyoruz. Barışa ulaşmak için, Latin Amerika'nın en eski ve en büyük gerilla grubu olan ve on yıllar boyunca Kolombiyalıları büyük acılar çektiren silahlı bir grup olan FARC ile bir müzakere sürecine girmek gerekiyordu. FARC'ın fikirlerine ve yöntemlerine katılmasak da, silahları susturmanın ve binlerce Kolombiyalı'nın hayatını kurtarmanın bir yolunu bulmak için onlarla masaya oturduk. Yarım yüzyılı aşkın bir süredir devam eden, ülkemize çok fazla acı yaşatan, 450 binden fazla kişinin ölümüne ve 9 milyondan fazla kişinin yaralanmasına neden olan saçma bir savaşın devam etmesine razı olamazdık.

Çok zor olmasına ve birçok engeli aşmak zorunda kalmamıza rağmen -nefretler, geçmişin yalanları, güvensizlik- neyse ki bir yol bulduk ve anlaşmaya vardık. Hasımlarımızla işbirliği yapabildik, diyalog kurabildik ve yakınlaşabildik, sonuç olarak bugün barış içinde bir ülke, umuda kucak açan ve savaşın acımasızlığını geçmişte bırakan yeni bir Kolombiya inşa ediyoruz.

Elli yıldan fazla süren bir savaşın yaralarını sarmak kolay değildir. İnsanları, eski hasımlarını, kendisine zulüm yapmış insanları kabul etmeye ikna etmek kolay değildir. Ayrıca çok zaman alır, çok azim gerektirir. Uzlaşma süreci çoğu zaman insanlara geçmişte neler olduğunu hatırlatır. Bu acı verici olabilir, ancak yaraları iyileştirmek için bu gerekli bir arındırıcı adımdır. İhtiyaç duyulan şey cezalandırıcı adalet değil, onarıcı adalettir, barışa izin veren bir adalet türüdür. Buna geçiş dönemi adaleti deniyor. Kolombiya'daki müzakerecilerle verdiğim talimat, barışa ulaşmamızı sağlayacak bir adalet arayışında olmaları yönündeydi.

Dönüştürücü senaryolarla ilgili deneyimim ve işbirliğine yönelik bu yeni yaklaşım göz önüne alındığında, benzer bir yaklaşım uygulayan yeni Cyprus Futures [Kıbrıs'ın Gelecekleri] girişimini duymaktan memnuniyet duydum. Bu yaklaşım bizi karmaşıklıktan korkmamaya, gerçeklerden korkmamaya, aksine bu karmaşıklığın sunduğu farklı perspektifleri ve olasılıkları dikkate almaya ve buna ek olarak, koşullar gerektirdiğinde stratejimizi değiştirmeye istekli olmaya davet eder. Ancak o zaman etkili bir işbirliği tesis edebilir ve daha iyi bir yarının temellerini atabiliriz. Yeterli siyasi irade ile tüm çatışmalara müzakere edilmiş bir çözüm bulunabilir.

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BK	Birleşik Krallık
BM	Birleşmiş Milletler
BMGS	Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri
DAGF	Doğu Akdeniz Gaz Forumu
DSS	Dönüştürücü Senaryolar Süreci
Erasmus	Üniversite Öğrencilerinin Hareketliliđi için Avrupa Topluluğu Eylem Programı
FTP	Federal Toplum Polisi
GS	Genel Sekreter
İBTF	İki bölge, iki toplumlu federasyon
KBMBG	Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü
KGSTDF	Kıbrıs'ın Geleceğine İlişkin Sivil Toplum Danışma Forumu
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
TMK	Taşınmaz Mal Komisyonu

Giriş

“Senaryolar iki dünya ile ilgilenir: Olgular dünyası ve algılar dünyası. Amaçları, potansiyel olarak stratejik öneme sahip bilgileri toplayıp bunları yeni algılara dönüştürmek ve böylece zihnin daha önce kavrayamadığı stratejik içgörülere ulaşmaktır.”

— Pierre Wack

“Kıbrıs’ın Gelecekleri” senaryoları gelecekte ne *olacağı* (tahminler) veya ne *olması gerektiği* (öneriler ya da tavsiyeler) değil, neler *olabileceğine* dair hikayelerdir. Kıbrıs ve çevresinde, 2022’den 2035’e kadar olan dönemi, ilgili siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve uluslararası dinamikleri kapsayacak şekilde ele almaktadırlar.

Senaryoların ortak yazarları özenle seçilmiş 36 Kıbrıslı bireyden oluşan bir “Senaryo Ekibi”dir. Onlar, “olağan şüphelilerden” oluşan bir grup değildir. Sektörler (hükümet, akademi, iş dünyası, sivil toplum, kurumsal din, sosyal sektör ve kültür sektörü), meslekler (avukat, profesör, araştırmacı, doktor, mühendis, emlak danışmanı, bankacı, ekonomist, aktivist, girişimci, sosyal hizmet uzmanı, rahip, eğitimci, okul yönetim kurulu üyesi, şarap üreticisi, koreograf, oyun yazarı), nesiller (20’li-60’lı yaş aralığı) ve Kıbrıs sorununa ilişkin siyasi görüşler arasında çok çeşitli bakış açıları içerirler. Ayrıca, cinsiyet açısından dengeli, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında dengeye sahip olup, dini azınlıkları da içerir.

Bu sürece katılanlar geniş ölçüde Kıbrıs toplumunu temsil etseler de, sürece belirli bir kurum veya seçim bölgesinin temsilcileri olarak değil, bireyler olarak katıldılar. Ekip üyeleri, senaryoları geliştirmek için kendi zamanlarından gönüllü olarak birkaç haftalarını ayırarak, yapıcı bir şekilde birlikte çalıştılar. Yoğun sohbetlerle geçen üç atölye çalışmasında bir araya gelmelerinin ardından, gerektiğinde yine buluşarak kolektif bir şekilde yazma sürecinde bulundular.

Senaryo ekibinin görevi, günümüz dünyasının gerçeklerini göz önünde bulundurarak Kıbrıs’ın geleceğine dair inandırıcı hikayeler yaratmaktır. Onlardan düş kurmaları ve hayal dünyasında olmaları değil, inanılır bir dizi hikaye yaratmaları istendi. Ayrıca, bu hikayelerin Kıbrıslıların günümüzde endişe duydukları konularla alakalı ve aynı zamanda yeni bakış açıları ile perspektifler sunan ve altta yatan sorunları yüzeye çıkaran, meydan okuyucu hikayeler olmasını sağlamaları istendi.

Sonuç olarak, Senaryo Ekibi üyelerinin tümünün katkıda bulunduğu ve hiçbirinin tek başına hazırlayamayacağı kolektif bir dizi senaryo ortaya çıktı. Bu süreçte birçok fikir test edildi, ancak bireysel istekleri veya tercihleri yansıtan bazı senaryolar inandırıcılık testinden geçemedi. Bu hikayelerin gerçekten gerçekleşebileceği konusunda grubun kendi içinde ikna olmamasından dolayı bu senaryolar dahil edilmedi. Bu sonuç, ortaya çıkan senaryo dizisinden başka bir dizi olamayacağı veya bu senaryo dizisinin eksiksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Daha farklı bir grup, daha farklı senaryolara ulaşmış olabilirdi. Bu yönetici özetinin ve raporun tamamının okuyucuları, burada sunulan senaryolar üzerinde düşünürken başka geleceklerin olasılıklarını da değerlendirebilirler.

Bu senaryolar, kolektif olarak oluşturulmuş dört farklı hayali gelecek dizisini temsil etmektedir. Senaryo ekibi üyeleri, bu dört olası hikayenin gerçekleşebileceği ve adanın karşı karşıya olduğu zorlukları ele almak için Kıbrıs içinde ve çevresinde geniş ve kapsayıcı bir konuşmada ele alınması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Aynı zamanda, neredeyse her senaryo ekibi üyesi senaryolardan en az birindeki unsurlara katılmamaktadır.

Sonuç olarak, Senaryo Ekibinin ortak değerlendirme çıktısı, herhangi bir öneri üzerinde bir fikir birliğini veya bir senaryoya veya diğerine yönelik ortak bir tercihi temsil etmemektedir. Senaryolar, Kıbrıs'ın ilerlemesine yardımcı olabilecek daha stratejik ve kapsamlı diyalogları teşvik etmesi umuduyla birlikte çalışan, farklı, kararlı ve duyarlı Kıbrıslı aktörlerden oluşan bir grup insanın çalışmasını temsil etmektedir. Senaryolar, Kıbrıs'ın olası gelecekteki görünümünün bir haritasının yanı sıra yeni ve bilinçli bir diyalogu desteklemek üzere ortak bir dil sunmaktadır. Senaryoların yayımlanması, Kıbrıs'ın Gelecekleri tartışmasını sonuçlandırma değil, başlatma niyetini taşımaktadır.

Neden senaryolar?

“Gelecekle bağ gelecekte değil şimdiki zamanda kurulur. Geleceğe odaklanmak, bugünü görme biçimimizi değiştirir; öyle ki bugünü ve bugünün stratejik gerekliliklerini ‘yeniden algılarız’. Gelecekte öğrenmek heyecan verici ve zorlayıcıdır çünkü bugünle bağ kurma biçimimizi sonsuza dek değiştirir.”

— Oliver Freeman

Senaryolar hikâyelerdir. İnsanlar, zor, karmaşık, hatta tabu olan şeyler hakkında konuşmak, düşüncede değişikliği teşvik etmek, yolları aydınlatmak ve ahlaki olarak doğru bir eyleme ilham vermek için daima hikâyeleri kullanmışlardır. Olası gelecekler hakkında hikâyeler kurgulamak ve anlatmak, mevcut sıkışmış durumlarımızdan ve kutuplaşmış konuşmalardan başımızı kaldırmamızı ve “Ya böyle olsaydı?” sorusunu kendimize sormamızı sağlar.

Kıbrıs sorununu çözmeye ve adanın geleceğine yön vermeye dair on yıllardır süren çalışmalar kapsamında, girişimleri ve çözümleri yürürlüğe koymak, desteklemek veya uygulamak için birçok değerli girişimde bulunulmuştur. Bu girişim, ilgili çalışmalarını takdir etmekte ve bunları temel almakla birlikte, birçok açıdan ilgili çalışmalardan farklıdır ve emsalsizdir. Özellikle, Kıbrıs Sorunu için belirli bir çözüm modelini takip etmemekte, benimsememekte, savunmamakta veya desteklememekte, hatta özel olarak bu sorunu da ele almamaktadır. Daha ziyade, Kıbrıslıların olası çoklu geleceklerini birlikte keşfetme, tartışma ve üzerine düşünme çabasıdır. Geleceğin, geçmişin ve bugünün gerçeklerinden nasıl evrildiğini göz ardı etmeden, Kıbrıs’ta-

ki kamusal söylem için gelecek odaklı bir yaklaşım ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Proje “Dönüştürücü Senaryolar” yaklaşımını uygulamaktadır. Bu yaklaşım, 1991-92 yılları arasında Güney Afrika’daki apartheid rejiminden geçiş sürecinde, siyasi yelpazenin farklı kesimlerinden Güney Afrikalıları bir araya getiren, şu anda Reos Partners Direktörü ve “Dönüştürücü Senaryo Planlama” (DSP) kitabının yazarı olan Adam Kahane’nin, tarafsız kolaylaştırıcı olarak görev yaptığı “Mont Fleur Senaryoları”nı geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır.

Son otuz yılda bu yöntem ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde; demokrasi, iklim değişikliği, uyuşturucu politikası, adalet, eğitim, toprak reformu, gıda güvenliği ve daha birçok konu için uygulanmıştır. Ayrıca Güney Afrika, Kolombiya, Guatemala, Etiyopya, İsrail-Filistin, Tayland, Hollanda ve başka yerlerdeki ulusal ve bölgesel gelecekler için de uygulanmıştır. Yöntem, farklı bağlamlarda sürekli olarak yeni içgörüler edinilmesini sağlamış, güveni artırmış, karşılıklı anlayışı güçlendirmiş, yeni ortaklıklar kurmuş ve stratejik öngörü ve liderlik kapasitelerini geliştirmiştir.

Yöntem, diğer senaryo planlama yaklaşımlarından farklıdır, çünkü senaryolar sadece geleceğe uyum sağlama niyetiyle değil, geleceği şekillendirme niyetiyle geliştirilir. Ayrıca, senaryolar düşünce kuruluşları veya akademik uzmanlar tarafından değil, söz konusu sorunla ilgisi olan ve belirli bir toplumun, sektörün veya sistemin bir kesimini temsil eden çok çeşitli bireylerden oluşan bir grup tarafından, kolektif olarak hazırlanmaktadır. Bu da canlı, ayakları yere basan ve ikna edici bir çıktı sağlar.

Senaryoları nasıl okumalı

Senaryoları okurken, bu senaryoların öneri olmadıklarını aklınızdan çıkarmayın. Bir plan sunulmasını ve bu planın uygunluğunun tartışılmasını beklemeyin. Bunun yerine senaryolarda sunulan geleceklerin gerçekleşebileceğini hayal edin. Kendinizi bu dört senaryonun sunduğu olası geleceklere bırakın. Bunları, kendinizi içinde bulabileceğiniz ve üstesinden gelmeniz gerekebilecek durumlar olarak düşünün.

Her bir senaryoyu okurken şu soruları sorun:

→ Bu senaryo gerçekleşebilir mi?

→ Eğer bu senaryo gerçekleşirse, bunun bana, değer verdiğim insanlara, dâhil olduğum gruplara ve genel olarak Kıbrıslılara nasıl bir etkisi olur?

→ Eğer bu senaryo gerçekleşirse, en iyi şekilde yararlanabileceğim/ yararlanabileceğimiz ne gibi fırsatlar doğar, ne gibi zorluk ya da engellerle karşılaşabilirim/ karşılaşabiliriz? Ne gibi seçeneklere sahip olabilirim/olabiliriz?

→ Bu olası geleceğe hazırlanmak, bu geleceğin gerçekleşmesini önlemek ya da gerçekleşmesine yardımcı olmak için bugün ne yapabilirim/ yapabiliriz?

Senaryoların hepsini okuduktan sonra şu soruları sorun:

→ Başka ne tür senaryolar olabilir?

→ Daha önce fark etmediğim ama şimdi fark ettiğim ne var?

→ Benim rolüm nedir? Bugünkü eylemlerimle geleceğin yönünü nasıl etkileyebilirim?

Senaryolara genel bakış

Kıbrıs için geleceğin gidebileceği pek çok olası yön vardır. Senaryo ekibi, günümüz ile 2035 yılları arasında neler olabileceği ile ilgili anlatılması ve anlaşılması gerektiğini düşündükleri dört hikayeyi detaylandırmayı seçmişlerdir. Bu senaryoların her biri ayrı bir “dünya”, gelecek için farklı bir gerçekliktir.

‘Yol yok’ dünyasında, Kıbrıs sorununa ilişkin müzakereler yeniden başlayıp bir kez daha çökerken, daha iyi ve daha heyecan verici bir geleceğe dair umutlar belirir ve söner. Bunun sonucunda ortaya çıkan hayal kırıklığı ve karşılıklı suçlamalar, Kıbrıs’ın iki ana toplumu arasındaki bölünmüşlükleri daha da derinleştirir. Sürekli tekrarlanan ve başarısız olan görüşme süreçleri, birbiriyle çatışan çözüm modelleri, maksimalist talepler ve dönüştürücü liderliğin eksikliği ile birleşince ilerlemeyi engeller, tıkanıklığı besler ve günlük yaşamı etkileyen diğer zorlukların üstesinden gelmek üzere gerekli kaynaklardan uzaklaştırır. Kıbrıs Türk tarafı, Türkiye’ye bağımlı kalmaya ve Türkiye’den etkilenmeye devam eder ve Türk ekonomisi bakımından az düzenlenmiş bir bölge işlevi görür. Kıbrıslı Rumlar için 1974’te göç ettikleri topraklarına ve sahip oldukları mülklerine geri dönme ihtimali azalır ve adada Türkiye’nin yükselen varlığı ile artan askerleşme nedeniyle ilgi daha çok güvenliğe yönelir. Çok az kişi yeni bir barış sürecine inanır, ancak kimse bundan tamamen vazgeçmeye istekli veya muktedir değildir. Sonuç olarak, fiili ayrılık pekiştikçe, Kıbrıs sorununa dahil olan ve bu sorundan etkilenen herkes Araf’ta hapsolmaya devam eder.

‘Benim yolum’ dünyasında, barış süreciyle ilgili beklentiler yok oldukça, adada Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum tarafları arasındaki gerginlikler hızla yoğunlaşır. BMGS, iki tarafta da ilerleme için ortak zemin ve isteklilik olmadığı gerekçesiyle, Kıbrıs’taki iyi niyet misyonunu sınırsız bir süre için askıya alır. Küresel alanda çok-kutupluluğun ve Batı üstünlüğüne karşı yükselen meydan okumaların arttığı bir ortamda, Kıbrıs Türk liderliği kuzeyin bağımsız bir devlet olarak uluslararası tanınırlık kazanması yönünde aktif bir politika izler. Bu durum, Kıbrıslı Rumları fazlasıyla endişelendirir, Kıbrıs Türk toplumu içinde de hatırı sayılır gerginliğe neden olur. Kuzeyin birkaç ülke tarafından tanınması, çeşitli önlemler ve AB ile BM üyelikleri yoluyla Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan’ın hem ada içinde hem de ada dışında şiddetli bir direniş göstermesi nedeniyle, güçlü bir tepki ile karşılanır. Bu da kuzeydeki ekonomiyi ve Kıbrıslı Türklerin hareket kabiliyetini etkiler, uluslararası alanda devam eden izolasyonlarını öne çıkarır. Düzenlemelerin az olduğu kuzeyde bu önlemlerin etkileri yabancı yatırımlarla kısmen dengelenir, ancak bu yatırımların faydaları eşit bir şekilde dağılmaz. Kıbrıslı Rumlar ve Türkiye denizlerde çakışan hak talepleriyle ilgili herhangi bir anlaşma olmaksızın hidrokarbon çıkarma arayışlarına devam ederken bölgesel gerginlikler de tırmanır.

‘Onların yolu’ dünyasında, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderler, Kıbrıs sorununu çözme yönünde dışarıdan ve iş dünyasından baskı görür. Daha önceki süreçlere benzer şekilde, Birleşmiş Milletler’in desteklediği, şeffaflığın ve sivil toplum katılımının az olduğu, ‘her şey anlaşılana kadar hiçbir şey üzerinde anlaşılmış sayılmaz’ prensibinin geçerli olduğu, lider odaklı üst düzey müzakereler yürütülür. Müzakereler, halkın katılımının sağlanmadığına dair endişelerini ve toplumların değişim için hazırlanmamasının risklerini ortaya koyan sivil toplum güçlerine rağmen, güç paylaşımı, güvenlik, toprak ve mülkiyet gibi ‘sert’ siyasi konular merkeze alınarak ve öze dair konularda uluslararası uzmanların tavsiyelerine daha fazla bel bağlanarak sürdürülür. Halkın kendisi çok az müdahildir, ancak kamuoyunu etkileme amaçlı pazarlama tekniklerinin kullanıldığı akıllı bir iletişim kampanyasına maruz kalır. Ortaya çıkan barış planının onaylanmasının ardından yüksek düzeyde adem-i merkezîyetçi (desentralize) bir federasyon kurulur ve etkili federal kurumlar oluşturulmasına pek önem verilmez. Ekonomik entegrasyonun zorlu olmasından ve liderlerin birbiriyle çatışan sadakatlere sahip olmalarından dolayı (kurdukları federasyona ve görevde kalmak için gerekli olan toplum desteğine), kısa sürede çatlaklar ortaya çıkmaya başlar. Zaman içinde, kurucu devlet düzeyinde (diğer topluma karşı) etkili koruma eylemleri ile federal düzeyde sonu gelmeyen tartışmalar arasında bir bölünmüşlük ortaya çıkar. Bu durum, federasyonun meşruiyetinin yanı sıra halkın federasyona olan inancını da zayıflatır ve insanların sadakatinin öncelikle kurucu devletlere olduğu anlamına gelir. Bu da güvensizliği ve etnik bölünmeleri pekiştirerek, zorluklarla başa çıkma kabiliyeti çok düşük bir yapının ortaya çıkmasına sebep olur.

‘Bizim Yolumuz’ dünyasında, Kıbrıs genelinde daha çok insan, Kıbrıs sorununun devamının, süregelen bölünmüşlük ve siyasi çıkmaz karşısında işbirliği çabalarının kapsam, boyut ve etki bakımından sınırlı kalması nedeniyle, mevcut ve gelecekteki acil zorluklarla etkili bir şekilde baş edilmesine engel olduğunu kabul eder. BM tarafından geniş bir paydaş yelpazesıyla yapılan ön istişareler, liderlerin barış sürecine dair yeni bir yaklaşım üzerinde mutabık kalmalarıyla sonuçlanır. ‘Dayanıklı barışa’ ulaşmaya odaklanan bu yaklaşımda, liderler arasındaki üst düzey görüşmeleri çalışma grupları, teknik komiteler ve geniş sivil toplum katılımıyla birleştiren, BM ve diğer uluslararası paydaşların desteğiyle ve içeriden sürdürülen çok kademeli, katılımcı bir süreç söz konusudur. Bu durum, toplumun çeşitli seviyelerinde farklı aktörler tarafından yürütülen pek çok faaliyetin önünü açar, ancak pek çok Kıbrıslı, müzakereler ve olabilecek değişiklikler konusunda hala endişeler taşır. Bazıları ise barış sürecini ciddiye almaz. Ayrı ayrı gerçekleştirilen referandumlar ile onaylanmasının ve detaylı teknik hazırlıkların ardından yeni federasyon hayat bulur. Federal ve kurucu devlet düzeyinde etkili ve meşru kamu kurumlarının kurulmasına, yapıcı uyumsuzluk çözümü ve koordinasyon mekanizmalarının oluşturulmasına ve katılımcı yönetim, insan hakları ve sosyal uyum konularına büyük önem verilir. Bu da dirençli ve kapsayıcı bir federasyon ile kültürlerin ve halkların çoğulculuğu ve Avrupalı kimliğiyle gurur duyan bir Kıbrıs yurttaşlığının oluşmasına sebep olur.

“Umut ve umutsuzluk arasındaki fark, aynı olgulardan yola çıkarak farklı bir hikâyeye anlatmalarında yatar.”

– Alain de Botton

Senaryoların karşılaştırılması

Gelecek, bu dört senaryonun ve başka senaryoların bir kombinasyonunu içerebilir. Buna rağmen, bu karmaşık dinamikleri daha net bir şekilde görebilmek ve tartışabilmek için bunları belirgin bir şekilde farklı senaryolara ayırıyoruz. Aşağıdaki tabloda senaryoların temel unsurları karşılaştırılmakta ve birbirlerinden nasıl farklılaştıkları gösterilmektedir.

SENARYO	YOL YOK 	BENİM YOLUM 	ONLARIN YOLU 	BİZİM YOLUMUZ
ALT BAŞLIK	Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	Baskı altında barış senaryosu	Dayanıklı barış senaryosu
HİKAYENİN ÖZÜ	Sürekli başarısızlığa uğrayan barış süreci karşısında Kıbrıs'ta iki ana toplum arasındaki ayrılıklar istikrarlı bir şekilde derinleşir ve katılaşıp, bu da kuzeyin Türkiye'ye bağımlılığının ve Türkiye ile entegrasyonunun giderek daha da artması, güneyde güvenlikle ilgili endişelerin yükselmesi ve adanın genel olarak askerileşmesi ile sonuçlanır.	Uzun süredir devam eden izolasyonları kırma niyetinde olan Kıbrıslı Türkler artık Kıbrıs sorununa uzlaşmış bir çözüm bulunmasını beklemeyerek aktif olarak uluslararası girişimlerde bulunur ve bağımsız bir devlet olarak tanınmak için çaba harcar. Bu durum Kıbrıs Rumları tarafından güçlü bir tepkiye ve uluslararası örgütler tarafından kınanmaya yol açar.	Kıbrıs'ta dış güçlerin baskısı altında ve uluslararası uzmanlara bel bağlayarak tepeden inme bir süreçle kurulan federasyon, toplumları gelecekteki değişimlere hazırlamakta başarısız olur, güvensizliği ve etnik ayrılıkları pekiştiren ve stresle başa çıkma kabiliyeti çok az olan bir yapı ortaya çıkarır.	Katılımcı bir süreçle kendi geleceklerinin sorumluluğunu üstlenen adadaki iki ana toplum, gelişen bağlamda karşılıklı bağımlılıklarının yanı sıra barışın ekonomik ve sosyal faydalarının da farkında olarak dayanıklı ve kapsayıcı bir federasyonun ortakları haline gelirler.
KIBRIS SORUNU	Zamanla kötüye gider	Hızla tırmandırılır	Yüzeysel çözülür	Dönüşür

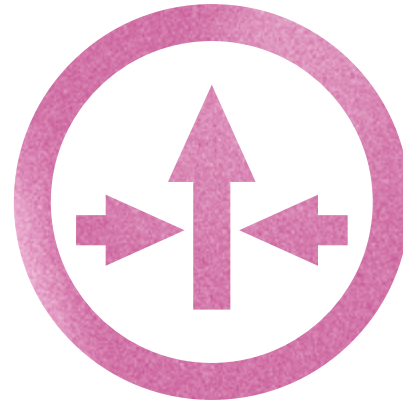
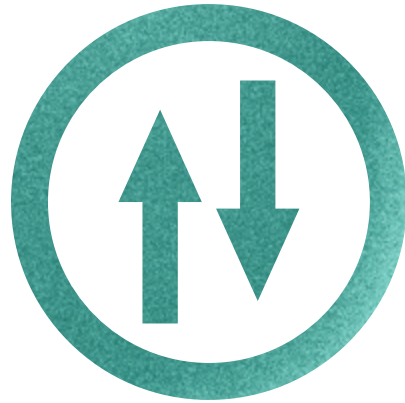
SENARYO	YOL YOK 	BENİM YOLUM 	ONLARIN YOLU 	BİZİM YOLUMUZ
ALT BAŞLIK	Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	Baskı altında barış senaryosu	Dayanıklı barış senaryosu
ANA ODAK	Dış	Dış destek ile içerden (özellikle kuzey için Türkiye'den ve güney için AB'den)	Dış ve elitler tarafından yönlendirilen	İç ve birçok paydaşın paylaştığı Kıbrıs'ın bütünüyle dış destek aldığı
BARIŞ SÜRECİ	Elit düzeydeki müzakereler BM'nin desteğiyle yeniden başlar ama birkaç yıl içinde çöker. İki taraf arasında daha fazla hayal kırıklığı ve suçlamaların yanı sıra bölünmüşlük de derinleşir. Her iki tarafın da ciddi kuşkuları olmasına ve bunu gerçekleştirmek için çok düşük istek sahibi olmalarına rağmen yeni görüşmeler olması ihtimali devam eder.	İki tarafın liderleri tarafından belirlenen farklı katı pozisyonlar ve ön koşullar nedeniyle müzakereler başlamaz ve bu durum BM'nin iyi niyet misyonunu üzümlük süresiz bir şekilde askıya almasına yol açar.	Elit düzeydeki müzakereler, çok düşük şeffaflık ve halk katılımıyla, uluslararası paydaşların güçlü baskısı ve yönlendirmesiyle, ve Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların 'evet' oyu vermesini sağlamak için pazarlama tarzı bir iletişim kampanyasına güvenerek, federal bir çözüme ulaşmaya odaklanır.	Çok katmanlı, katılımcı bir barış süreci 'dayanıklı barışa' ulaşılmasına odaklanır. Bu süreçte liderler arasındaki üst düzey müzakereler, çalışma grupları, teknik komiteler ve geniş sivil toplum katılımıyla birlikte içeriden gelen bir itici güçle, BM'nin ve diğer uluslararası paydaşların desteğiyle yürütülür.

SENARYO	YOL YOK 	BENİM YOLUM 	ONLARIN YOLU 	BİZİM YOLUMUZ
ALT BAŞLIK	Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	Baskı altında barış senaryosu	Dayanıklı barış senaryosu
YÖNETİM	Güneydeki idarenin Kıbrıs'ın bütünü temsil ettiği ancak AB yasalar ve tüzükler bütünü askıda olduğu kuzey üzerinde herhangi bir kontrolü olmadığı ayrı yönetim sistemleri. Kuzeydeki siyasi işler, yönetim ve karar alma süreçleri giderek daha fazla Türkiye'den etkilenir, Kıbrıslı Türkler idare ve kamu hizmetlerinin sağlanması için Türkiye'den gelen fonlara daha fazla bel bağlar. Kuzeyde, başkanın doğrudan kapsamlı yürütme gücü tarafından yönetildiği bir başkanlık sistemine geçilir. Kuzey ile güney arasında insan hakları, sağlık ve çevre standartları ile ilgili fark giderek açılır.	Kıbrıs Türk liderliğinin aktif olarak uluslararası girişimlerde bulunduğu ve bağımsız bir devlet olarak tanınma çabası içinde olduğu ve sonunda birkaç başka ülke tarafından da tanındığı ayrı yönetim sistemleri. Güneyde, demokrasi varlığını korur ancak yolsuzluk ve hesap verebilirlik ile ilgili endişeler, devam eden siyasi kriz ve kuzeyle ilgili kargaşa bahane edilerek kolayca göz ardı edilir.	AB içinde federasyon, siyasi elitlerin kendi toplumlarının çıkarlarını korumak için kurucu devletlerin güçlü olmasını sağlamaya odaklanması nedeniyle etkili federal kurumlar oluşturmak için çok az çaba harcanması, federal kurumların meşruiyetinin düşük ve halkın sınırlı olmasına ve insanların sadakatlerinin öncelikle kurucu devletlere yönelmesine yol açar.	AB içinde federasyon, federal ve kurucu devlet düzeyinde etkili ve meşru kamu kurumlarına sahip, yapıcı uyumsuzluk çözümü ve koordinasyon mekanizmaları olan ve katılımcı yönetim, insan hakları ve sosyal uyumu kapsayan, farklı düzeylerde daha fazla güven ve işbirliği ile kolaylaştırılan ve sonuçlanan iki bölge ve iki toplumlu federasyon. Kadınlar ve gençler yönetim ve karar alma süreçlerinde aktif rol oynar.
GÜVENLİKLE İLGİLİ ZORLUKLARA YAKLAŞIM	Güvenlikle ilgili zorluklar çözülmez ve adanın daha da askerileşmesine yol açılır. Kıbrıslı Rumlar profesyonel ordularını büyütür ve Rus silahlarını ABD yapımı olanlarla değiştirir.	Her iki taraf da güvenlik zorluklarını kendi başlarına ele alır. Kıbrıslı Rumlar bunu AB sistemlerine dahil olarak, Kıbrıslı Türkler de Türkiye-Avrasya aktörleriyle bağlantı kurarak yaparlar. Bölgede ve ara bölge boyunca daha fazla gerilim yaşanır.	Liderlikler arasında, asker sayısı, askerlerin ne oranda çekileceği ve üç garantör gücün statüleri ve sorumluluklarıyla ilgili üst düzey bir uzlaşmaya varılır.	Taraflar toplumun güvenliğini ve şiddeti önlemeyi toplumsal polis kuvvetleri ve erken uyarı/müdahale sistemiyle öncelikli hale getirir. Birleşik Kıbrıs Ordusu kurulur ve adanın yabancı ordulardan arındırılması ve kademeli olarak askersizleştirilmesi yönünde çalışılır.

SENARYO	YOL YOK 	BENİM YOLUM 	ONLARIN YOLU 	BİZİM YOLUMUZ
ALT BAŞLIK	Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	Baskı altında barış senaryosu	Dayanıklı barış senaryosu
HİDROKARBON KONUSU DAHİL OLMAK ÜZERE EKONOMİ VE ÖZEL SEKTÖR	Ayrı ekonomiler: Güneydeki ekonomi AB tek pazarının bir parçası iken (küçük olması nedeniyle büyümesi sınırlıdır), kuzeydeki ekonomi giderek Türkiye ekonomisine daha fazla entegre olur. Yeşil Hat üzerinden ticaret azalır. Güneydeki askeri bütçe artar. Hidrokarbonlarda işbirliği yapılmaz.	Ayrı ekonomiler: Kuzeydeki ekonomi Kıbrıslı Rumların aldığı tedbirlerden ve AB yardım paketinin son bulmasından etkilenirken, güneydeki ekonomi tek AB pazarının bir parçasıdır. Kuzeyin ekonomisi Türkiye ve Avrasya'ya yönelir, düzenlemelerin düşük olduğu bir ekonomi haline gelir. Kuzeyde dış yatırımlardan sağlanan fayda eşit dağılmaz. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türkleri dahil etmeden, fosil yakıtları çıkarmaya ve ihraç etmeye başladığı için hidrokarbon konusunda rekabet söz konusudur.	Hatırı sayılır ekonomik kazanç elde edilmiş olsa da dengesiz ekonomilerin bir arada var olması kolay değildir. Bu dengesizlikler alınan geçiş dönemi tedbirleriyle kısmen hafifletilmiş olsa da belirlenen süreler son bulduktan sonra da varlığını sürdürür. Kurucu devletler birbirlerine karşı mukayeseli avantajlar elde etmek için reformlar ve düzenlemeler yapar ancak bunlar işbirliği gerekçeleriyle değil rekabetçi güdülerle yaparlar. Hidrokarbon konusunda işbirliği zordur.	Kuzeyin uyumlaştırılmasına ve eşit seviyeye gelmesine dikkat edilerek, yeni pazarların açılmasından kaynaklanan barış getirileri söz konusudur. Geliştirilen kamu taşımacılığı sisteminin yardımcı olduğu, istikrarlı bir şekilde artan iki toplumlu ticaret vardır. Kıbrıs uluslararası şirketler için Doğu Akdeniz'de bir merkez haline gelir. Hidrokarbon konusunda Türkiye, Yunanistan ve diğer bölgesel partnerlerle işbirliği ve yeşil dönüşüme vurgu yapılır.
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ DAHİL OLMAK ÜZERE ÇEVRE	Kriz durumlarında (ör. orman yangınları) bazı iki toplumlu eylemler gerçekleştirilse de uzun vadedeki sorunlara karşı çok az hazırlık yapılır. AB çevre standartları sadece güneyde uygulanır, bu da kuzeyde çevrenin sınırlı düzeyde korunmasına neden olur.	Ortak zorluklarla (ör. orman yangınları, su sıkıntıları) ilgili iki toplumlu eylem yoktur. Kuzeyde çevre ile ilgili birkaç düzenleme olmasına rağmen, turizm, inşaat ve diğer ticari faaliyetler sürdürülür. AB çevre standartları sadece güneyde uygulanır.	Kriz durumlarında iki toplumlu eylem (ör. orman yangınları) vardır. Diğer çevresel zorluklar için hazırlık yapılır, ancak güvensizlik ve huzursuz ilişkilerden etkilenir. AB çevre standartları Kıbrıs'ın tamamında geçerlidir.	Federal devlet, kurucu devletler ve sivil toplum aracılığıyla, çevre zorluklarına ada genelinde çözüm bulunmasına ve ortak bir yangın yönetimi stratejisi geliştirilmesine önem verilen iki toplumlu eylem söz konusudur. AB çevre standartları Kıbrıs'ın tamamında geçerlidir.

SENARYO	YOL YOK 	BENİM YOLUM 	ONLARIN YOLU 	BİZİM YOLUMUZ
ALT BAŞLIK	Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu	Ayrışma ve karşıtlık senaryosu	Baskı altında barış senaryosu	Dayanıklı barış senaryosu
GENÇLERİN UMUTLARI	Birçok Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk genç, umutlarının azalması nedeniyle, adadan ayrılmaya devam eder ve geri dönmez. Kıbrıslı Türkler ayakta kalabilmek için ayrılırken, Kıbrıslı Rumlar kendi arzularıyla adadan ayrılır. Her iki tarafta da genç erkekler askere alınırlar. Kıbrıslı Türkler güneye taşındıkça Kıbrıslı Rum gençler işgücü piyasasında daha fazla rekabetle karşı karşıya kalırlar. Gençler nineleri ve dedelerinin doğduğu yerlere karşı bağlılıkla büyümediklerinden nesiller arasındaki fark açılır.	AB pasaportuna sahip ve maddi gücü yeten pek çok Kıbrıslı Türk genç diğer AB ülkelerine taşınır, güneye taşınan bazıları ise ayrımcılığa maruz kalır. Kıbrıslı Rum gençler işgücü piyasasında rekabetle karşı karşıya kalır. Her iki tarafta da genç erkekler askere alınır. Bazı gençler siyaseten faaldir ama bunu daha çok protesto şeklinde yaparlar.	Ekonomik büyüme ve çeşitli sektörlerdeki artış sayesinde her iki toplumdaki gençler için ekonomik beklentiler daha iyidir. Gençler barış sürecinin dışındadır ve çoğu siyaseten faal değildir. 'Öteki' toplumla ilgili ayrımcılık yaşamaya devam ederler ve şiddete maruz kalma riski ile karşı karşıyadırlar.	Ekonomik büyüme ve çeşitli sektörlerdeki artış sayesinde her iki toplumdaki gençler için umutlar daha iyidir. Kuzeydeki üniversitelerde okuyan öğrenciler Avrupa'daki değişim programlarına katılabilirler. Gençler barış sürecine ve siyasete, sonrasında da yönetime dahil olma fırsatına sahiptirler.

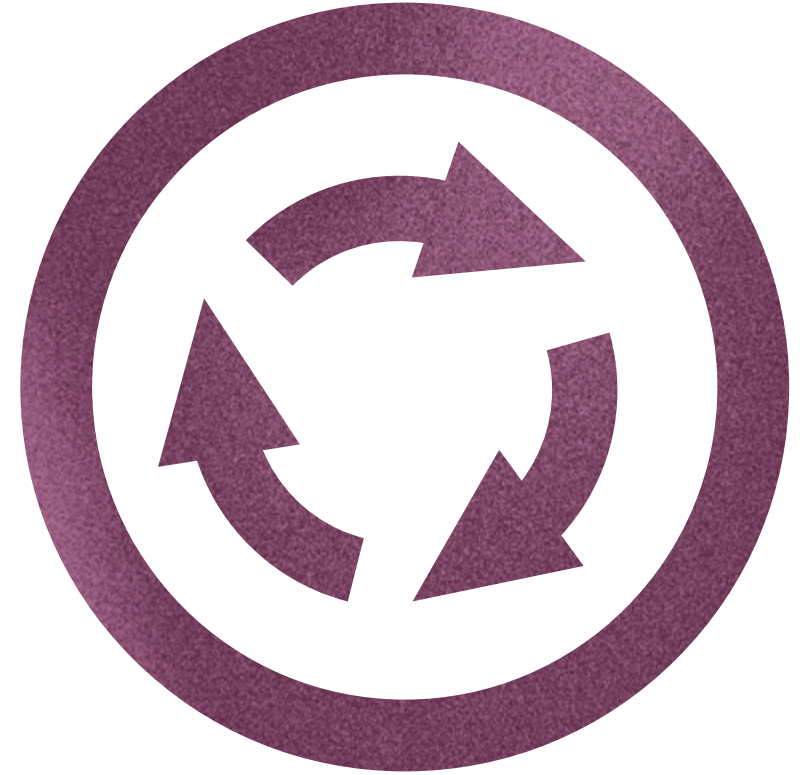
Senaryolar

YOL YOK DÜNYASI

Tıkanıklık ve eylemsizlik senaryosu

2022 yılında, Kıbrıslıların birçoğu Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunabileceğinden şüphe duymaktadır. Annan Planı'na ilişkin 2004 yılındaki referandumun olumsuz sonuçlanması ve 2017 yılındaki Crans Montana müzakerelerinin akamete uğramasıyla Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplumlarına bir yorgunluk ve kuşku hali çökmüştür. Kıbrıslılar arasında, adanın de facto bölünmüşlüğünü isteksizce kabullenenlerin yanı sıra ailelerini ayakta tutmak için çabalayanlar ve yerinden edilmenin yarattığı travmayla yaşamaya devam edenler vardır. Statüko, Kıbrıslıları, iki ekonomik sistem, iki hukuk sistemi, iki vergi sistemi ve Yeşil Hattın öbür tarafındaki komşularına karşı duyulan güvensizliğin süregelenliği ile baş başa bırakır. Adanın iki tarafındaki eğitim sistemlerinin farklı olması, dil, din ve hatta birbirinden farklı tarih anlatılarıyla bölünmüş olan Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum toplumlarının bir arada yaşamasına ya da işbirliği yapmasına uygun bir zemin yaratmaz. Bununla birlikte, Kıbrıs sorununun mevcudiyeti sebebiyle, tüm dikkatleri ve kaynakları, özellikle de enerji krizi, ücretsiz veya uygun bir bedelle sağlık ve eğitim hizmetine erişimin sınırlı olması, iklim değişikliği ve çevre kirliliği gibi günlük hayatı etkileyen sorunlardan başka yöne çekmeye devam etmektedir. İki toplumun liderleri çözüm konusunda ilerleme kaydedilememesinden ötürü birbirlerini ve dış güçleri suçlarken, gençler kendilerini bekleyen geleceğin, fırsatların azaldığı bir gelecek olarak düşünmektedirler.

Hayatta kalmaya odaklanmak

Adakilerin çoğu, 2023 yılında Kıbrıs ve Türkiye’de yapılacak seçimleri, herhangi bir değişiklik yaratabilecek faaliyetler olarak görmemektedir. Adanın her iki tarafındaki insanların birçoğu, kendilerinin Kıbrıs siyasetine pek etkileri olmadığını düşündüklerinden ve de artan ekonomik kaygılar içerisinde olduklarından dolayı, tüm meselelerini ekonomik olarak hayatta kalmayı güvence altına almaya harcarlar.

Kuzey ekonominin küresel düzeyde kötüye gitmesini, Türk lirasının değerindeki dalgalanmalar nedeniyle daha ağır yaşar. Artan işsizlik, ucuz ithal işgücü akını ile birleşince ücretlerde ve satın alma gücünde azalmaya yol açar. Kuzeydeki birçok meslek sahibi ve genç insan, güneydeki fırsatlardan yararlanarak bu ağır ekonomik koşullardan kurtulmaya çalışır ve genellikle niteliklerinin altındaki pozisyonları kabul eder. Diğer Avrupa Birliği (AB) ülkelerine iş için göç etmenin maliyetini karşılayabilecek Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Cumhuriyeti (KC) pasaportlarını kullanarak Almanya, Fransa, İspanya ve diğer ülkelerde yaşamak için göç eder. Ancak bu sadece anne ve babası KC yurttaşı olduğu için bu pasaportlara sahip olanlar için geçerlidir. Bu göçlerin net sonucunda, Kıbrıs Türk toplumu önemli oranda bir beyin göçü yaşar ve bu durum, birçoğu geçinebilmek veya çocuklarının eğitim masraflarını karşılayabilmek için miras kalan topraklarını ve mülklerini satmak zorunda kalan yaşlı Kıbrıslı Türkler için büyük endişe kaynağı oluşturur.

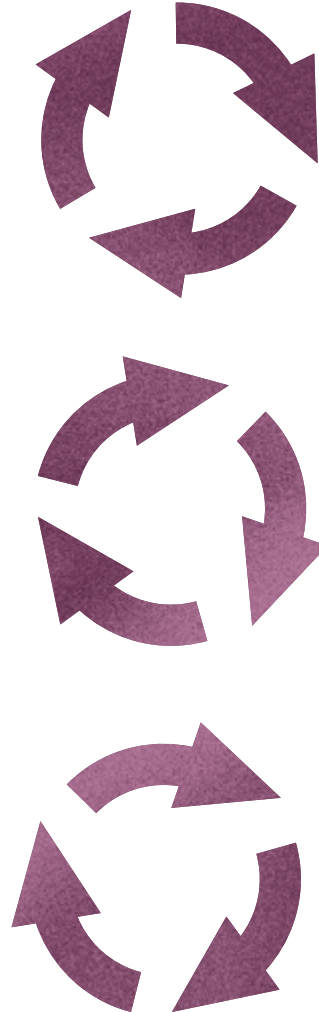
Güneyde ekonomik durgunluk ve Kıbrıs sorununa karşı kayıtsızlığın artması, maaşlarına artış alamayan birçok Kıbrıslı Rum’un artan enflasyon ve hayat pahalılığıyla başa çıkmak amacıyla, daha ucuza mal ve hizmet almak için kuzeye gitmesine yol açar. Pek çok kişi arabalarının benzin depolarını daha ucuza doldurabilmek, daha ucuza ilaç almak ya da diş hekimine görünmek için Yeşil Hattı geçer. Birçok Kıbrıslı Rum aynı zamanda, kuzeydeki oteller önemli ölçüde

daha ucuz olduğu ve güneydeki otellerdeki ücretleri karşılayamayacakları için kuzeyde tatil yaparlar. Bazı Kıbrıslı Rumlar, kuzeyin avantajlı ekonomik koşullarından yararlanan Kıbrıslı Rumlara, güney Kıbrıs ekonomisi kötü durumdayken kuzey Kıbrıs ekonomisini destekledikleri gerekçesiyle ‘hain’ sıfatıyla itham edince Kıbrıs Rum toplumunda tansiyon yükselir. Kuzeyde iş yaptığı bilinen güneydeki işletmeler, faaliyetleriyle kuzeyin mali olarak gelişmesine katkıda buldukları gerekçesiyle sosyal medyada kötülenirler. Bu işletmeler, sonuç olarak müşteri kaybederler.

Bu arada, güneye göç sosyal gerilimleri körüklemekte, iş ve uygun fiyatlı konut için rekabetin artmasına neden olmaktadır. Kıbrıslı Rumlar, nispeten küçük bir ekonomide, sayıları azalan yüksek vasıflı işler için artan sayıda Kıbrıslı Türk ile rekabet etmek zorunda kalır. Buna ek olarak, giderek daha fazla sayıda Avrupalı Kıbrıs’ın güneyine gelmekte ve serbest iş piyasasında rekabet etmektedir. Emlak fiyatları ve kiralar artmaya devam eder ve Kıbrıslı Rumlar ‘kendi topraklarından kovulduklarından’ yakınmaya başlar. Savaştan ya da cinsel yönelimleri veya toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle uğradıkları zulüm de dâhil olmak üzere zulümden kaçtıklarını beyan edip, AB’ye sığınmak için kuzeyden girmeye çalışan Avrupalı olmayan insan sayısı artar. Güneydeki yerel makamlar ve halk bu kişilere pek inanmaz ve onlara AB iltica düzenlemelerini istismar eden ekonomik göçmenler gibi davranırlar. Bu durum yerel halk ile göçmenler arasında gerginlik yaratır.

Birbirine rakip çözüm modelleri

Bariş sürecinde ilerleme sağlanamaması ve çözüme ulaşma konusundaki önceki başarısızlıklar nedeniyle Kıbrıs’taki siyasi, sivil toplum ve akademik çevrelerde farklı çözüm modelleri hakkında sonuçsuz tartışmalar yapılır. Kimileri federasyonu, kimileri iki devletli bir yapıyı,

kimileri ise üniter devleti çözüm olarak savunur. Ancak çözümü mümkün kılacak bir seçeneğe odaklanan insan sayısı adanın iki tarafında da yeterli sayıda değildir. Farklı çözüm modellerinin taraftarları arasındaki siyasi fay hatları, toplumların kendi içinde bile derindir. Örneğin, federal bir çözümü savunan Kıbrıslı Türkler, kendi liderleri ve Türkiye tarafından belirlenen iki devletli politikaya karşı çıktıkları için artan eleştirilerle karşı karşıya kalırlar.

Tartışma platformlarında, diğer bakış açılarını aktif dinlemek kuraldan ziyade istisnadır. Gizli gündemlere ilişkin şüpheler yaygındır. Toplumlar sorunları tartışabilecekleri ortak sivil, medya ya da dilsel alandan yoksundur. Sonuç olarak, Kıbrıs sorununun yıllardır çözülmemesine sebep olan durum, yani hangi çözüm yolunun takip edileceği konusundaki anlaşmazlık devam eder. Güneydeki ve kuzeydeki sivil toplumun çabaları etkisizdir, çünkü net bir stratejileri, finansmanları ve sürdürülebilir bir eylem programları yoktur. Statükoyu korumaya çalışan siyasetçiler, iş dünyası liderleri, özel şahıslar ve diğer güçlü çıkar grupları, statükodan zenginlik, statü ya da nüfuz sağladıkları için değişimi engellemeye devam etmektedir.

Umut ışığı

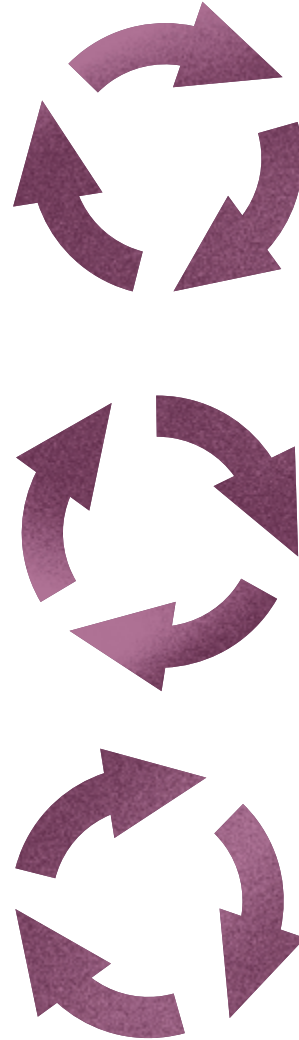
2024 yılı başlarında BM, iki tarafın liderleriyle müzakerelerin yeniden başlatılması olasılığını masaya yatırır. Değişmekte olan dış çevre koşulları elverişli görünmektedir. AB'nin enerji güvenliği ihtiyacı, iki toplumu ve Türkiye'yi Doğu Akdeniz'in hidrokarbon kaynaklarını güvence altına alacak bir çözüm için birlikte çalışmaya sevk eder. Bölgedeki gazın Türkiye üzerinden taşınması finansal açıdan en avantajlı olanıdır ve Kıbrıs ile Türkiye'yi birbirine bağlayan bir 'ağ' oluşturmak, bölgede gelecekte yaşanabilecek huzursuzluk riskini azaltmanın yanı sıra Rusya ile Çin'in buradaki etkisini de sınırlar. ABD'nin çıkarları bu konuda AB'ninkilerle örtüşmektedir.

Rusya'nın 2022'de Ukrayna'daki bazı bölgeleri ilhakını tanımayan Türkiye, Batı ile işbirliğini artırmaya çalışır. Türkiye hükümeti, bölgedeki diğer ülkelerin birbirleriyle ilişkilerini güçlendirdiğini gözlemler ve ABD'nin güneye uyguladığı silah ambargosunu kaldırma kararını dikkate alır. Bu durum, özellikle ABD'nin Kıbrıs Rum liderliğine ordunun Rus menşei silahlarını Amerikan versiyonlarıyla değiştirme çağrısı yapması nedeniyle, Türkiye'nin adada bir silahlanma yarışı yaşanacağı uyarısında bulunmasına sebep olur. Türkiye hükümeti, ABD ile Kıbrıs Rum tarafı arasındaki etkileşimleri takip etmek amacıyla, Kıbrıs Türk liderliğini yeni müzakerelere açık olmaya teşvik eder. Bu arada Kıbrıs Rum liderliği, hidrokarbonların ticari kullanımından elde edilecek net gelirin hem Kıbrıslı Rumlara hem de Kıbrıslı Türklere fayda sağlayacak bir emanet hesabına yatırılması önerisini yineler. Kıbrıs Rum tarafının Avrupalı ortakları ve AB Komisyonu perde gerisinde bu eylem planını destekler.

BM, yaptığı istişareler sonucunda, taraflar arasında özellikle 'eşit ortaklık' kavramı konusunda önemli görüş ayrılıkları olsa da, barış sürecinin yeniden başlaması için koşulların uygun olduğuna karar verir. Hem Kıbrıslı Türkler hem de Kıbrıslı Rumlar, çözümün doğalgaz kullanımını kolaylaştıracağını, göç ve iklim değişikliği gibi, ada genelini ilgilendiren sorunların ortaklaşa ele alınmasına yardımcı olacağını kabul etmektedir. Liderler, eşitlik beyanı ve müzakerelerde hedeflenen devlet yapısı ile ilgili başlıca engelleri aşmayı başarırlar. Her iki liderin de kendi seçmenlerine bu konulardaki tartışmayı kazandıklarını iddia etmelerine olanak tanıyan yapıcı ve muğlak bir anlatım formüle edilir. Bu da müzakerelerin başlamasını sağlar.

Bekle ve gör

Kıbrıs'ta toplumun büyük kesimi barış sürecinin yeni aşamasına daha değildir.. Crans Montana'daki başarısızlığın kuzeyde ve güneyde yarattığı hayal kırıklığının etkisinin devam etmesi, adada yaşayan insanların sürece ve liderlerine olan inançlarının azalmasına yol açar.

Yapılan bir kamuoyu araştırması, adada yaşayan insanların çoğunluğunun, hayatlarını etkileyen kararları ve süreçleri etkileyemediklerini düşündüklerini ortaya koyar. Sosyal medya gündeminde, 'neden umurumda olsun', 'zaten bizi dinlemiyorlar' ve 'liderler endişelerimizi veya tercihlerimizi dikkate almadan istediklerini yapıyorlar' şeklindeki paylaşımların öne çıkması, halkın sürece ilgisinin giderek azaldığını gösterir. Genel olarak, siyasetçiler halkın sürece ilgisini artırmak için çok az çaba sarf eder. Bazıları seçmenlerini memnun etmek için milliyetçi veya popülist söylemler kullanır; bu ise adanın her iki tarafında süreç ve olası çözüme dair kuşkuları artırır.

Ada genelinde birkaç grup siyasetçilerin samimiysizliğine ve halkın sürece yeterince dâhil edilmemesine tepki gösterse de, sesleri toplumun genelini harekete geçirecek ya da her iki taraftaki siyasetçiler üzerinde etkili bir baskı oluşturacak kadar yüksek çıkmaz. Çoğu insan 'bekle ve gör' tavrını benimser. Her iki toplumun muhalefet partileri de barış süreci lehinde ya da aleyhinde aktif bir kampanya yürütmez, çünkü onlar da sürece kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. Ana akım medyaya sızdırılan bilgilerde, işlevsiz bir çözüme yol açması kaçınılmaz olan sorunlu bir süreçten bahsedilir. Her iki tarafta da kamuoyunda sürece ilişkin çok fazla kuşku vardır.

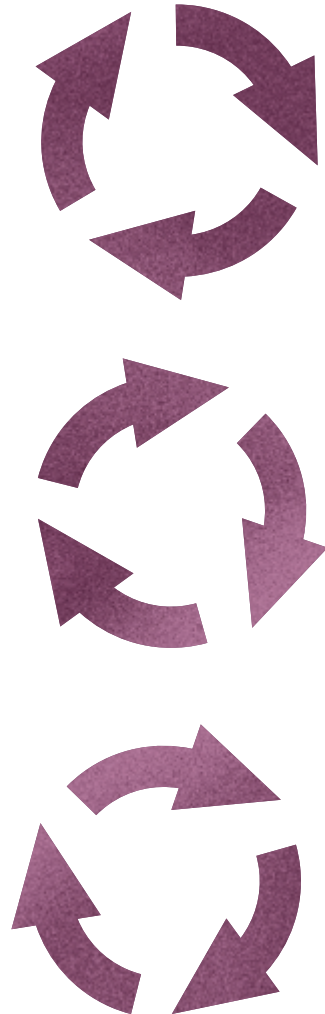
Görüşmelerin içeriği veya gidişatı hakkında bilgi olmamasından ötürü, kamuoyu bu konularla ilgili olarak oluşturulmaz. İnsanlar müzakerelerde korkmaları gereken bir şey olup olmadığını sorgulayıp sürece dair bilgi eksikliklerini kapatmaya çalıştıkça, sürece dair kaygıları su yüzüne çıkmaktadır. Sosyal medyada sindirmesi zor tavizler verildiğine ilişkin spekülasyonların yapılması, duyulan kaygıyı körükler. Kıbrıs Rum tarafının muhafazakâr aktörleri ve federasyona şüpheyile yaklaşan siyasetçileri, özellikle egemenlik ve Kıbrıslı Rumların gelecekteki güvenliği konusunda uyarılarda bulunurlar ve riskleri vurgularlar, ancak yapıcı önerilerde pek bulunmazlar. Kuzeydeki uzmanlar, Kıbrıslı Rumların gelecekteki tahakkümüne karşı uyarırlar ve Kıbrıslı Rumların çoğunluk toplumu olma vurgusunun devam etmesi nedeniyle, Kıbrıslı Türklerin adada hiçbir zaman eşit ortak olarak tanınmayacağına dair endişelerini dile getirirler. Ayrıca uzmanlar,

Kıbrıslı Türklerin dışa kapalı yerleşim bölgelerinde yaşarken adada hayatlarını sürdürmeye çalıştıkları 1960'lı ve 1970'li yılların başındaki zamanlara geri dönme tehlikesine karşı da uyarırlar.

Korkuları ve oluşan olumsuz havayı bertaraf etmeye çalışan sivil toplum örgütleri, kamuoyunu müzakereler lehine harekete geçirmekte zorlanır. Kendileri müzakereler hakkında birinci elden bilgi sahibi olmadıkları için korkuları azaltamaz ve söylentileri engelleyemezler. 'Barış yanlısı' aktörler, halkın ve çıkar gruplarının soru ve endişelerini 'çözüm karşıtı' olarak nitelendirip görmezden gelir. Bu arada, Kıbrıs Rum çıkan haberler, sivil toplum kuruluşlarının barış sürecini destekleme amaçları hakkında şüpheler uyandırır, finansman kaynakları ve hizmet ettikleri amaç hakkında soru işaretleri yaratır. Birçok sivil toplum örgütünün yurt dışından fonlandığına dair haberlerin yayınlanmasıyla, bu örgütlerin yabancı ülkelerin emelleri için kullanılan araçlar olduklarına dair iddialar gündeme gelir. İngiltere, ABD ve Avrupa'nın küçük ülkeleri gibi dış aktörler barış sürecini desteklediklerini ancak adanın iç işlerine müdahale etmek istemediklerini belirtirler. Diplomatik çevrelerden bazıları şöyle bir ikileme karşı karşıya olduklarını söyler: Yabancı ülkelerin eylemsizliği, uluslararası toplumun duruma seyirci kaldığı ve kötüleşen koşulların ciddiyetini anlayamadığı yönündeki şikâyetleri körüklerken, yabancı ülkelerin durum hakkında konuşması ve halkın katılımını sağlayacak girişimleri finanse etmesi ise yabancı ülkelerin iç işlerine müdahale ettiği ve gizli emelleri olduğu suçlamalarına yol açar.

Dejavu

2026 yılında, Kıbrıs'ın AB Dönem Başkanlığı sona erdikten sonra, müzakereler yabancı devlet yetkililerinin katıldığı iki üst düzey konferansla neticelenir. Kıbrıslı sivil toplum temsilcileri müzakerelerde yer almaz. Etkinliklerde Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum heyetler arasındaki gerginlik ve anlaşmazlıklar hissedilir düzeydedir. Taraflardan birinin ya da diğerinin, daha önce mutabık kalmış gibi göründükleri

konularda fikir değiştirdiklerine dair söylentiler vardır. İki tarafta birbirinden bağımsız şekilde yapılan gizli anketler, olası bir referandumun başarısız olma riskinin yüksek olduğunu gösterir.

Müzakereler sonuçsuz kalır.

Daha önceki endişeler bir yana, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumlarından pek çok kişi derin bir hayal kırıklığına uğrar. Her iki toplumun sürece kötümser yaklaşan yurttaşları, öteki toplumun liderinin müzakereyi kötü niyetli bir biçimde sürdürdüğünü iddia edip sonucun öngörülebilir olduğunu, bir déjà vu yaşandığını ileri sürerler. Toplumun üst ve alt sınıfından insanlar, müzakerelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının suçunu yaygın olarak 'diğer tarafa' atar.

İki toplumlu teknik komitelerin faaliyetleri iki lider arasında iletişim olmadığı için askıya alınır. Dış gözlemciler, teknik komitelerin birçoğunun faaliyetlerinin çok sınırlı olduğunu, halkın bu komiteler hakkındaki bilgilerinin sınırlı olduğunu ve bu nedenle, iki toplum arasındaki işbirliğini geliştirmek için bu komitelerin ne kadar önemli olduğunu anlamadıklarını belirtirler. Ayrıca müzakerelerin gizli yürütülmesinin, halkın liderlerinin görüşmeler sırasındaki davranış ve tutumları hakkında fikir edinmesini ve süreçte yapılan tercihler konusunda hesap sormasını imkânsızlaştırdığını savunurlar.

Sertleşen iklim

Tutumların sertleştiği ve ilişkilerin yıprandığı bir dönemde her iki taraf da işleri yoluna koyup kendi gündemleriyle kaldıkları yerden devam etmeye çalışır. Kuzeyde, farklılıkları aşmaya yönelik son girişimin de başarısızlığa uğramasıyla iki devletli çözüm daha fazla dile getirilir. Bu arada Kıbrıs Rumları, AB üyeliği yoluyla küresel entegrasyona odaklanılır. Kıbrıs Rum liderliği federal bir çözüme önceden gösterilen bir taahhüt olmadan müzakerelere geri dönmenin olası olmadığını gözlemler. Toplum ise samimi bir müzakere sürecine başlamak için adil bir zemin olup olmayacağı konusunda kuşkuludur.

İnsanlar kendi toplumlarına kapanır. Her iki tarafta da milliyetçi söylemler artar ve bu durum daha az insanın Yeşil Hattı geçmesine ve iki toplumlu ticaretin azalmasına neden olur. Kıbrıslı Rum işletmeler, ürünlerinin - ya da ürünlerinin bir parçasının- kuzey kökenli olduğunu belli etmemeye büyük özen gösterme zorunluluğu hissederek. Güneydeki büyük bir içki şirketi, kuzeydeki ticari faaliyetleri nedeniyle sosyal medyada kınanır.

Ticareti kolaylaştıran Yeşil Hat tüzüğü yürürlükte kalmaya devam etse de tüccarlar, yetkililerin artan kısıtlamalarından ve bunun da işlerini engellediğinden yakınır. Güneydeki hükümet sistemli bir şekilde Yeşil Hat geçişini ve ticaretini kısıtlayıcı önlemler alır ve bu önlemler Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın tepkisi ve BM ile AB'nin baskısı sonrasında iptal edilir. Örneğin, kuzeydeki şirketlere kayıtlı olup Yeşil Hat'tan geçecek araçlara motorlu taşıtlar vergisi belgesi vermemeye karar vermiş ancak iki hafta sonra bu kararı iptal etmek zorunda kalmıştır. Kuzeyde faaliyet gösteren işletmeler, Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklerin kıyasla üstünlüğe sahip olduğu yerlerde ticareti engellemek istediklerinden yakınırken, uluslararası bir gazete engellemenin her iki taraftaki girişimcileri nasıl olumsuz etkilediğini anlatır. Ortaya çıkan hayal kırıklığı ve karşılıklı suçlamalar gelecekteki işbirliklerinin önünde engel teşkil eder.

Birkaç şiddet olayı yaşanır. Bazı Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum gençler Lefkoşa'daki bir barda kavga eder. Polis olayı soruşturur, olaya karışanlar ucuz kurtulurlar ancak olayı takiben kuzeyde ve güneyde kamuoyuna yansıyan ifadeler bölünmeyi körükler. Kuzeydeki düşük yakıt fiyatlarından yararlanan bir Kıbrıslı Rum sürücü eve dönüş yolunda taciz edilir. İnsanların araçlarının benzin depolarını doldurmak amacıyla geçişlerini engellemek için daha fazla çaba sarf edilir. Yabancı gazeteciler, toplum içi ve toplumlar arası etkileşimi etkileyen milliyetçi söylemin yükselişinden kaynaklanan sertleşen iklime işaret ederler. Yabancı gazetecilere göre din, her iki tarafta da kutuplaştırma aracı olarak giderek daha fazla kullanılır.

Eğitim müfredatı daha da milliyetçileşir. Kuzeyde tarih kitaplarının değiştirilmesi için bir süreç başlar. Güneyde ise belli gruplar Kıbrıs'ı ve Kıbrıslı Rumları Ortodoks Hıristiyan köklerine yaklaştırmak için geleneksel değerlere geri dönülmesi, daha az materyalist bir yönelim benimsenmesi ve eğitim sistemine daha fazla kültürel ve dini unsurun dâhil edilmesi çağrısında bulunur. Ada genelinde kültürel mirası restore etme çabaları gitgide azalır. Daha önce iki toplumun çabasıyla restore edilen kilise, mezarlık ve camilere kilit vurulur ve kısa süre içinde bakımsızlıktan yıpranırlar.

Artan sıkıntılar

2027 yılına gelindiğinde, ada genelinde insanlar her geçen gün daha da artan sıkıntılarla mücadele etmektedir. Güneyde kiralardan, inşaat maliyetlerinin, yakıt maliyetlerinin ve gıda fiyatlarının artması nedeniyle işçi sınıfı için yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Kuzeyde ise ekonomi küçülmekte ve daha kırılgan hale gelmekte ve su, elektrik ve diğer sabit geçim giderlerini karşılamakta zorlanan insan sayısı her geçen gün artmaktadır.

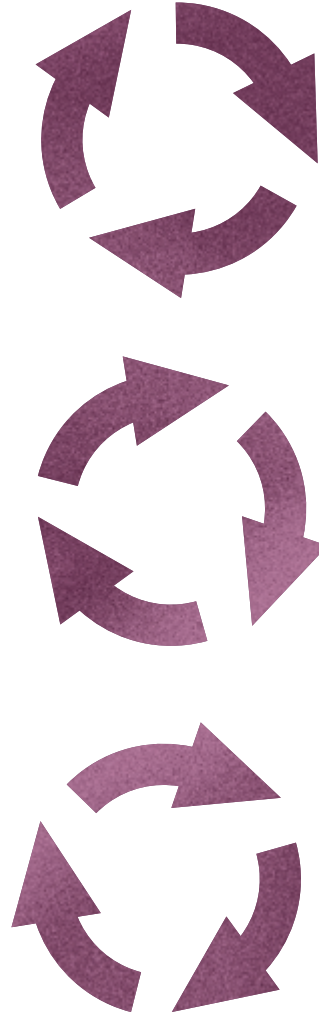
Güneyde su kıtlığı sorunu, kuzeyde ise elektrik kesintisi sorunu giderek büyümektedir. Kıbrıslı Rumların su konusunda tuzdan arındırma işlemine ve Yunanistan'a bağımlılığı artmaktadır. Ada genelinde bozulan ilişkiler nedeniyle geçmişte uygulanan güneyden kuzeye elektrik transferleri artık uygulanmaz. Maddi imkânı olan Kıbrıslı Türkler, artan enerji giderleri ve dengesiz dağıtım hizmetiyle başa çıkabilmek için güneş enerjisi sistemleri kurar.

İflas edip kapanan küçük Kıbrıslı Türk işletmesi sayısı artar. AB sadece iki toplumlu işbirliğine katkıda bulunan girişimlere yardım eder ve bu yardımlar asgari düzeydedir. AB'nin kuzeydeki ofislerini kapatmayı ve sadece burs sağlamayı düşündüğü söylenir. Kıbrıslı Türkler, genel olarak, Türkiye'den gelen fonlara giderek daha fazla bel bağlar.

Gerileyen standartlar

Ada genelinde bilim ve çevre alanında azalan işbirliği, tüm adayı etkileyen tehditler bakımından bir sorun haline gelir. Her yıl daha fazla orman yangını çıkar.. Büyük ölçekli olanlar, ada genelinden insanların acil durumla başa çıkmak için bir araya gelmesini sağlar. Ancak bu tür geçici çabalar, iklim değişikliğinin önlenmesi veya azaltılması ve çevrenin korunmasına yönelik tedbirler içeren, iki toplumlu sürdürülebilir bir eylem programına dönüşmez. Dahası, iklim değişikliği nedeniyle Kıbrıs'ta anofel (sıtma) sivrisinekleri çoğalır ve bu nedenle iki toplumlu sağlık teknik komitesi harekete geçer ancak ortak bir eradikasyon seferberliğini (1949'da olduğu gibi) acilen başlatmakta sorunlar yaşanır. Özellikle hastalığın olumsuz etkilerine daha yatkın olan çocuklar arasında hayatını kaybedenler olur. Bu durum, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk liderlerinin, sıradan Kıbrıslıların sıkıntılarını hafifletme konusunda sorumluluk almadığı gerekçesiyle birbirlerini suçlamalarında dozun artmasına sebep olur. Güneyde, bazı sıtma ilaçları temin edilebilmektedir. Kuzey ise Türkiye'den yardım alır.

Kuzey'de çoğunluğunu yabancı şirketlerin üstlendiği büyük inşaat projeleriyle, daha önce tarımsal ve yeşil olan alanlar imara açılmakta ve dolayısıyla bu projeler çevre tahribatını körüklemektedir. Beşparmak dağları, sürekli faaliyet gösteren bir dizi taş ocağı gibi işletilmektedir. AB, gayri resmi ikili görüşmelerde çevre, sağlık ve güvenlikle ilgili asgari standartlara uyulmasının önemini Kıbrıs Türk yönetiminin dikkatine sunar, ancak buna yönelik herhangi bir adım atılmaz. Kuzeydeki yüksek bütçe açığı, hükümetin gıda güvenliği, tüketicilerin korunması, çevrenin korunması ve özel sektörün desteklenmesine ilişkin politika uygulamalarına daha fazla yatırım yapabilmesini engeller. Bu arada, ihtilafli mülkler ve arazilerde yapılaşma devam eder ve - genellikle 1974'te insanların yerinden edildiği yerlerle ilgili - bölünmüş mülkiyet zaten ihtilafli olan bu konuyu daha da karmaşıktırır.

Kuzeydeki muhalif çevreler, liyakatsiz ve işlevsiz kamu kurumlarının, hesap verilebilirlik hususundaki eksikliğin ve artan kayırmacılığın var olan sorunları daha da artırdığını vurgularlar. Aşırı inşaat faaliyetlerinin kara para aklamak için kullanıldığını ve kuzeyin doğal kaynaklarını tahrip ettiğini söylerler. Kıbrıs Türk gazeteleri, sürekli olarak birçok belediyenin aşırı personel istihdamı ve kötü mali durumu hakkında haberler yapmakta ve yakında maaşları dahi ödeyemeyeceklerini veya sıradan yönetim faaliyetlerini dahi sürdüremeyecek duruma düşeceklerini yazmaktadırlar. Yönetimdeki verimsizlik konusundaki endişelerini dile getiren Türkiye, önemli reformlar yapılmadan söz konusu yerel yönetimleri mali destek vererek kurtarmayacağını ifade eder.

2028 yılında hidrokarbon çıkarılması konusu daha fazla hayal kırıklığı yaratır. Bir miktar gaz ihraç edilmiştir, ancak başarısızlıkla sonuçlanan müzakerelerin ardından Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum liderler arasındaki ilişkilerin daha da bozulması, emanet hesabındaki gelirlerin paylaşımının bir anlaşmazlık kaynağı haline gelmesine yol açar. Kıbrıslı Rumlar bu hesabı kullanmayı tek taraflı olarak bırakır ve hidrokarbondan elde edilen parayı doğrudan Kıbrıs Rum tarafı hükümeti tarafından kontrol edilen başka bir hesapta tutmaya başlar. Güney merkezli yeni bir örgüt, fonları iki toplumlu ilerlemeyi içermeyecek işlerde daha fazla kullanmakla görevlendirilir. Kıbrıs Türk liderliği ve Türkiye hükümeti bu durumu şiddetle kınar. AB endişelerini dile getirir ve bölgesel enerji işbirliğinin önemini vurgular.

Destek arayışı

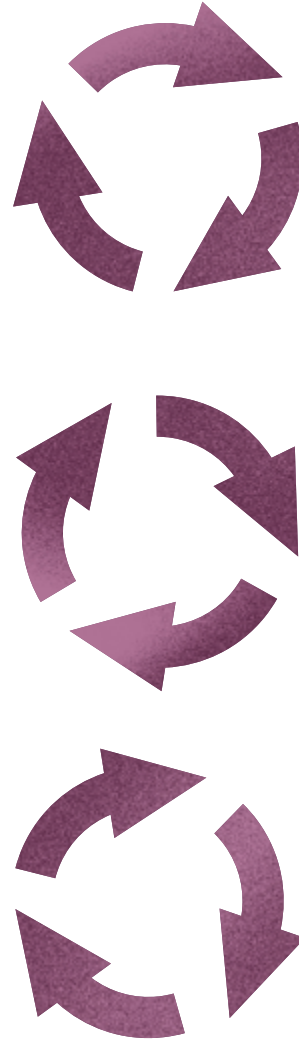
Kıbrıslı Türkler, başka bir seçenek görmedikleri için her geçen gün daha fazla Türkiye'den medet ummaktadır. 'Anavatan' algısının artan etkisi, kuzeyin artan ekonomik bağımlılığı ve Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzeyindeki kararlar üzerindeki günden güne artan etkisi yoluyla hissedilmektedir. Merkez Bankası, Kıbrıs Türk Ordusu ve Sivil Savunma Başkanlarını uzun zamandır Türkiye hükümeti atamaktadır.

Ancak Türkiye, verimliliği artırmak ve hizmet sunumunu iyileştirmek iddiasıyla yönetimin tüm kademelerinde ve kurumlarında etkisini giderek daha fazla hissettirmektedir. Ayrıca göçmenlerin öncülük ettiği yeni sivil toplum örgütlerine daha fazla kaynak aktararak göçmenlerin daha etkin şekilde entegre olmaları ve yurttaşlığa kabul edilmeleri yönünde reformlar için baskı yapabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

2029 yılı başlarında kuzeydeki Ercan havaalanı uluslararası uçuş kısıtlamalarının üstesinden gelmek için uluslararası uçak seferlerinin inmesine izin veren bir Türk havaalanı olarak yapılandırılır. Ercan havaalanına ilişkin hava taşıyıcılarıyla yapılan anlaşmaların ortak imzacısı Kıbrıs Türk yönetimi değil Türkiye olur ve böylece, uluslararası hava taşıyıcılarının adanın kuzey tarafına uçmasını uzun süredir engelleyen teknik engeller ortadan kalkar.

Kıbrıs Türk toplumu içinde bu düzenlemeye verilen tepkiler çeşitlilik gösterir. Bazı gruplar ve iş çevreleri, ekonomiyi canlandıracağına inandıkları bu pragmatik yaklaşımdan memnundur. Diğerleri ise bu düzenlemenin Türkiye'nin kuzeydeki artan etkisini yansıttığını, bunun da Kıbrıslı Türklerin özerkliğini zayıflattığını savunur. Kıbrıs Rum liderliği diplomatik kanallarla bu adımı eleştirip bir BM organı olan Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ve Avrupa Birliği Havacılık Güvenliği Ajansı nezdinde karşı çıkmaktadır. Ancak, AB bu konuyla pek ilgilenmez. Olayın iç yüzünü bilenler, AB'ye göçü durdurmak ve enerji güvenliğini artırmak için Türkiye'nin yardımına ihtiyaç duyan AB'nin, Türkiye ile ilişkilerini korumaya çalıştığını söyler.

Bazı Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, kuzeyin Türkiye'ye giderek daha fazla bağımlı olduğunu ve kimliğinin daha laik ve Avrupa yanlısı Kıbrıslı Türk yönünü giderek kaybettiğini düşünmektedir. Seçimlerde devamlı Türkiye ile yakın bağları destekleyen siyasetçilerin seçilmesi, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıs Türk nüfusunun bir kısmının endişelenmesine sebep olur. Statükoya karşı çıkan ve daralan bir sivil alanda yaşayan Kıbrıslı Türklerin var olduğunun bilincinde olan Kıbrıslı Rum sayısı oldukça azdır.

Bu arada, göç nedeniyle kuzeyin demografik yapısının değişmeye başlamasının, buradaki seçmenlerin tercihlerinde kaymalara neden olacağı düşünülmektedir. Güneydeki yönetim, göçmenlerin kuzeyden girişini engellemek için geçiş kısıtlamalarını artırmakta, bu da Yeşil Hat'ta daha fazla göç ve güvenlik personeli konuşlandırılmasını gerekli kılmaktadır. Göçmenlerin kuzeyden güneye girişini engellemek için getirilen kısıtlamaların artmasının sonucunda, kuzeyden ara bölge üzerinden AB topraklarına göçmen kaçakçılığı yapmak daha kazançlı hale gelir.

Artan entegrasyon

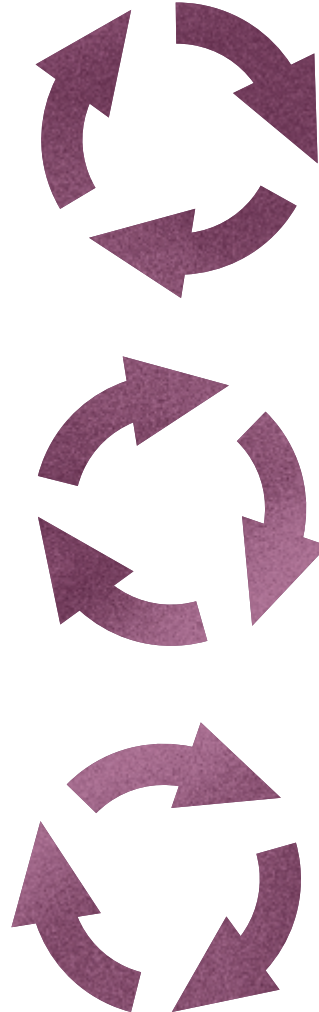
2030 yılına gelindiğinde Kıbrıslı Türkler, Türkiye'den gelen fonlara neredeyse muhtaç kalır. Kıbrıs Türk yönetimi ve Türkiye hükümeti ekonomik entegrasyon artırma arayışına girerken, kuzeydeki muhalefet Kıbrıslı Türklerin ekonomi üzerindeki kontrolünü kaybetmesinden duydukları endişeyi dile getirir. BM, AB, ABD, İngiltere ve Yunanistan'ın kınamalarına rağmen Türkiye'den şirketler hayalet şehir Maraş'ta kumarhaneler ve oteller inşa etmeye başlar.

Türkiye'nin adadaki ağırlığının artması Kıbrıslı Rumlar'ın güvenliği dair endişelerini artırır. Kıbrıs, İsrail, Yunanistan ve ABD'nin Doğu Akdeniz'de gerçekleştirdiği askeri tatbikat Türkiye'nin gemileriyle gergin bir restleşmeye yol açmasıyla bu endişeler daha da derinleşir. Yükselen tehdit algısı nedeniyle güney askeri bütçesini artırır ve eski Rus tanklarının kullanımdan kaldırılmasına yönelik yapılan anlaşmanın ardından güneye ilk kez ABD silahları gelir. Kıbrıs Rum tarafının askeri teçhizatını daha da geliştirmesi, Türkiye'nin BM ve AB düzeyinde tepki göstermesine ve Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olur. Aynı zamanda, Yunanistan da "Yunan hava sahasında olan ve yerleşim bulunan adaları üzerinde yasadışı uçuşların" günlük bir olay haline gelmesini BM ve AB'ye şikâyet eder ve Türkiye'yi "bu provokasyonları müzakereleri baltalamak için kullandığı" gerekçesiyle suçlar. Kuzeydeki büyük bir gazeteden bir gazeteci Kıbrıslı Türk lidere güneydeki gelişmelerden

endişe duyup duymadığını sorduğunda, Kıbrıslı Türk lider Türkiye'nin adadaki asker sayısına atıfta bulunarak, durumun kötüleşmesi halinde "ana kararın gerekeni yapmaya hazır olduğunu" belirtir.

Kuzeydeki gelişmeler, KC pasaportuna sahip olan bazı Kıbrıslı Türklerin diğer AB ülkelerine ve güneye gitmelerine, buralarda AB yurttaşlarının sahip olduğu hakları talep etmelerine ve bir zamanlar kendilerine ait olan mülkleri geri istemelerine sebep olur. Güneyde daha çok görünmeye başlamalarına, uzun süredir "ayrılıkçı bir oluşum" içinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin şimdi güneyde sağlanan hizmetlerden, kurumlardan ve diğer kazanımlardan faydalanmak istemelerine itiraz eden Kıbrıslı Rumlar tepki gösterir. Aynı zamanda, kuzeyde yaşayıp AB pasaportu olmayan kişiler, pasaportu olanlara kızzarlar ve bu da gerilimi artırır. Sosyal medya paylaşımlarında, yönetim açısından kötüleşen koşullardan, demokratik özgürlükler üzerindeki artan kısıtlamalardan ve kuzeydeki yerel karar alma süreçlerinin dış etkilere maruz kalmasından yakınılır. Kıbrıslı Rum hak savunucuları, yurttaş ve insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği ve çevrenin korunması konularında kuzey ve güney arasında giderek artan farklılıklardan duydukları endişeyi dile getirirler. Güney, standartlar konusunda uluslararası denetime tabi iken ve toplumsal cinsiyet ve cinsel azınlıkların hakları konusundaki duruşu ve mevzuatında daha liberalleşirken, kuzey giderek daha da muhafazakârlaşmaktadır.

Adada gerilim tırmanırken, Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rum liderlerin mağduriyet söylemini sürdürerek sürekli olarak mağduriyet duygusunu beslediklerinden ve toplumlarını barış içinde bir arada yaşamaya hazırlama konusunda kendi eksikliklerini kabul etmediklerinden yakınır. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin kendilerini pasif kurbanlar olarak algıladıklarından, Türkiye'ye olan bağımlılıklarının ve azami taleplerinin bir arada yaşamayı neredeyse imkânsız hale getirdiğinin farkında olmadıklarından yakınır. Bu ciddi çekincelere rağmen, her iki taraf da gelecekte bir gün müzakere masasına geri dönülmesi ihtimalini dışlamaz.

Derinleşen bölünme

2035 yılına gelindiğinde ada, politik nedenlerle ve fiili saldırı korkusunun artmasından dolayı daha askeri bir yapıya bürünür. Kıbrıs Rum profesyonel ordusunun büyüklüğü artar. Yedek askerlerin askeri tatbikatlara katılması için yapılan çağrılar yılda bir ya da iki kereden altı ila sekiz kereye çıkar. Askerlerin ve silahların artan varlığı, bir çözümün ya da çözüm yönünde herhangi bir ilerlemenin olmaması halinde patlamaya hazır bir bombadır.

Bazı Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzeyini tamamen 'ihlak' edeceği yönündeki korkuları gerçekleşmez. Analistler, bu yola girmenin hiçbir zaman Türkiye'nin çıkarına olmadığını savunur. Zira bu, Türkiye'nin büyük bir uluslararası baskıyla karşılaşmasına ve müzakerelerde elindeki kozları kaybetmesine neden olacaktır. Ayrıca, ülke ekonomisi böyle bir ilhakın ardından uygulanacak ambargolarla baş edemeyecektir. Bir AB bölgesini kendi topraklarına dahil etme hamlesi Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden çıkarılması ve dolayısıyla ihracat sektörünün çökmesiyle sonuçlanacaktır. Bazı gözlemciler, ayrıca, kuzeydeki kumarhanelerin çoğunun Türkiye'nin siyasi elitine yakın iş insanlarına ait olduğuna dikkat çeker. Bu kişiler Türkiye'deki yasaların bir versiyonunun kuzeyde uygulanmasına kumarhanelerin kapatılmasına neden olacağı için itiraz edileceğini tahmin etmektedirler. Son olarak, birçok kişi Türkiye'nin kuzeyi ilhak etme niyeti olsaydı bunu uzun zaman önce yapmış olacağına vurgu yapar.

Bu arada, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki etkileşim asgari düzeydedir ve Yeşil Hat üzerinden neredeyse hiç ticaret yapılmamaktadır. Geçişler gerçekleşmektedir, ancak iki toplumun üyeleri arasında anlamlı bir sosyal temas çoğunlukla yoktur. Kıbrıslı Rumlar mal satın almak için kuzeye geçerken, Kıbrıslı Türkler çalışmak için güneye geçmekte ve her iki toplumun üyeleri çevre gezileri için diğer tarafa geçmektedir – birbiriyle tanışmak için karşı tarafa geçen kişi sayısı çok azdır. Turistlerin çoğu kuzeydeki seçeneklerin daha ucuz olması nedeniyle güneyi değil kuzeyi tercih eder. Kuzey kökenli dini azınlık mensupları mülklerini kullanma ve sahiplenme

haklarını kullanamamaktadır. 1974'te yerlerinden edilen insanların torunları, ölen aile büyüklerinin memleketlerine dönememiş olmasından derin üzüntü duymaktadır. Yeni nesiller belki kendilerinin de bu yerlere geri dönemeyeceklerini düşünür - ancak zaman zaman yeni müzakerelerden bahsedildiği göz önüne alınırsa, dönüp dönemeyeceklerini kimse bilemez. Uluslararası bir gazete, bir şairin "ne Kıbrıslı Türkler ne de Kıbrıslı Rumlar bunu istedi, ama bunu birlikte yarattılar" sözlerini aktarır.

Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye'ye daha da yaklaşmasıyla kuzeyde önemli değişiklikler yaşanır. Kuzey Kıbrıs'taki yönetim sistemi, cumhurbaşkanının geniş bir yürütme gücüne sahip olduğu bir başkanlık sistemine geçer. Mahkemelerin bağımsızlığından şüphe duyulur ve eylemlere getirilen kısıtlamalar 'güneyden gelen aktörlerin müdahalesi karşısında yasaları ve düzeni koruma' ihtiyacına atıfta bulunularak meşrulaştırılır. Türkiye'den gelen göçmenler tarafından kurulan siyasi partilerin kuzeydeki parlamentoda nüfuzu artar. Türkiye ile daha yakın bağların sunduğu fırsatları takdir edenler ile daha özerk bir Kıbrıs Türk yönetimini savunanlar arasındaki gerilim artar.

Kuzey Kıbrıs ekonomik olarak Türkiye'nin ekonomisine entegre olmuştur ve Türkiye için kısıtlı düzenlemelerin yürürlükte olduğu bir alan olarak işlev görmektedir. Kuzey ve güney arasındaki ayrılığın giderek derinleşmesi, hem kuzeyden hem de güneyden giderek artan sayıda Kıbrıslı gencin geleceklerini başka yerlerde aramak üzere adayı terk etmesine sebep olur. Kıbrıslı Türklerin çoğu hayatta kalmak için Kıbrıs'ı terk ederken, Kıbrıslı Rumlar güneydeki ekonomi ve toplumun büyük işler başarmak için yeterince büyük olmadığını savunarak, hedefleri nedeniyle Kıbrıs'ı terk etme eğilimindedir. Akademisyenler, genç kuşakların büyükanne ve büyükbabalarının ana vatanlarına fazla bağlılık duymadan büyümeleri nedeniyle kuşaklar arası bölünmenin arttığını vurgular. Bu da adadaki bölünmeye karşı kayıtsızlığı körükler.

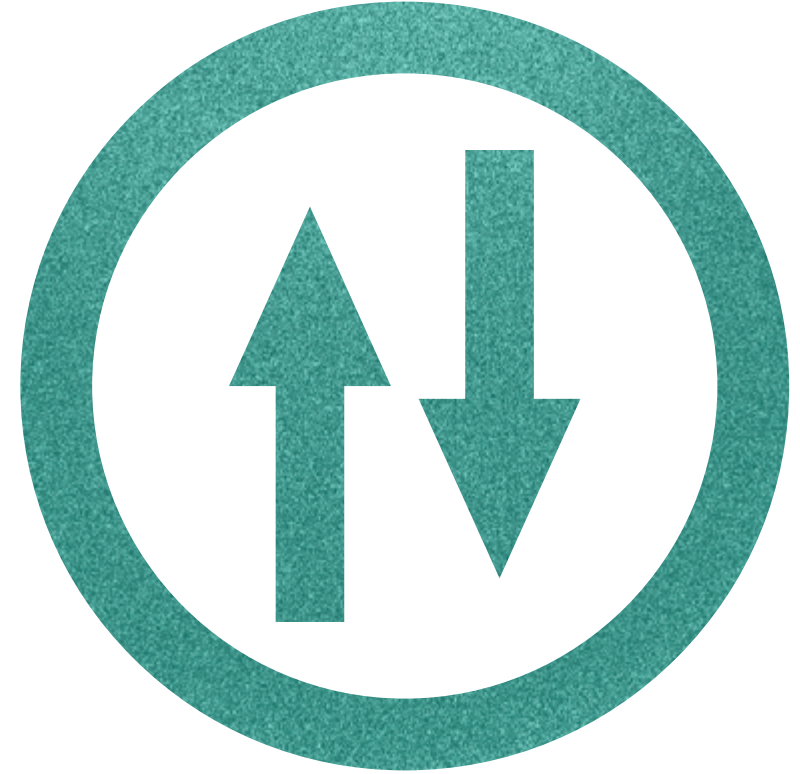
Sosyal medyada bir paylaşım viral olur. Paylaşımında Lefkoşa'da grafiti yapılmış bir duvarda "Kıbrıs: Ölmekte olan hayallerin adası" yazmaktadır. ■

BENİM YOLUM DÜNYASI

Ayrışma ve karşıtlık senaryosu

2022 yılında Kıbrıs bölünmüş durumdadır ve hem kuzeyde hem de güneyde tüm zamanların en yüksek enflasyonu ve artan enerji fiyatları nedeniyle büyüyen ekonomik krizler yaşanmaktadır. Ekonomik kriz, uluslararası izolasyon ve sınırlı üretim nedeniyle Türkiye'den gelen fonlara ve diğer mallara bağımlılığın arttığı kuzeyde çok daha ağır bir şekilde hissedilmektedir. Güney ekonomisi Rus yatırımlarındaki azalmadan etkilenirken, bunun ekonomik yükü AB ülkeleri, İsrail ve ABD'den gelen yatırımlarla kısmen hafifletilmektedir. Kuzeyde ve güneyde eğitim, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki etkileşimi engellemektedir; çünkü taraflar, ayrı müfredatlarındaki tarih anlatımlarında, kendilerinin işlediği kabahatlere değinmezken 'ötekinin' geçmişte işlediği suçları vurgularlar. İki tarafta da çoğunluğu oluşturan toplumların etnik bağlılıklarını yansıtan bayraklar bulunur; kuzeyde birçok Türk bayrağı dalgalanırken, güneyde de sayıca fazla Yunan bayrağı görülebilir. Uluslararası örgütlerin rolünün sorgulanması ve Rusya ile Çin'in Batı'nın küresel meselelerdeki hâkimiyetine karşı ittifak kurarak çok-kutupluluk çağrısında bulunmasıyla Kıbrıs'ın dış çevresi değişir. Bu arada, Türkiye ve Yunanistan arasındaki husumet 1990'ların ortalarından bu yana en çalkantılı dönemini yaşamaktadır.

Ortak zeminin noksanlığı

Kıbrıs ve Türkiye'deki 2023 seçimlerinin ardından, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin 'iyi niyet misyonu'ndan temsilciler, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderlerle istişarelere yeniden başlayarak, Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulmak amacıyla müzakerelere tekrardan başlamaya uygun bir zemin olup olmadığını değerlendirmek üzere taraflar arasında mekik dokurlar. Bu girişimler kısa süre içerisinde BM'ye ortak bir zemin olmadığını gösterir.

Tarafların esasa ilişkin pozisyonları arasındaki uçurum büyüktür. Her ikisi de kendi pozisyonlarından vazgeçmeyen iki lider birbirine pek güvenmez. Kıbrıs Türk liderliği iki devletli bir çözümde ısrar ederken, Kıbrıs Rum liderliği önceki BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda federal bir çözümde ısrar etmektedir. Tekrarlanan istişarelerin ardından her iki taraf da, çözüm şekli üzerinde mutabık kalınmadan müzakere edilmesini reddetmeyi sürdürür. BM Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı, 2024 yılı ortalarında BM Güvenlik Konseyi'ne verdiği brifingde "belirlenen ön koşullar da dâhil olmak üzere bu faktörlerin bir araya gelmesinin ortak bir zemin oluşturma çabalarını son derece zorlaştırdığını" bildirir.

BM'nin Kıbrıs'taki yaklaşık altmış yıllık varlığının ardından müzakereleri ilerletmenin imkânsız görünmesi üzerine Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'ne danışarak, Kıbrıs'taki iyi niyet misyonunu süresiz olarak askıya almaya karar verir. Genel Sekreter, Konseye sunduğu raporda, resmi müzakerelere yeniden başlama ihtimalinin bulunmaması ve tarafların tutumlarını yeniden gözden geçirme konusundaki dirençleri karşısında başka bir alternatif göremediğini büyük bir üzüntüyle ifade eder. Genel Sekreter'in kararını dikkate alan Güvenlik Konseyi, tarafların birbirleriyle temas kurma ve aralarındaki anlaşmazlıkları çözme konusundaki isteksizliklerinden duyduğu hayal kırıklığını dile getirir. İki taraf arasındaki müzakereleri desteklemekle görevlendirilen BM Özel Danışmanlığı 1 Ocak 2025 itibariyle lağvedilir ve yerini Barış Gücü Misyonu UNFICYP'e bırakır.

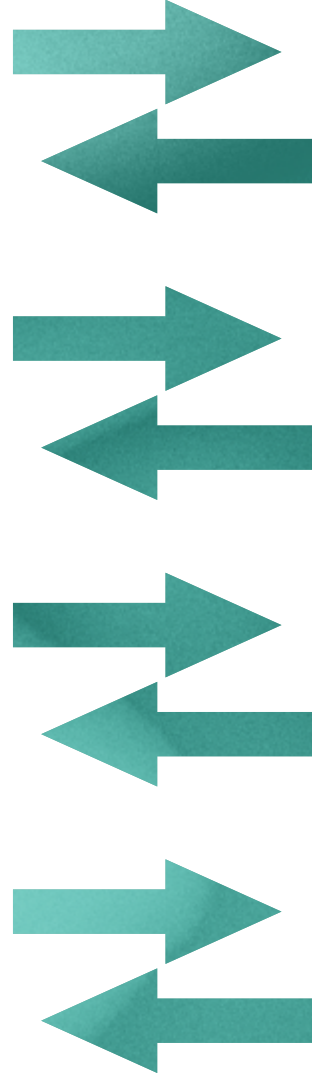
Avrupa Birliği, Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasının her zamankinden daha uzak görünmesinden endişe duyduğunu belirtir.

Egemenlik arayışı

Kıbrıs Türk liderliği, gelişmeleri egemenlik hakkı kapsamında görerek bunu daha etkili bir şekilde kullanmak ve Türkiye tarafından tanınmanın ötesinde kuzeyin gerçek bağımsızlığını ve uluslararası tanınırlığını sağlamak için bir fırsat olarak görür. On yıllardır başarısızlıkla sonuçlanan müzakereleri ve Kıbrıs Türk toplumunun yaşadığı uzun süreli belirsizlik durumunu geride bırakma arzusunu dile getirir. Türkiye Cumhurbaşkanı uluslararası toplantılarda diğer ülkelere, Kıbrıslı Türklerin uzun süredir çektikleri acıların son bulması için kuzeyi bağımsız bir devlet olarak tanımaları yönündeki çağrılarına hız verir.

Kıbrıs'ın bölünmesinin daha da kalıcılaşması ihtimalini göz önünde bulunduran AB, adadaki ilişkilerin kötüye gitmesinden üzüntü duyduğunu ve kuzeyin tanınmasına karşı olduğunu açıklar. İki tarafa Yeşil Hat üzerinden ticarete devam etmeleri ve toplumlararası temasları artırmaları çağrısında bulunur. Kıbrıs Rum liderliği ve Yunanistan hükümeti, Kıbrıs Türk liderliğinin bağımsız bir devlet olarak tanınması yönündeki aktif çabalar için karşı tedbirlerle karşılık verileceği ve ayrılıkçı bir Kıbrıs Türk devletinin üçüncü taraflarca tanınmasının o ülkelerle diplomatik ve ticari ilişkilerin kesilmesiyle sonuçlanacağı konusunda uyarıda bulunur. Ayrıca, AB fonlarının amacının, adanın ekonomik entegrasyonu yoluyla Kıbrıs'ın yeniden birleşmesini kolaylaştırmak, iki toplum ve AB arasındaki temasları geliştirmek ve bir çözümün ardından AB ile uyumu hazırlamak olduğu gerekçesiyle, AB'den Kıbrıs Türk toplumuna mali destek sağlamayı durdurmasını talep ederler.

Bu uyarılara rağmen Kıbrıs Türk liderliği, Türkiye'nin de desteğiyle, bağımsız bir devlet olarak tanınma arayışını sürdürmekte ve dış

dünya ile gayri resmi ilişkilerini artırmaktadır. Uluslararası topluma yaptığı açıklamalarda, bu tutumunun, 2004 Annan planı ve 2017'de Crans Montana'da başarısızlıkla sonuçlanan müzakereler de dâhil olmak üzere, 1977'den yakın geçmişe kadar tekrarlanan başarısız federasyon girişimlerinin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, bir çözümün artık masada olmadığı ve Kıbrıs Cumhuriyeti (KC) Anayasasının hükümlerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle, KC hükümetinin uluslararası alanda Kıbrıs'ın tamamını temsil ediyormuş gibi algılanmasının yasallığını da sorgulamaktadır. AB, perde arkasında, tanınma talebinden vazgeçmesi halinde fiili (de facto) devlete daha fazla imtiyaz teklif ederek Kıbrıslı Türklerin tanınma çabasını durdurmaya çalışır. Bunu 'tanınma olmadan angajman' uygulamasının bir parçası olarak çerçeveleyerek görüşmelerin yeniden başlaması için bastırır.

Kuzey ve güneyde huzursuzluk

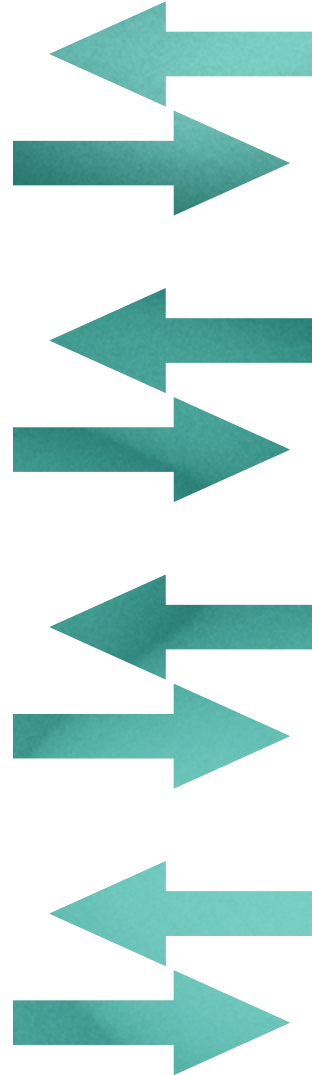
Aktif bir şekilde uluslararası tanınmanın hayata geçirilmesini destekleyen Kıbrıslı Türkler ile BM çerçevesinde uzlaşmacı bir çözümden yana olanlar arasındaki gerilim artar. Tanınma taraftarı olanlar hiçbir şeyin izolasyon altında yaşamaya devam etmekten daha kötü olmadığını ve Kıbrıslı Türklerin artık Kıbrıslı Rumların, AB'nin, BM'nin ya da 'uluslararası toplumdaki' herhangi birinin yardımlarına koşmasını beklememeleri gerektiğini savunmaktadır. Siyasi ve ekonomik elitler, Çin'in yükselişi ve yeni jeopolitik ve çıkar temelli ittifakların ortaya çıkmasıyla dünyanın çok kutuplu hale geldiğini ve Batılı uluslar ile geleneksel çok-taraflılığın güç kaybetmekte olduğuna işaret ederler. AB'nin bir parçası olmadan dünya ile yüzleşmek zorunda kalsalar bile, Batılı olmayan ülkelerle daha fazla ilişki kurmanın Kıbrıs Türk toplumunun tamamına fayda sağlayacağını iddia ederler. Onlara göre bu, Kıbrıslı Türklerin tanınma ol-

maksızın daha iyi yaşamalarını ve özellikle Doğu'da yeni ortaklıklar kurmalarını sağlayacaktır.

Öte yandan, BM parametrelerine dayalı bir uzlaşma çözümünü tercih edenler, ilişkilerin bozulmasından ve Kıbrıslı Türkleri AB, uluslararası toplum ve uluslararası hukukun dışında bırakan bir politikanın doğuracağı risklerden endişe duymaktadırlar. Onlara göre böyle bir politika, dünyadan izolasyonlarını derinleştirecek ve ada da barışçıl ortama ulaşılmasını sağlayacak bir çözüme varılması olasılığını azaltacaktır. Sağlayacağı faydalar göz önünde bulundurulduğunda federasyon olasılığından vazgeçmemenin ve AB yanlısı bir duruş sergilemenin önemini vurgularlar.

Sol siyasi partiler, sendikalar ve sivil toplum da dâhil olmak üzere federal bir çözümden yana olan kişi ve kuruluşlar tarafından yapılan gösteriler ve kınama açıklamaları, kuzey toplumundaki görüş ayrılıklarını ortaya koyar. Buna rağmen, toplumsal seviyeden (grass-roots)pek çok Kıbrıslı Türk, ekonomik ve sosyal refahlarının olumsuz etkilenmesini istemedikleri için, uluslararası tanınma arayışlarını eleştirmeyi ya da (toplumlarına tek dış desteği sağlayan) Türkiye'ye karşı geliyor gibi algılanmayı istemez. Kuzeydeki yasama organındaki sol ve sağ partiler, Kıbrıs Türk toplumunun kendisinin yaratmadığı koşullarda ayakta kalmasının, egemenliğinin, kimliğinin ve refahının en iyi nasıl güvence altına alınabileceğini tartışırken sürekli ihtilafa düşmektedir. Kıbrıs Türk liderliğinin politikasını eleştirenler bile Kıbrıslı Türklerin izole bir bölgede yaşamaktan bıktıklarını ve bir şeylerin değişmesi gerektiğini kabul etmektedirler.

Kuzeydeki kötüleşen ekonomik koşullardan endişe duyan ve geçim sıkıntısı çeken Kıbrıslı Türkler, diğer AB ülkelerine ya da güneye gitmenin yollarını arar. Bu yol, anne ve babasından biri Kıbrıslı Türk diğeri Türkiyeli ya da hem annesi hem babası Türkiyeli olup kendisi Kıbrıs doğumlu olanlar hariç olmak üzere, sadece AB pasaportu olanlar için geçerlidir. Bu tür göçler kuzeydeki Kıbrıslı Türklerin sayısını azaltmaktadır.

Güneyde pek çok Kıbrıslı Rum, müzakere ya da birleşme ihtimalinin ortadan kalktığı yeni gerçeklik karşısında hayal kırıklığı ve endişe duymaktadır. Hükümetlerinin, Kıbrıs Türk liderliğinin ve Türkiye'nin tutumunu tersine çevirmesi için baskı yapmasını talep ederler. Öğrenciler ve bazı milliyetçi baskı grupları sokaklarda gösteriler yaparlar. Konu aylarca tüm ana akım ve sosyal medyadaki siyasi tartışmalara hâkim olurken, kuzeyin üçüncü bir tarafça tanınması halinde nasıl uygun bir karşılık verileceği pek çok kez tartışılır.

Kıbrıs Rum liderliği, yabancı destekçilerini ve uluslararası toplumu Kıbrıs Türk yönetimini ve Türkiye'yi etkilemeye, kınamaya ve uyar-maya çağırır. Bu diplomatik hamleler, Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'nin uluslararası tanınmaya yönelik resmi politikasını değiştirmez. Aksine, kuzeydeki yönetim yabancı yatırımların arttığını duyurur. Bu arada güneydeki bazı muhalif çevreler, siyasi çalkantının hükümetin yurttaşların dikkatini yolsuzluk, kayırmacılık ve ekonomik kriz gibi diğer konulardan uzaklaştırmasına yardımcı olduğuna dikkat çeker. Güneyde yapılan bir ankete göre, pek çok Kıbrıslı Rum siyasetten umudunu kesmiştir ve giderek daha fazla sayıda kişi iki devletli bir çözümü desteklemektedir. Yine de, görüşlerini açıklamaları halinde gelecek tepkilerden korktukları için çok azı bu konuda açıklama yapmaya isteklidir. Bazı gözlemciler ise Kıbrıslı Rum liderleri eleştirerek, Crans Montana'da daha uzlaşmacı olsalardı bu durumun ortaya çıkmayacağını söylemekte.

Eli yükseltmek

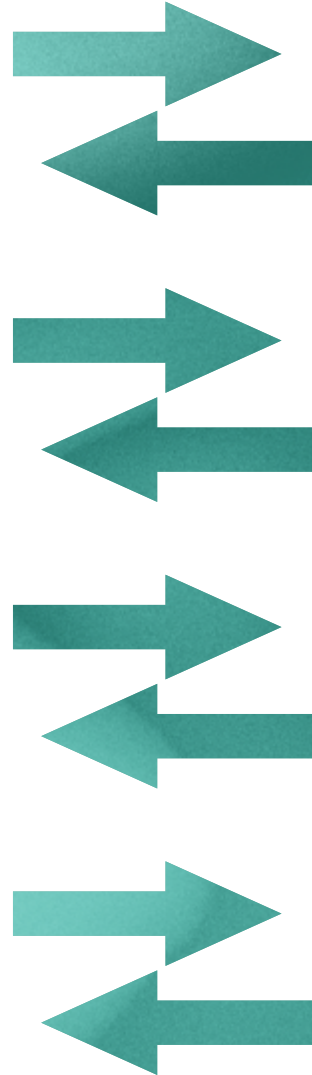
2025 yılının ortalarında Kıbrıs Türk liderliği, Maraş meselesinin çözümüne yönelik tek taraflı eylemlerin kabul edilemez olduğunu vurgulayan Güvenlik Konseyi kararlarını ve açıklamalarını görmezden gelerek Maraş'ı kendi kontrolü açtığı alanları genişletir. BM ve AB sert açıklamalar yaparak gerilimin azaltılması çağrısında bulunur ancak Kıbrıslı Türkler geri adım atmaz ve Kıbrıslı Rumlar BM Güvenlik Konseyi'nin Maraş'ın açılmasını 'hukuksuz' ve 'BM Kararlarının açık ihlali'

olarak kınamasını talep eder. Konseyin daimi üyeleri arasındaki görüş ayrılıkları ise herhangi bir yanıt verilmesini engeller.

Bir grup eski Kıbrıslı Rum bölge sakini bir geçiş noktasında gösteri yaparken, kuzey yönetimi 'Maraş'ın yeniden inşası için bir master plan' başlatır. Kıbrıslı Rumlara, Kıbrıs Türk idaresi altında kente geri dönmek ya da tazminat veya mülklerinin takası için Taşınmaz Mal Komisyonu'na (TMK) başvurularına yönelik davetini yineler. TMK'yı talepleri ele almada daha etkin hale getirdiğini vurgular ve ayrıca kuzeyde daha önce asker yerleştirilen Maronit köylerinin geri verileceğini duyurur. Bu adımlara işaret eden Kıbrıslı Türk liderler, mülklerin iadesi söz konusu olduğunda işleri 'kitabına göre' yaptıklarını, çünkü hak sahiplerinin isterlerse evlerine dönebileceklerini iddia etmektedirler. Muhalif gözlemciler, vergi ödemeyi ve kuzeydeki yetkililerle muhatap olmayı gerektiren koşullar altında çok az hak sahibinin geri dönmek isteyeceğini ve malların birçoğunu uluslararası müşterilere satacaklarını ön gördüklerini belirtirler. Ayrıca Maronit mülklerinin iadesinin 1974 öncesinde orada yaşayanlara ağır maddi tazminat ödemekten daha ekonomik olduğuna dikkat çekerler.

Maraş'ın açılması Kıbrıs Rum toplumu içinde gerginlik yaratır. Pek çok kişi Maraş'a ve 1974'te yerlerinden edildikleri kuzeydeki diğer yerlere geri dönmek ister, ancak dönmeleri yasadışı bir oluşumun tanınması olarak algılanacaktır. Bazıları ayrıca TMK'nın iade veya tazminat için gerekli kaynağa sahip olduğuna da emin değildir. Güneydeki yönetim, Kıbrıslı Rumların kuzeydeki TMK'ya başvurması konusunda daha önce sergilediği tarafsız tutumu tersine çevirerek toplu başvuruları önlemek amacıyla tedbirler alır. Örneğin, güneydeki mülteci konutlarında yaşayan kişilerin geçiş noktalarından girişlerine izin verilmez.

Buna rağmen, giderek artan sayıda Kıbrıslı Rum, ekonomik sıkıntılardan kurtulmak ve evlerine dönmek için geriye kalan tek yol olarak gördükleri Maraş'a taşınmaktadır. Kıbrıs Türk liderliği bu fırsatı değerlendirerek Maraş'ın 'kısmen 1974 öncesi sahiplerine iade edildiğini'

ilan eder. Diğer Kıbrıslı Rumlar, yasal adımları ve diğer stratejileri kullanarak mülklerini geri alma çabalarını yoğunlaştırır. Tazminat talebinde bulunanlar, TMK'nın verdiği sınırlı miktardaki paradan dolayı kızgınlıklarını dile getirmekte ve Türkiye ile Kıbrıs Türk liderliğini 'mülklerini neredeyse bedavaya almaya çalışmakla' suçlamaktadır. TMK ise teklif edilen tazminatın kuzeydeki mevcut piyasa değerleriyle tutarlı olduğunu, ekonomik koşullar ve on yıllardır kuzeye uygulanan izolasyon nedeniyle bu değerlerin düşük olduğunu savunur. Birkaç Kıbrıslı Rum mal sahibi, TMK tarafından belirlenen değerden memnun kalmayınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmayı düşünür. Kısa süre sonra bunun uzun zaman alacağını öğrenince hayal kırıklığına uğurlar zira AİHM, TMK'yı ilk önce tüketilmesi gereken etkili bir iç hukuk yolu olarak tanımaktadır.

Karşı hamleler

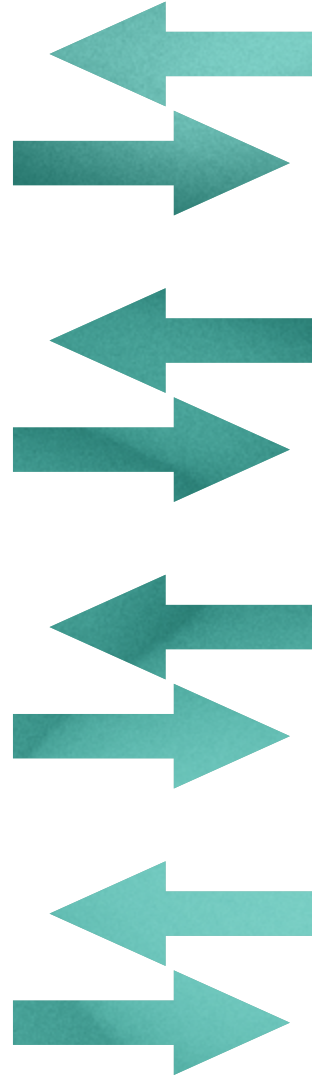
2026'nın ilk yarısındaki AB dönem başkanlığı, Kıbrıs Rum liderliği için Kıbrıs'ta artan gerilime dikkat çekebilecekleri ve AB'nin istikrar ve güvenliğini koruma ihtiyacını vurgulayabileceği bir platform sunar. Kıbrıslı Rumların bazıları, ülkelerinin AB dönem başkanlığı avantajından faydalanarak Kıbrıs sorunu konusunda kendi liderlerini daha açık sözlü olmaya ve kuzeye karşı ek tedbirler alınması için baskı yapmaya çağırır. Ancak olayın iç yüzünü bilenler hükümetin bunu yapamayacağını savunur zira AB dönem başkanlığını yürüten ülkelerin bunu kendi ulusal çıkarları için kullanmaktan kaçınmaları beklenmektedir. Kıbrıs'ın dönem başkanlığının ardından AB, Kıbrıs'ın bir üye devlet olarak toprak bütünlüğünün korunmasının Avrupa ve Doğu Akdeniz bölgesinde istikrar için hayati önem taşıdığını vurgular. Ayrıca kuzeyin tanınmasına karşı uyarısını yineler. Birçok Kıbrıslı Rum, AB'nin daha güçlü bir tepki vermemesinden dolayı hayal kırıklığına uğradığını ifade eder.

2026 yılının sonlarında Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan'ın desteğiyle münhasır ekonomik bölgelerinde keşfedilen hidrokarbonları çıkarmaya ve ihraç etmeye başlar. Buna karşılık Türkiye, Kıbrıslı Türklerin açık deniz enerji rezervleri üzerindeki hak iddialarını savunması gerektiğini ileri sürerek Kıbrıs Rum tarafı için gaz çıkaran petrol platformunu gemiler göndererek uyarır. Türkiye ve Yunanistan, deniz sınırları, kıta sahanlığının belirlenmesi ve Kıbrıs'taki durumla ilgili karşılıklı suçlamalarını artırmaktadır. ABD'nin, Kıbrıs'ın güneyini, silah tedariki ve Kıbrıslı Rum askerlerin eğitimi yoluyla bir askeri üsse dönüştürmeye çalıştığını iddia eden Kıbrıs Türk liderliği, doğudaki ülkelerle daha güçlü bir ittifak kurma niyetinde olduğunu açıklar. NATO, gerilimi düşürmek ve Doğu Akdeniz'de askeri bir çatışmayı önlemek amacıyla Ankara ve Atina'ya temsilciler gönderir.

Kayıp şahıslar ve kültürel miras gibi iki toplumlu teknik komiteler çalışmalarını durdurur. AB buna karşılık bu komitelere yaptığı mali yardımı keser. Kıbrıs Türk liderliği, BM Barış Gücü askerlerinin adada devam eden varlığını sorgular ve bu askerlerin sadece Kıbrıslı Türklerin aleyhine olan statükonun korunmasına hizmet ettiğini iddia eder. Ayrıca, Türkiye'nin de desteğiyle, BM aracılığıyla küresel yönetim olarak adlandırılan yapının' uzun zamandır sorunlu olduğunu, çünkü Güvenlik Konseyi'nin dünyanın büyük bölümünün çıkarlarını temsil edemediğini ve gücü elinde bulunduranların bu gücü ellerinde tutmaları için tasarlanmış bir sistemin parçası olduğunu savunur.

Tanınma

2027 yılının başlarında, Türkiye'ye yakın olan birkaç ülke, 'izolasyonun devam etmesinin sürdürülemez ve gayrimeşru olduğu' ve 'kuzeyin artık uluslararası kurumların yetersizliği ve Kıbrıslı Rumların durumu çözme konusundaki isteksizliği tarafından esir alınmaması

gerektiği' gerekçeleriyle kuzeyi resmen tanıır. AB Komisyonu ve BM Genel Sekreteri, Güvenlik Konseyi kararları ile bağdaşmaması nedeniyle bu tanımayı kınar. Analistler, Güvenlik Konseyi'nin bir tarafta Batılı güçler, diğer tarafta Rusya ve Çin arasında jeopolitik bir savaş alanı olarak kullanılması nedeniyle BM'nin daha fazla adım atamayacağını belirtir.

Sert direniş

Bu tanıma, Güneydeki hükümetin ve Yunanistan'ın sadece Kıbrıslı Türklerin devlet olarak tanınma arayışına değil, aynı zamanda bunu onaylayan devletlere de karşı çıkmasıyla güçlü bir tepki yaratır. Kıbrıslılar, böyle bir tanımanın önemini bir taraftan küçümserken, diğer taraftan AB'de perde arkasında kuzeyi tanıyan ülkelerin tepkilere maruz kalmasını sağlamak için çalışmaktadır. Bu da AB'nin bu ülkelere yaptırım uygulamasına, dolayısıyla AB ile ticaret yapmalarının ya da AB fonlarından yararlanmalarının kısıtlanmasına yol açar. Kıbrıslı Rumlar aynı zamanda AB içinde İslam ülkeleriyle, özellikle de İslam İşbirliği Teşkilatı ile ikili ilişkileri güçlendirme çabalarına öncülük ederek, bu ülkelere herhangi birinin Türkiye'nin kuzeyi tanıma taleplerini yerine getirmesinin fırsat maliyetini artırır. Kıbrıs, Yunanistan ile birlikte AB'nin Kıbrıs Türk toplumuna yönelik yıllık mali yardım paketine karşı oy kullanarak yardım programının askıya alınmasına neden olur.

Çok sayıda Kıbrıslı Rum kuzeyin tanınmasını protesto etmek için sokaklara dökülür ve geniş çaplı gösteriler düzenlenir. Basın Yeşil Hat'ta yaşanan kavgaları haber yapar. Kıbrıslı Rumlar, yetkililerin tanınmanın iptal edilmesi için mümkün olan tüm tedbirleri uygulayacağını açıklar ve Kıbrıslı Türkleri müzakerelere geri dönmeye davet eder. Schengen Bölgesi'nin bir parçası olmak için devam eden süreci bahane gösteren yetkililer, güvenlik ve kara para aklamanın engellenmesi ve göçü sınırlama gerekçeleri ile geçiş noktalarında sıkı tedbirler uygulamaktadır. Kuzeye geçen veya kuzeyden dönen

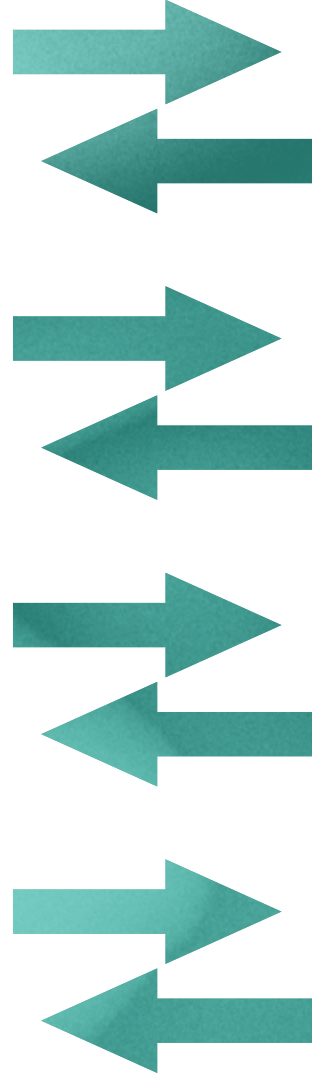
kişilerin pasaportları veya kimlik kartları titizlikle kontrol edilmektedir. KC pasaportu olmayan Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıs pasaportu sahiplerinin AB üyesi olmayan eşlerinin güneye girişleri engellenir.

AB üyesi olmayan ülkelere gelen turistlerin de güney üzerinden kuzeye seyahat etmelerine izin verilmez; eğer varışlarında kuzeye seyahat etme niyetlerini belirtirlerse havaalanında durdurulurlar. Bu konudaki düzenlemeler katı bir şekilde uygulanır.

Ekonominin etkilenmesi

Kıbrıslı Rumlar ayrıca kuzeydeki ekonomiyi etkileyen bazı önlemler de alır. Hellimin statüsünü sorgularlar ve Kıbrıslı Türk üreticilerin sıklıkla katıldığı ticaret fuarlarına Kıbrıslı Rum hellim üreticilerinin katılımı için sponsor olurlar. Kuzeyden satın alınan mallara yönelik denetimlerini yoğunlaştırarak Yeşil Hat Tüzüğü'nü ihlal ettiği gerekçesiyle bu tür mallara giderek daha fazla el koyarlar. Yeşil Hat Tüzüğü çok katı bir şekilde uygulanır ve bu da kuzeydeki küçük işletmeleri olumsuz etkiler zira Kıbrıs Rum tarafı ile günlük ticaretleri durma noktasına gelir. Kıbrıs Rum liderliği Tüzüğün kapsamının daha da kısıtlayıcı olması için değişiklik yapılması arayışındadır. Bu arada güneydeki birçok kişi hükümetin Yeşil Hat üzerinden ticareti sınırlandırmasını ve Kıbrıslı Rumların araçlarının benzin depolarını daha ucuza doldurmak için kuzeye gitmelerini engellemesini talep eder.

Güneydeki iki küçük siyasi parti hükümete Kıbrıslı Türklerin pasaportlarını iptal etmesi çağrısında bulunurken, hukukçular 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kökenli Kıbrıslı Türklerin Cumhuriyetin doğal yurttaşı oldukları ve uluslararası insan hakları standartları ile AB normları geçerli olduğu için hükümetin bunu yapamayacağını savunur. Kuzeydeki gazeteler Kıbrıslı Türklerin pasaport ve kimlik kartlarını yenilemelerinin neredeyse imkânsız olduğunu bildirmektedir. Haberlerde, insanların pasaportlarını yenilemek için sınırı geçmekte zorlandıkları, çok uzun süre bekletildikleri ve belgeleri-

nin eksik ya da kayıp olduğunun söylendiği belirtilir. AB endişelerini ifade eder ve yetkilileri, toplumsal kökenleri ya da siyasi ideolojileri ne olursa olsun yurttaşların haklarına saygı göstermeye çağırır.

Ufukta çözüm yokken

Kıbrıs Rum tarafının aldığı çeşitli önlemler sonucunda Yeşil Hat üzerindeki trafik, ticaret ve turizm asgariye inmiştir. Bu arada, büyük Türk firmaları kârlı inşaat işinden yararlanırken, yabancılar kuzeyde mülk satın almaya devam etmektedir. Ufukta Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmadığı için, kuzeydeki daha fazla sayıda etkilenmiş mülk üzerinde inşaat yapılmakta, bu da gelecekteki herhangi bir mülk iadesini zorlaştırmakta ve çözüm olasılığını giderek azaltmaktadır. İnşaat patlamasına tepki olarak Kıbrıs Rum liderliği, Kıbrıs Rum mallarını işgal eden yabancılar karşı yasal işlem başlatacağını ve bu kişilere karşı kendi ülkelerinde dava açacağını duyurur. Kıbrıs Türk liderliği, Kıbrıslı Türklerin 1963'ten bu yana uğradığı maddi kayıplar için uyuşmazlık çözümü arayışına gireceğini açıklar.

2028'in sonlarına doğru, kuzeydeki çevrimiçi ve çevrimdışı tartışmalar, birçok Kıbrıslı Türk'ün, tanınmış bağımsız devlet olma arayışının; ticaret, finansal yatırım ve kültürel, sportif ve siyasi temaslar için uluslararası forumlardan dışlanmalarını gerçekten hafifletmediğini veya ortadan kaldırmadığını kabul ettiğini göstermektedir. Bu nedenle nüfusun bir kısmı bu arayışa karşı çıkmaya devam etmekte, Kıbrıslı Rumların ve AB'nin tanınma projesine karşı güçlü direnişinin projeyi savunulamaz hale getirdiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, hâkim siyasi elitler ve iş ortakları, kuzeydeki düşük yatırım maliyeti ve sınırlı düzenlemelerden faydalanmak isteyen aktörlerin yabancı yatırımlarındaki artışa işaret eder. Bu tür yabancı yatırımların yeni iş olanakları yarattığını ve her hafta çok sayıda mülkün satıldığını belirtirler. Ayrıca, kuzeyi tanıyan ülkelere yapılan ihracattaki mütevazı bir artışın bile, küçük boyutu göz önüne alındığında Kıbrıs Türk ekonomisi için büyük bir fark yarattığını gözlemlemektedirler.

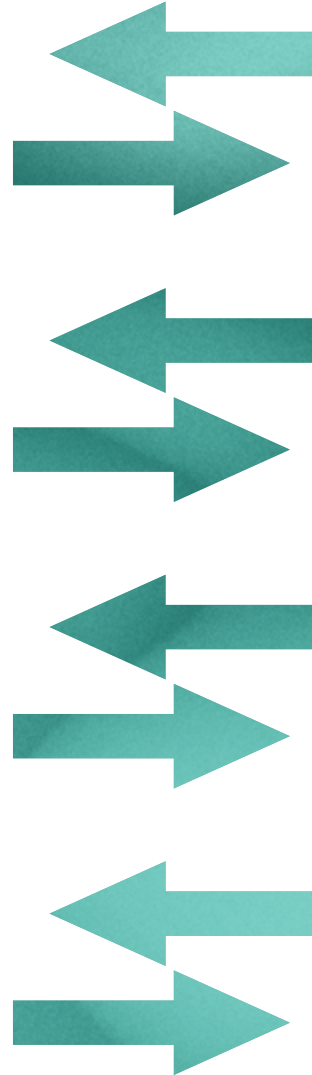
Kuzeydeki muhalif siyasetçiler, ambargolara maruz kalan ve az sayıda düzenlemenin bulunduğu bir ortamda bu tür ekonomik faaliyetlerin Kıbrıs Türk toplumunun bütününe değil, sadece iyi bağlantıları olan küçük bir gruba fayda sağladığına işaret ederek itirazlarını dile getirirler. Ayrıca, hizmet sunumu ve altyapıya yeterince önem verilmediği için yönetişimin kötüleştiğini savunurlar. Yerel aktivistler, gelişen inşaat sektörünün çevresel etkileri konusunda endişelerini ifade ederler.

Bölgesel gerilimler

Ada ve çevresindeki askeri gerginliklerin artması Kıbrıs'ın her iki kesimindeki insanları endişelendirir ve güney ve kuzeyde askeri harcamaların artmasına yol açar. Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan ile birlikte uluslararası platformlarda Türkiye'yi ilgilendiren konulara karşı aktif bir şekilde lobi yapmaktadır. Ayrıca AB'ye Türkiye'ye yaptırım uygulaması için baskı yaparlar ve ABD, İngiltere ve NATO'ya müdahale çağrısında bulunurlar. 'Türkiye'nin üstlendiği ya da teşvik ettiği eylemlerin' stratejik açıdan önemli bir bölgeyi istikrarsızlaştırma riski taşıdığı uyarısında bulunurlar.

Yunanistan ve Türkiye arasında hâlihazırda gergin olan ilişkiler daha da kötüleşerek NATO içinde bölünmelerin artmasına neden olur. AB'nin Türkiye'ye yaptırım uygulamayı düşünmesi nedeniyle bu ülkenin AB ile ilişkileri de giderek gerilmektedir. Ege Denizi'nde jetlerin aşırı uçuşları ve tacizleriyle ilgili gerginlikler artar; ülkelerin denizdeki ihtilafı hak iddiaları ve hava sahası sınırları konusundaki tartışmaların yanı sıra Yunan adalarına asker konuşlandırılması da yoğunlaşır. NATO'nun bölgede daha önce iki ülkenin uzun süredir devam eden anlaşmazlıklarına rağmen gerçekleştirdiği askeri tatbikatlar birkaç kez ertelenir.

Bu arada, hem Kıbrıslı Rumlar hem de Türkiye, deniz üzerindeki örtüşen hak iddiaları konusunda herhangi bir anlaşma olmaksızın

Doğu Akdeniz'den hidrokarbon çıkarmakta ve bu da Yunanistan, İsrail, Libya ve Mısır da dâhil olmak üzere tüm bölgede gerginlik yaratmaktadır. Gözlemciler, Doğu Akdeniz'deki rekabet halindeki hak iddiaları göz önüne alındığında, durumun patlamaya hazır olduğundan endişe duyduklarını ifade ederler.

Geri çekilirken

Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki ilişkiler ada içinde ve dışında hızla kötüleşir. The Guardian ve The New York Times, diasporadaki iki toplum üyeleri arasındaki anlaşmazlıkları haber yapmaktadır. Yurtdışında yaşayan veya eğitim gören Kıbrıslı Rumlar zaman zaman İngiltere, ABD, Avustralya ve Avrupa ülkelerinde Türkiye aleyhine gösteriler düzenlemektedir. Eskiden birçok iki toplumlu faaliyetin gerçekleştirildiği Ara Bölge'deki Dayanışma Evi (Home for Cooperation), erişimi çok zorlaştığı için atıl hale gelmiştir. Sivil toplum ile iş dünyası arasındaki işbirliği sona erer. Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasındaki etkileşime her iki toplumda da giderek daha fazla şüpheyle bakılmaktadır. Daha önce iki toplumlu kültürel miras çabalarının bir parçası olarak restore edilen bazı dini mekânlar artık başka amaçlar için kullanılmaktadır. Ada genelinde insanlar, Kıbrıs'taki farklı toplumları ilgilendiren kültürel mirasa daha az önem vermektedir. Sırasıyla Türkiye ve Yunanistan'daki mimari tasarımları taklit eden yeni camiler ve kiliseler inşa edilmektedir. Eğitim materyali daha milliyetçi hale gelerek 'diğer taraf' hakkındaki önyargıları körüklemektedir.

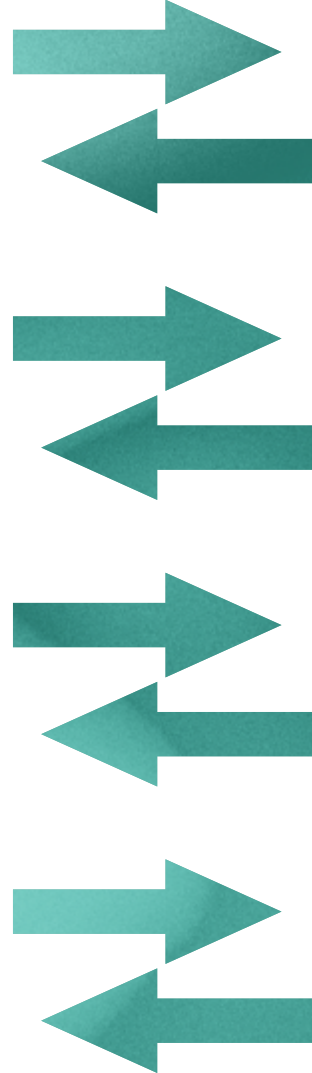
UNFICYP ateşkes hatlarını denetlemeye ve kuzeydeki askeri güçler ile güneydeki askeri güçler arasındaki ara bölgeyi korumaya devam etmektedir. Kıbrıs'ta pek çok kişi UNFICYP'in rolünün her zamankinden daha hayati olduğunu savunurken, ABD BM Güvenlik Konseyi'nde, herhangi bir çözüm ihtimalinin bulunmaması ve misyonun BM bütçesi üzerinde uzun süredir yarattığı baskı nedeniyle faaliyetlerinin durdurulmasını savunur. Ara bölgede gerginlik daha

da artar ve güvenlik endişelerini ağırlaştırır. 2003'te geçiş noktaları açılmadan önce zaten mevcut olan iki toplumlu kanalizasyon sistemi 2030 yılı itibarıyla hâlâ faaliyettedir ancak bakımı giderek artan bir baskı altında girmiştir. Bu sistemin işleyişi insani bir mesele olarak nitelendirilmektedir.

Kıbrıs'ın kuzeyindeki nüfus göç yoluyla istikrarlı bir şekilde artarak 2035 yılı itibarıyla bir milyona ulaşmıştır. Bu durum, Kıbrıslı Türklerin devam eden dışa göçü ile birleşince seçmen yapısını değiştirmiş, Kıbrıslı Türk seçmenlerin sayısı büyük ölçüde azalmıştır. Diğer üçüncü ülkelerden gelen göç de artmıştır; Afrikalı öğrencilerin sayısındaki artış bu durumu kanıtlar niteliktedir. Sıkı sınır önlemleri nedeniyle güneye mülteci ve yasadışı göçmen geçişleri azalmıştır.

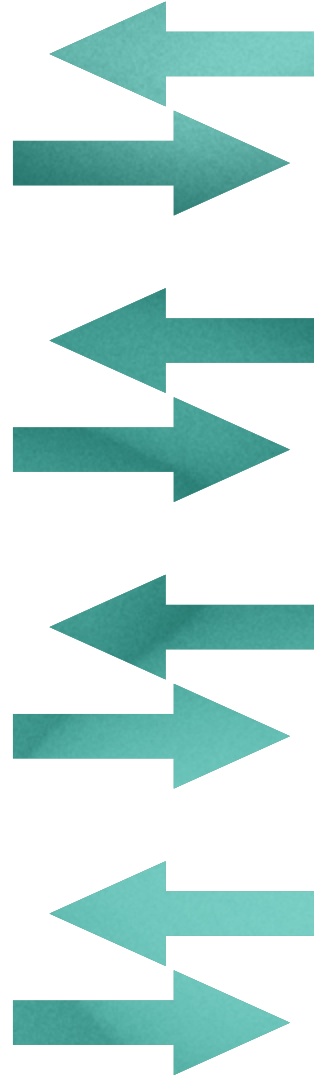
Sosyal medyadaki reklamlar Kıbrıs'ın kuzeyini turistler için cennet gibi bir yer olarak tanıtır. Tartışmalı statüsüne rağmen, doğal güzelliği ve ucuzluğu Avrupa'dan ve diğer ülkelerden çok sayıda turist çekmektedir. Birçok Kıbrıslı Rum, büyük bir Kıbrıs Rum gazetesinin ifadesiyle 'anavatanlarının çözüm umudu olmayan bir Türk devleti' olarak betimlendiği reklamları görmekten dolayı üzüldüklerini ifade ederler. Ayrıca kuzeydeki ucuzluğun güneydeki turizm gelirlerini olumsuz etkilediğine dair endişelerini de dile getirirler.

Zaman içinde kuzeydeki siyasi değişikliklere Kıbrıs Türk ekonomisindeki değişiklikler de eşlik etmeye başlamıştır. Güneyle bağlantısı kesilen ekonomi, ekonomik faaliyetlerini artırmak için alternatif yollara odaklanır. Kıbrıslı Türk ve yabancı kökenli uyanık girişimciler, tanınmış egemen devletlerin sınırları dışında olmasına rağmen yine de Avrupa'ya yakın bir alanda faaliyet göstermenin; örneğin kumar, mali şeffaflık ve çevresel kısıtlamalar gibi uluslararası mevzuattan kaçınma fırsatları getirdiğini keşfederler. Kuzey, böylelikle turizm, emlak yatırımı ve diğer ticari faaliyetlerin çok az çevre, sağlık ve güvenlik kaygısı ile sürdürülebildiği düşük denetimli bir alan haline gelmiştir. Bu arada, AB'nin kuzeyin AB toprağı statüsünü yeniden gözden geçireceği söylentisi yayılır.

Kıbrıslı Türklerin bazıları yabancı yatırımlardaki artışın ekonominin büyümesine ve istihdamın artmasına yardımcı olduğunu düşünür. Turizm, yükseköğrenim ve inşaat sektörlerinin güçlü kalmaya devam ettiğini gözlemlerler. Diğerleri ise birçok Kıbrıslı Türk'ün ekonomik büyümeden faydalanamadığına işaret ederek itiraz eder. Uluslararası katılım ve para kazanmaya verilen önemin sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri daha da kötüleştirdiğini, çeşitli yolsuzluk türlerinin hız kesmeden devam etmesine izin verdiğini ve çevreyi olumsuz etkilediğini savunurlar.

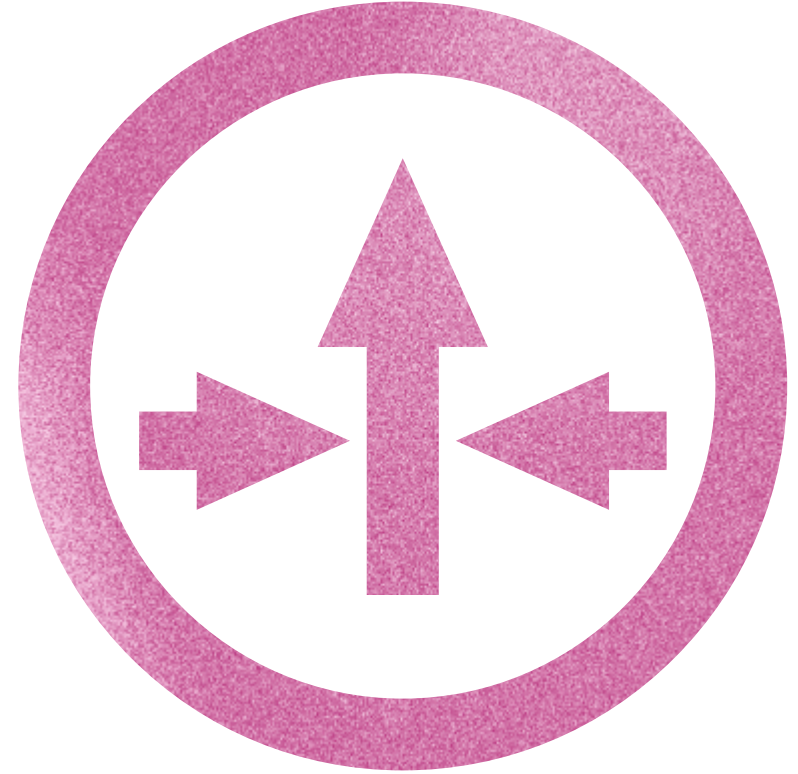
Sosyal medyada bir paylaşım viral olur. Paylaşımında Lefkoşa'da grafiti yapılmış bir duvarda "Kıbrıs: hayallerin hayatta kalmak için savaştığı ada" yazmaktadır. ■

ONLARIN YOLU DÜNYASI

Baskı altında barış senaryosu

2022'de ada halkına barış süreci yorgunluğu çökse de, Kıbrıs sorunu halen çok önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Her yıl yerinden edilen birçok insan, kaybettikleri mülkleri kendilerine iade edilmeden ya da bunun için kendilerine tazminat ödenmeden hayatını kaybetmektedir. İki ana toplum arasındaki sosyal farklılıklar derinleşmekte ve bu durum, toplumların birbiriyle çok az etkileşime girmesiyle geçen yıllar, süregelen milliyetçi söylemler ve kökleşmiş korku ve önyargılarla perçinlenmektedir. Kıbrıs'ın ekonomik potansiyeli, düşük rekabet gücü, öngörülemeyen yüksek enerji maliyetleri, yetersiz toplu taşıma gibi faktörlerle kısıtlanmaktadır ki bu faktörlerin sebep olduğu kısıtlılık, adanın bölünmüşlüğüyle daha da artmaktadır. Bununla birlikte, Yeşil Hat üzerinden yapılan iki toplumlu ticaret 2018 yılından beri istikrarlı bir şekilde artmaktadır ve adanın iki bölgesinde de ticari kuruluşlar, iş alanlarını genişletmek için fırsatlar aramaya devam etmektedir. Güneyde çalışan Kıbrıslı Türk sayısı her geçen gün artarken, kuzeydeki düşük fiyatlardan yararlanmak, ailelerinin 1974 yılında yerlerinden edildiği bölgeleri ya da evleri ziyaret etmek ya da bar veya kumarhanelere gitmek için ara bölgeyi geçen Kıbrıslı Rum sayısı da artmaktadır. Avrupa Komisyonu Başkanı, enerji sektörünün Kıbrıslı Rumları ve Kıbrıslı Türkleri birbirine yakınlaştırma potansiyelinden övgüyle söz etmektedir.

Değişim baskısı

2023 yılı başlarında dış çevre kaynaklı değişim baskısı giderek artar. Birçok AB ülkesinde, fahiş enerji faturaları ve yüksek enflasyonun giderek artan sayıda insanı ısınma ve yemek arasında can yakıcı bir seçim yapmaya zorlamasıyla birlikte, huzursuzluk giderek tırmanır. Krizi hafifletecek bir çözüm için üye ülkelerden gelen sürekli baskı karşısında Avrupa Komisyonu, Doğu Akdeniz'deki bölgesel aktörleri kapsayan bir enerji anlaşması konusundaki çabalarını yoğunlaştırır. Kıbrıs, Mısır ve İsrail kıyılarındaki zengin doğal gaz rezervleri, bu tür bir anlaşmayı, AB'nin doğal gaz tedarikini çeşitlendirme ve Rus fosil yakıtlarına bağımlılıktan kurtulma stratejisinin kritik bir unsuru haline getirir. Bununla birlikte, açık denizlerdeki doğal gaz zenginliğinin sahip olduğu potansiyelin tam olarak kullanılabilmesi için Doğu Akdeniz'de enerji işbirliğine yönelik gelişmeleri bugüne kadar engellemiş olan jeopolitik gerilimlerin azalmasına gerek duyulur.

Bu arka planda AB ve ABD, Türkiye'yi yapılacak herhangi bir enerji anlaşmasının vazgeçilmez bir tarafı olarak gördüklerini ilgili paydaşlara açıkça bildirirler. AB ve ABD, Türkiye'yi, bölgesel enerji alanında ilerleme çabalarına katılma konusunda desteklerken Kıbrıs Rum liderliğini de bu sürece destek vermeye teşvik ederler. Kıbrıs'ın yakın zamanda kurulan Doğu Akdeniz Gaz Forumu'ndaki (DAGF) ortakları olan Mısır ve İsrail, Türkiye'den geçen bir boru hattının Avrupa'ya gaz ihraç etmek için en mantıklı ve mali açıdan en uygun yol olması sebebiyle Türkiye ile ilişkilerini düzeltmek için isteklidirler. Ancak bu boru hattının, Türkiye'nin ihtilafı olduğu Kıbrıs münhasır ekonomik bölgesinden (MEB) geçmesi söz konusudur. İsrail ve Mısır'ın Türkiye'ye yönelik tutumlarındaki değişim, AB ve ABD'nin sürekli ısrarlarıyla birleşince, Kıbrıslı Rumların üzerindeki tutum değiştirme baskısı da artar.

Türkiye, hem AB ve ABD ile ilişkilerini ilerletme hem de ekonomisini güçlendirme fırsatı yakalar. Doğalgaz taleplerinin karşılanması için Kıbrıs Rum liderliğiyle gayri resmi ilişki kurmanın bir yolunu bulmaya istekli olduğunun sinyalini verir ve Ukrayna'daki savaşın yol

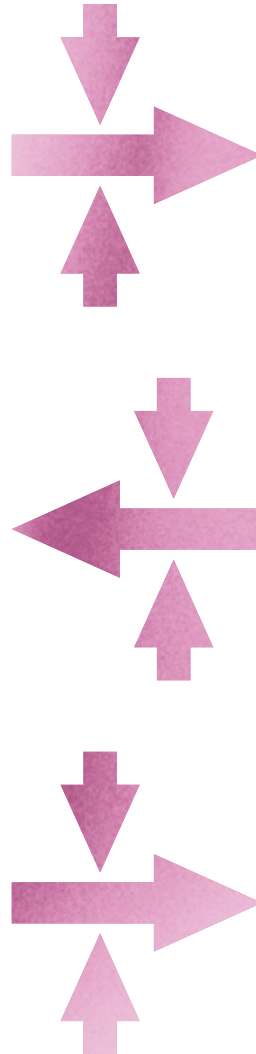
açtığı ciddi güvenlik endişelerini dikkate alıp, AB/NATO işbirliğinin güçlendirilmesinin önünde durmayacağını açıkça ortaya koyar. AB ve BM hem Kıbrıs Türk hem de Kıbrıs Rum liderliklerini müzakerelere yeniden başlamaları yönünde eş zamanlı cesaretlendirir. Türkiye hükümeti ile Kıbrıs Türk liderliği arasında, iki devletli çözüm konusundaki tutumun yumuşaması ve daha önce tartışılan federal zemin çerçevesinde belirli bir takvime bağlı yürütülen müzakerelere geri dönmeyi mümkün kılan bir formül bulunması konusunda mutabakat sağlanır.

Değişime yönelik dış baskılar, adanın her iki tarafındaki iş çevrelerinin yoğun lobi faaliyetleriyle perçinlenir. İş dünyasından belli kesimler, çözümün her iki toplumdaki işletmelere büyük yeni pazarlar açacağını ve doğal gazın çok daha hızlı ve kârlı bir şekilde kullanılmasını kolaylaştıracağını savunur. Böylelikle Kıbrıs Türk liderliği ve Kıbrıs Rum liderliği, Kıbrıs sorununu çözmek için yeni ve yoğun bir çaba göstermeleri yönünde sürekli ve ısrarlı bir baskıya maruz kalır.

Liderler arası müzakereler

Kıbrıs ve Türkiye'de 2023 yılında yapılan seçimlerin ardından 2024 yılı başlarında BM, Crans Montana'daki son tur görüşmelerde mutabık kalınan hususların üzerine bir şeyler inşa etmek amacıyla, her iki toplumun liderlerinin de katılımıyla üst düzey müzakereler yürütür. Desteğini açıklayan AB, tarafların Kıbrıslıların yaşamını iyileştirecek ve başkalarına örnek olacak yapıcı diyalog yoluyla farklılıklarının üstesinden gelmeyi başaracaklarından umutlu olduğunu beyan eder. AB, özel toplantılarda ise, bölgede enerji ve güvenlik işbirliğini kolaylaştırmak üzere tarafların bir anlaşmaya varmasının önemini tekrardan vurgulayıp bunun Avrupa'nın tamamında ve Doğu Akdeniz'deki istikrar ve refaha katkı sağlayacağını altını çizer.

Görüşmeler, geçmiş Kıbrıs barış müzakerelerinde olduğu gibi her iki tarafın liderleri ve üst düzey yetkilileri arasında, şeffaflığın ve siv-

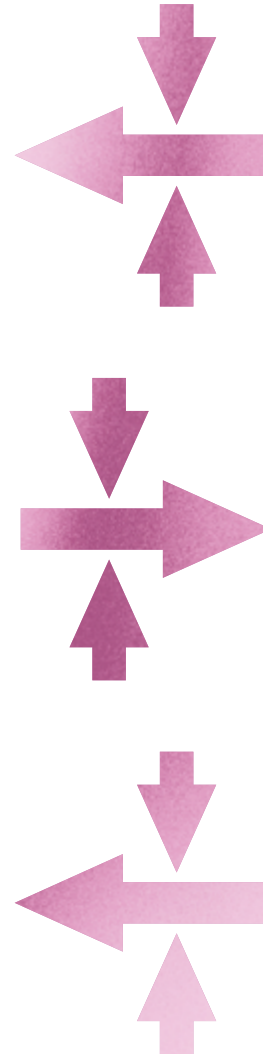
il toplum katılımının çok az olduğu bir şekilde ve 'her konuda anlaşmaya varılana kadar hiçbir konuda anlaşmaya varılmamış sayılır' ilkesine bağlı olarak sürdürülür. BM, liderlerin de onayıyla, Crans Montana görüşmeleri öncesindeki uzlaşma ve ayrışmaların ön incelemesini tamamladıktan sonra, müzakerelere devam edilmesi gereken konuların olduğu kısa bir liste hazırlar. BM, ABD ve AB, resmi olarak liderleri kamuoyunu bilgilendirmeye teşvik etseler de özel görüşmelerde onları buna zorlayamayacaklarını belirtirler ve sivil toplumun katılımını kolaylaştırmak için pratikte çok az katkı sağlarlar. Görüşmeler yetki paylaşımı, toprak ayarlamaları, güvenlik ve mülkiyet gibi siyasi konulara odaklanır. Görüşmelerin gündeminde toplumlararası ilişki geliştire, sosyal kaynaşma sağlama ve daha önce yaşanmış şiddet olaylarının mirasıyla yüzleşme gibi bazılarının 'yumuşak konular' olarak nitelendirdiği konular yer almaz. Bunlar, üst düzey anayasal meselelerle ilgili olmadıkları için barışın sağlanması açısından görece daha az öncelikli ve önemli olarak görülür. Ayrıca, kurucu devletlerin yetki alanına girdiği kabul edilen eğitim ve diğer konular da barış görüşmelerinin kapsamına dâhil edilmez.

Siyasi parti liderleri, her iki tarafta da var olan ilgili koordinasyon mekanizmaları aracılığıyla gelişmeler hakkında bilgilendirilir. Ancak, federal bir çözümün belirli yönleri üzerinde yıllardır çalışan sivil toplum örgütleri ve diğer gruplar sürece dâhil edilmez. Sivil toplum aktivistleri ve akademisyenler konuya ilişkin basında yer alan haberlerde, müzakereleri destekleyen uluslararası aktörler için önemli olanın anlaşmaya nasıl varılacağı değil, anlaşmaya varmak olduğundan yakınırlar. Tepeden inme 'aynı tas aynı hamam' yaklaşımını ve bundan sonra ne olacağı konusundaki şu endişelerini dile getirirler: İnsanlar bir çözüme ve bu çözümün sebep olabileceği ödünlere razı olacaklar mı? Kapalı kapılar ardında yürütülen müzakerelerin sonuçlarını onaylayacaklar mı? Çözüm sonucunda ortaya çıkacak yeni kurumlara güvenebilecekler mi ve güvenmeye hazır olacaklar mı?

Gazeteciler, görüşmelerin gizli yapılmasının nedenlerini sorgulayıp halktan bir şey saklanıp saklanmadığı sorusunu sorarlar. Halk ise süreçle pek ilgilenmez. Yapılan bir ankette, "Çözüme katkı sağlayacak bir konumda olduğumu düşünmüyorum", "Kıbrıs sorununun çözümünün çevremizdeki ülkelere ve uluslararası çıkarlara bağlı olduğunu düşünüyorum" ve "sistem yozlaşmış olduğu için siyasetle ilgilenmiyorum" yanıtları öne çıkmaktadır. Bu arada liderler "Kıbrıs'ta işler böyle yürür" diyerek ve halk için en iyisini kendilerinin bildiklerini iddia ederek, şeffaflık ve katılımçılık konularındaki endişeleri göz ardı ederler. Hassas konular ele alındığı için görüşmelerin gizli yapılması gerektiğini ve müzakereleri kamuya açık bir şekilde yürütmenin imkânsız olduğunu ileri sürerek, "horozu çok olan köyün sabahı geç olur" derler.

İlerleme kaydetmek

Üst düzey müzakereler, katılım konusundaki endişelere rağmen kaçırılmaması gereken bir "fırsat penceresi" olduğu gerekçesiyle devam eder. İki taraf, kapsamlı bir çözümde bu konular zaten ele alınacağı gerekçesiyle Maraş, Ercan havaalanı ve Mağusa limanı gibi konularla ilgili güven artırıcı önlemler üzerinde çalışmak konusunda zaman ve enerji harcamamaya karar verir. Onlara göre, enerji ve çabanın, çözüme kavuşturulurkenden barışı sağlamak hususunda yeterli olacak zor ve esaslı meselelere harcanmasının en iyisi olacağı düşünülmektedir. Daha düşük önemi haiz basit güven artırıcı önlemleri yıllardır ilgili konular üzerine çalışan iki toplumlu teknik komitelere devrederler. BM ve AB'nin desteğiyle, geçişlerin ve iki toplumlu ticaretin her iki topluma da sağladığı ekonomik ve sosyal faydalar göz önünde bulundurularak birkaç ilave geçiş noktası açılır ve Yeşil Hat ticareti üzerindeki bazı kısıtlamalar kaldırılır. İngilizce yayın yapan bir gazete, ismi açıklanmayan bir BM yetkilisinin, bu adımları, barış sürecinin "kolay ulaşılabilir hedefleri" olarak nitelendirdiğini aktarır.

Liderler ve BM, Kıbrıslı uzmanları ve paydaşları sürecin dışında bırakıp, esas meselelerde tavsiye ve iletişim için uluslararası danışmanlara her geçen gün daha fazla başvururlar. Bu yaklaşımı, müzakereleri karmaşık hale getirmeme, süreci daha tarafsız yürütme ve basına sızıntıları önleme niyetine değinerek savunurlar. Uluslararası danışmanlar, iki liderin aralarından seçim yapmaları amacıyla öncelikli listede olup askıda bekleyen tüm konularla ilgili seçenekleri hazırlamakla görevlendirilir. Bu, mülkiyet ve toprak ayarlamaları gibinlaşmazlık yaşanan konularla ilgili karşılıklı müzakerelerin nihai aşamaya varmasına sebep olur. Bu konular, en nihayetinde, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum liderlerin karşılıklı uzlaşma süreci yürütmesiyle çözüme kavuşur.

Bu arada, çeşitli kanalları kullanıp etkili mesajlar vererek kamuoyunu etkilemek amacıyla uluslararası bir pazarlama ve iletişim firmasıyla anlaşma yapılır. Bu firma, hedef kitlelerin haritalandırılmasını yapmak, sözcük ve görsel kullanımını analiz etmek gibi pazarlama tekniklerini kullanarak, sürecin en yüksek oranda 'evet' oyu alarak sonuçlanmasını sağlayacak mesaj dozunu ayarlamak için gizli anketler hazırlamak ve odak gruplarıyla çalışmak üzere BM ve iki tarafla birlikte faaliyet yürütür. Temel meseleleri incelemekten kaçınan anketler, kamuoyunun çözüme karşı tavrını anlamaya odaklanmakta; iki toplumun temel ihtiyaç ve endişelerini incelememekte; kamuoyunun görüşlerinin müzakerelerdeki yaklaşmayı nasıl etkileyebileceğini hesaba katmamaktadır. Sosyal medya, gazete ve televizyonlar müzakereler lehine bir atmosfer yaratmaya yönelik mesajlarla dolup taşar. Bu durum eleştirel seslerin ya da barış sürecine açıkça karşı çıkanların görüşlerini ifade etmelerini zorlaştırır.

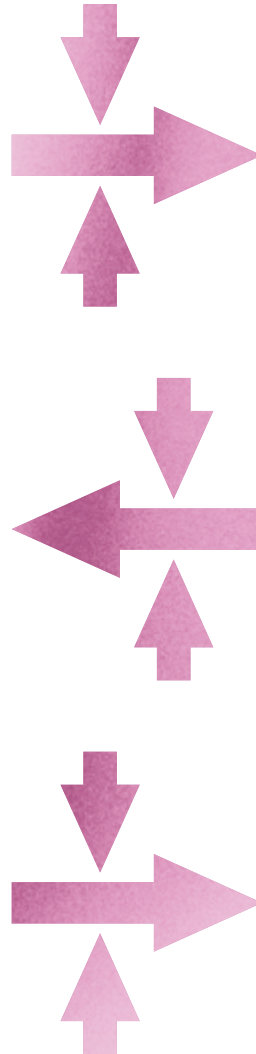
Sonuca ulaşmak

2026 yılı başlarında, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderler, kuzey ve güneyde referanduma sunulacak bir barış planı üzerinde anlaşır. Plan, yetki paylaşım usulünü, kurucu devletlerle ilgili hususları

ve toprak ve mülkiyet konularının ele alındığı askeri ve bölgesel düzenlemelerle ilgili bir anlaşmayı kapsamakta ve iki toplumun siyasi eşitliğine dayalı iki bölge, iki toplumlu bir federasyonun kurulmasını öngörmektedir. Barış görüşmeleri bağlamındaki gayri resmi temaslar sonucunda, Federal Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilişkin münhasır ekonomik bölgesinin (MEB) belirlenmesi konusunda kapsamlı çözümlerle birlikte yürürlüğe girecek bir anlaşma hazırlanır. Çözümle ilgili referandumda kimlerin oy kullanma hakkına sahip olacağı konusunda da anlaşmaya varılır.

Kısa bir süre sonra, adanın her iki tarafında da referandum yapılır.

Kıbrıs Rum toplumunda, yerinden edilmiş birçok kişi, anlaşma uyarınca mülkleri için iade veya tazminat alma beklentisiyle referandumda 'evet' oyu verirler. Kıbrıslı Rumlar arasında referandumda çıkan 'evet'e destek artar, çünkü güvenlik ile ilgili düzenlemeler önceki planlara göre biraz daha iyileştirilmiş olarak algılanır. Liderler, Crans Montana'daki müzakerelere dayanarak, garantör ülkelerin asker sayısı, askerlerinin çekilme takvimi ile statü ve sorumluluklarıyla ilgili üst düzey bir uzlaşmaya varırlar. Güneydeki sandık çıkış anketleri, çözüm reddedilip de daha kötü bir sonuç ortaya çıkmasını diye düşünen pek çok kişinin 'evet' oyu verdiğini gösterir. Kıbrıslı Rumlar, Türkiye'nin kuzeyi ilhak edebileceğinden ya da adadaki Kıbrıslı Türk sayısının zamanla azalması nedeniyle Türkiye ile doğrudan muhatap olmak zorunda kalacaklarından dolayı endişelerini dile getirirler. Bu faktörler, güneydeki iki büyük siyasi partinin desteğiyle birlikte, Kıbrıs Rum toplumunda referanduma sunulan çözümün az farkla kabul edilmesine yol açmıştır. Kıbrıslı Rumlar arasında şüphe ve terdihinlik devam ettiği için fark azdır. 'Hayır' oyu verenlerin bir kısmı, yeniden birleşmenin başlangıçtaki sosyal ve ekonomik maliyetleri nedeniyle yaşam standartlarının kötüleşeceğini düşünmektedir. Diğer 'hayır' oyu verenler ise Türkiye'nin Kıbrıs'ta devam edecek olası rolü, Türkiye kökenli göçmenlerin güneye yerleşmesi ihtimali ve olası demografik değişiklikler konusunda endişelidir.

Kıbrıslı Türkler de referandumda 'evet' oyu verirler ancak 'evet' oyu oranı, Annan planına ilişkin 2004 referandumundaki 'evet' oyu oranından daha azdır. Analistler 'evet' oylarındaki azalmayı Kıbrıs Türk toplumunda Avrupa yönelimini destekleyenler ile Avrasya yönelimini savunanlar arasında artan kutuplaşmaya ve Crans Montana başarısızlığından sonra iki devletli çözüme verilen desteğin artmasına bağlarlar. Ayrıca, Kıbrıslı Türklerin bir nesil sonra mülklerine geri dönmeye daha az hevesli olduklarını ve Kıbrıslı Rumlarla birlikte yaşama fikrinin geçiş noktalarının ilk açıldığı zamana kıyasla daha az cazip görüldüğünü belirtirler. Sosyal medya paylaşımları, kuzeyde 'evet' oyu verenlerin çözüme evet demelerinin sebebinin, bölünmüşlüğü ve izolasyonun devam etmesi halinde ortaya çıkacak risklerin yeni bir federasyonda yaşamayla ortaya çıkması muhtemel asimilasyon riskinden daha ciddi olduğu düşüncesi olabileceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte bazı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumların kitlesel olarak geri dönmelerinden ve Kıbrıslı Türklerin kuzeydeki kurucu devlet üzerindeki siyasi ve kültürel hâkimiyetlerini tehdit etmelerinden endişe ettiklerini dile getirirler.

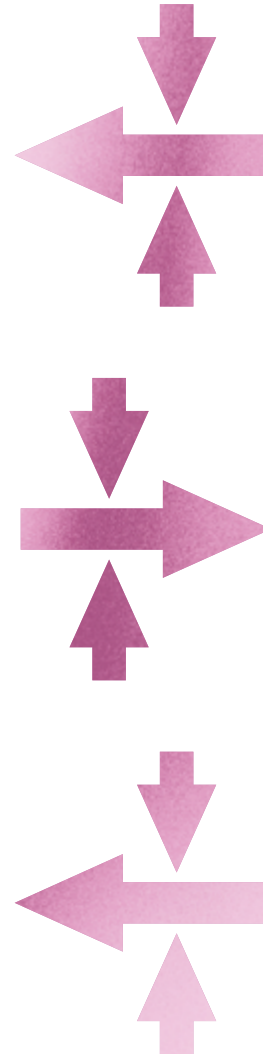
Adanın her iki kesimindeki insanlar arasında süregelen şüphe ve endişelere rağmen, referandumun 'evet' ile sonuçlanması, Kıbrıs'ın uzun zamandır tecrübe ettiğinden daha fazla bir ilerleme teşkil eder. Bu da bazılarının Kıbrıs sorununun nihayet sona ermekte olduğuna dair iyimserliklerini ifade etmelerine vesile olur. Uluslararası toplum, liderleri ve Kıbrıs halkını kutlar ve kapsamlı çözümün uygulanmasını desteklemek için mali ve teknik yardım sözü verir. Sosyal medyada insanlar iki liderin Nobel Barış Ödülü için adlarının geçip geçmediğini merak eder. Ancak şüpheli görüşler de vardır. İletişim kampanyasının referandumun 'evet' ile sonuçlanmasını sağladığını ancak barış sürecinin altında yatan gerilim ve endişeleri dikkate almadığı tespitinde bulunurlar. Çözüme verilen ezici desteğin gelecekteki federasyon için iyiye işaret olmadığı ve toplumların yaklaşan değişikliklere hazırlıklı olmadığı konusunda uyarıda bulunurlar.

Yeni doğan federasyon

2027 yılının başlarında, Kıbrıs'ın AB Dönem Başkanlığının ardından, yeni Federal Kıbrıs Cumhuriyeti, ileri seviyede bir adem-i merkeziyetçi (desentralize) anlayışla hayatına başlar. Kuzey ve güneydeki yönetimler, önemli ölçüde özerklik elde ederek, kurucu devlet yönetimlerine dönüşür. Siyasi elitler kendi toplumlarının çıkarlarını koruyabilecek güçlü kurucu devletler oluşturmaya odaklandıklarından, etkili federal kurumlar inşa etmeye yönelik çabalar nispeten sınırlı kalır.

Toplum içinde, çoğunlukla liberal ve kozmopolit nitelikli bazı gruplar kendilerini 'barış şampiyonları' olarak ilan edip yeni federal makamlarla aktif bir şekilde işbirliği yapmaktadırlar. Genellikle dini muhafazakâr geçmişten gelen ya da ulusal mirasa güçlü bir bağlılık duyan diğer kesimler ise yeni federasyonun 'güvenlerini kazanması gerektiği' konusunda uyarıda bulunmaktadırlar. Kıbrıslı Rumlar federal düzeyde bir çıkmaza girilmesi olasılığına dair endişelerini dile getirirken, Kıbrıslı Türkler de olası kimlik kaybı, ötekileştirilme ve hak gaspına dair endişelerinden söz ederler.

Çeşitli akademisyenler, sivil toplum aktörleri ve bazı uluslararası danışmanlar ya göz ardı edilen ya da uzun vadeli istikrar ve barışa yardımcı olmayabilecek şekilde ele alınan konularla ilgili çekinmelerini dile getirirler. Örneğin, kapsamlı çözüm, 'güvenlik' konusunu sadece askeri gücün varlığı ve garantör devletlerin statüsü ile ilgili üst düzey terimlerle ele aldığından, yeni federasyonun bireysel olarak yurttaşların ve toplumların gündelik güvenlik ihtiyaçlarını ele almak üzere herhangi bir önlem almamaktadır. Ayrıca, etnik milliyetçiliğin azaltılması veya iki toplum arasındaki güvensizliğin giderilmesi için hiçbir kaynak tahsis edilmemiştir. 'Kurucu devletin yetki alanı' içinde kabul edilen ve bu nedenle barış görüşmelerinde kapsam dışında bırakılan eğitim, kurucu devlet düzeyinde ayrı olarak ele alınmaktadır.

Yeni federal düzenlemelerle ilgilenen kişi sayısı azdır. Sosyal medyadaki paylaşımlar, federal düzenlemelerle ilgilenmeyen kişilerin federal kurumlara ve “diğer” toplumdaki insanlardan hizmet alma ve onlar tarafından yönetilme fikrine yabancılaşmış hissettikleri izlenimini uyandırmaktadır. Bu kişiler siyasi gelişmeleri takip etmez ve pek az yurttaşlık sorumluluğu üstlenirler. Erişimlerini engelleyen geçiş noktaları olmadığı için Kıbrıs’ın ‘diğer’ kısmındaki restoranlara, barlara ve tatil beldelerine daha sık gitmeleri dışında onlar için hayat eskisi gibi devam etmektedir.

Oluşan çatlaklar

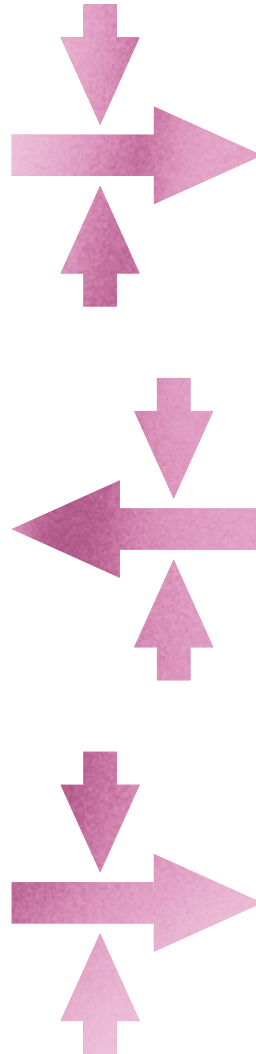
Çok geçmeden çatlaklar ortaya çıkmaya başlar ve federal ve kurucu devlet düzeyindeki yetkililer bu çatlakları gidermek ya da toplumları yeni sistemin işleyişine dâhil etmek için derhal harekete geçmekte geç kalırlar. Kısmen güneydeki ekonominin kuzeydekinden çok daha güçlü olması nedeniyle ekonomik entegrasyon konusunda zorluklar yaşanmaktadır. Kıbrıs Türk ekonomisini desteklemek için uygulamaya konulan derogasyonlar iki taraf arasındaki ekonomik güç dengesizliğini sadece kısmen azaltır. Bu arada, birçok Kıbrıslı Türk işçi ücretlerin daha yüksek olduğu Kıbrıs Rum kurucu devletinde çalışmayı tercih ettiğinden, Kıbrıslı Rumlar’ın işgücü piyasasında rekabet edeceği kişi sayısı artar. Bu durum Kıbrıslı Rum işçiler arasında etnik gruplar arası husumeti ve yeniden birleşmenin faydalarının sorgulanmasını körüklemektedir. Türkiye’den çeşitli işletmeler AB pazarına erişebilmek için Federal Kıbrıs’ta yer edinmeye çalışır. Bazı Kıbrıslı Rum çıkar grupları, ekonomik entegrasyon çabalarının, servetlerinin Kıbrıs Türk kurucu devletine yeniden dağılımıyla sonuçlanmasından şikâyet etmekte ve bunu adaletsiz olarak nitelendirmektedir.

Ayrıca, farklı yasa ve düzenlemeler arası entegrasyon sağlanması söylenmesi kolay, yapılması zordur. Kıbrıs Türk kurucu devletindeki bankaların, muhasebecilerin, avukatların, süt ürünleri ve et üreticil-

erinin mevzuat yükümlülükleri, AB standartlarının yürürlüğe girmesiyle birlikte önemli oranda artar. Bu yeni standartları karşılamak için destek almalarına karşın bunu etkili bir şekilde kullanmak ve gerekli kapasiteyi oluşturmak için yeterli altyapıya sahip değildir. Üstelik sektörler neyle karşılaşacaklarına dair özel olarak bilgilendirilmedikleri için birçok şirketin yeni faaliyet ortamı ile ilgili çekinceleri vardır. İmtiyaz hakkı sahipleri, ithalatçılar ve toptancılar, özellikle ruhsatlarının durumu hakkında bilgilendirilmediklerinden dolayı sosyal medyada öfkeli mesajlar yayınlılar.

Uluslararası aktörler tarafından çözüm sonrası dönemi desteklemek için taahhüt edilen mali yardım, bağışçıların yurtiçi ve yurtdışındaki daha acil krizler nedeniyle önceliklerini yeniden gözden geçirmek zorunda olduklarından dolayı tam olarak yerine getirilemez. Bu da federal devlet bütçesi üzerindeki yükü artırır. Hükümet, çözümün sorunsuz bir şekilde uygulanmasını sağlamak için borç para almayacağına, vergileri artırıp artırmayacağına veya maaşları düşürüp düşürmeyeceğine karar vermek zorundadır. Alternatif olarak, tazminatla ilgili hükümlerin uygulanmasını geciktirmek de masaya konur. Hükümet, kamuoyunda huzursuzluğa yol açmamak için tazminatla ilgili hükümlerin geciktirilmesine ilişkin seçeneği yapmaya karar verir. Mülkler ve anlaşma kapsamında geri dönme veya tazminat talep etme hakkı olan yerinden edilmiş kişilerle ilgili gerilimler artar. Tazminat taleplerinin ele alınmasına ilişkin yasal süreçler ve bürokratik prosedürler o kadar yavaş ilerler ki, birçok kişi federal kurumların meşruiyetini ve kapasitesini sorgulamaya başlar.

Yerinden edilmiş kişiler, geri dönüş ve yerleşim planlamasını engelleyen daha görünmez başka engellerle de karşılaşmaktadır. Örneğin, diğer kurucu devletteki yetkililerle iletişim kurarken, orada hâkim olan dili konuşmaları beklenir. ‘Diğer’ kurucu devlette anadilde okul ve ibadethane bulunmaması, adanın diğer tarafına geçmek isteyen kişiler için sorun teşkil etmektedir. Sivil toplum aktivistleri ve akademisyenler, liderlerin görüşmelerde geri dönüş hakkı ve seyahat özgürlüğünü sadece resmi ve yasal temeller üzerinden ele alıp baskın etnik gruba ait olmadıkları kurucu devlette yaşayan

Kıbrıslılar için hayatın nasıl daha uyumlu hâle getirilebileceğini göz ardı ettiklerinden yakınmaktadır. Aynı zamanda dini liderler kiliseler, camiler, mezarlıklar ile ilgili konuların ve dini özgürlüklerin uygulanmasının yeterince ele alınmadığına dair endişelerini dile getirmektedirler.

Çatışan bağlılıklar

2027 yılının sonlarına gelindiğinde, kurucu devlet liderlerinin birbirleriyle çatışan bağlılıklarla karşı karşıya oldukları açıktır: federasyonu kurmuşlar, ancak aynı zamanda özellikle etnik veya toplumsal özelliklerle tanımlanan 'kendi' toplumlarının desteğine odaklanmış ve bağımlı kalmışlardır. Analistler bunun kısmen, görüşmeler sırasında değerlendirilip reddedilen ağırlıklı çapraz oylamanın uygulanmaması kararından kaynaklandığını belirtirler. Analistlere göre bu tür bir çapraz oylama, her bir toplumun diğer toplumun liderlerinin seçiminde bir miktar etkiye sahip olmasını sağlayabilirdi. Bu da siyasetçileri kapsayıcı bir gündem benimsemeye yönlendirip Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk partiler arasında ortak seçim mitingleri yapılmasına ve hatta ortaklıklar kurulmasına yol açabilirdi.

Federasyon, federal ve kurucu devlet yetkileri arasında 'ihlal edilmezlik' ilkesini uygulamaktadır. Bu ilkeye göre federal hükümet kurucu devletlere politika dayatamaz ve kurucu devletler de federal hükümete politika dayatamaz. Sonuç olarak, politika oluşturma ve uygulamada uyumu sağlamak için kurucu devletler arasında koordinasyon gereklidir, ancak bu koordinasyon çoğunlukla sağlanamamaktadır. Tarım sektörü, koordinasyon eksikliğiyle ilgili sorunların ortaya çıktığı birkaç sektörden biridir. Finansmana erişim şartları Federal Kıbrıs genelinde aynı olsa da uygulamada kurucu devletler arasında önemli farklılıklar vardır. Bu durumu çiftçiler adaletsizlik ve haksız rekabetin yanı sıra etik dışı lobicilik ve yolsuzluk iddialarıyla protesto ederler. Kıbrıs Türk kurucu devletinin karbon emisyonlarını azaltmaya yönelik mevzuatın kabulünü geciktirmesi

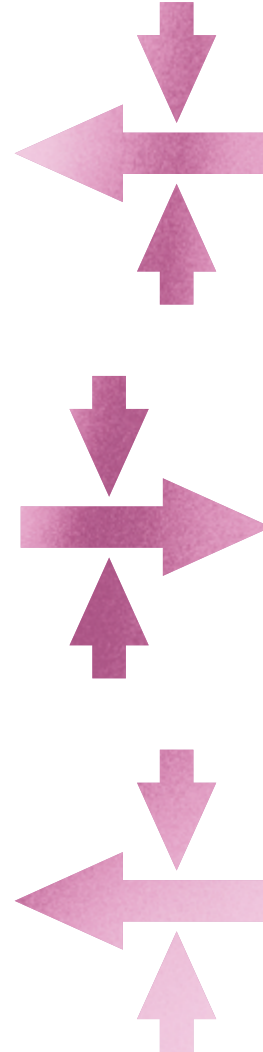
de gerginlik yaratır. Kıbrıslı Rum şirketler, Kıbrıslı Türk muhataplarına kıyasla gelir kaybı yaşadıklarını öne sürerek Kıbrıs Rum kurucu devleti tarafından zamanında kabul edilen yeni kurallara uymak için yapmak zorunda oldukları ek harcamalardan şikâyet etmektedir.

Her iki toplum da yeniden birleşme sürecinde ve yeni federal sistemde ortaya çıkan (gerçek ve algılanan) sorunlar nedeniyle, kendi kurucu devlet hükümetini, diğer topluma karşı koruma yasaları çıkarmak için daha fazla kullanmaya başlar. Usul ve düzenlemelerdeki farklılıklar iki toplum tarafından nispi bir avantaj elde etmek için kullanılır. Reformların hayata geçirilmesinde işbirliğinden çok rekabetçi güdüler etkili olur. Kurucu devlet düzeyindeki yetkililer reformları, diğer devletteki koşulların gerisinde kalma ve diğer toplum geliştikçe ve onları geçtikçe işçiler ve yatırımcılar için daha az cazip hale gelme risklerini önlemek için bir gereklilik oldukları şeklinde açıklamaktadır.

İşgücünün dolaşımını engellemek için 'diğer' dili iyi bilme zorunluluğu gibi dolaylı engeller konulmaya başlar. Avrupa Komisyonu bu tür gelişmeleri tasvip etmediğini bildirmekte, ancak alınan tedbirler resmi olarak müktesebat parametreleri dâhilinde olduğu için bir şey yapamamaktadır. Anketler, her iki toplumda da çoğunluğun federal hükümetten ziyade 'kendi' kurucu devlet hükümetlerine giderek daha fazla değer biçtiğini ortaya koyar.

Çekişme alanı

Federal hükümet giderek bir çekişme alanına dönüşmektedir. Federal düzeyde pek az karar alınmakta, ancak içeriden bazı kişiler hararetli tartışmaları ve politikacıların aldığı tartışmalı pozisyonları düzenli olarak basına sızdırdığı için çok sayıda manşet üretilmektedir. Federal kurumlar işleri yerine getirmekte zorlanırken, kurucu devletler politika çıktıkları açısından kıyasla güç merkezleri haline gelmiştir. Akademik gözlemciler göre, kurucu düzeyde etkili ko-

ruyucu eylemler ile federal düzeyde uzun ve sonuçsuz tartışmalar arasındaki zıtlık, insanların bağılıklarının kurucu devlet hükümetlerine doğru kaymasında önemli bir faktör olarak ortaya çıkar. Bu durum federal devletin meşruiyetini zayıflatmakta ve halkın federal devlete olan sınırlı güvenini daha da azaltmaktadır. Bu da sosyal medyada yayınlanan federasyon karşıtı mesajlarda ve ayrılık çağrılarında kendini göstermektedir.

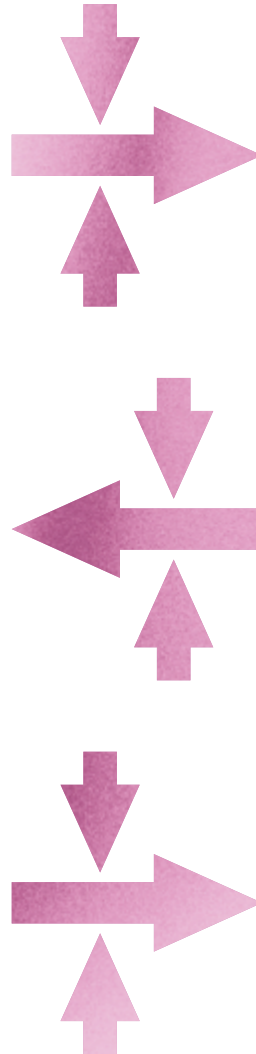
İki toplum arasındaki ekonomik farklılıkları ve gelir eşitsizliğini asgariye indirmeye yardımcı olacak geçiş dönemi tedbirleri, başlangıçta öngörülen zaman dilimlerinde gerçekleşemez. Kurucu devlet hükümetleri, federal hükümete kıyasla daha az denetim ve denge mekanizmasına sahip olmakla birlikte daha fazla sayıda politika ve bütçeyi yönetmektedir. Ekonomilerini geliştirmek için özel yatırımcılara ve dış desteğe bağımlı hale gelirler. Sorumluluklarının karmaşıklığı, bu tür bağımlılıklarla birleşince yolsuzluklar artar ve bu da hevesli, dürüst politikacıların siyasete girmesini zorlaştırır. Aynı zamanda iki toplumun işbirliği yapmama ve bunun yerine birbirlerini suçlama eğilimini de körükler.

İki toplumlu bir akademisyen grubu, İngilizce yayın yapan yerel bir gazetede, adanın her iki tarafında da anlaşmanın işlemesi için gerekli olan ekonomik ve siyasi reformlar için yeterli çaba göstermediğini savunan bir görüş yazısı yayımlar. Onlara göre bu durum federal hükümetin yolsuzluk, etnik merkezci önyargı ve bürokrasi ile ilgili sorunları devralmasına neden olmuş ve her düzeyde “sivil duyarlılık kültürü” olarak adlandırdıkları durumu güçlendirmiştir. Başka bir akademisyen tarafından kaleme alınan bir yazıda ise “federal bir plan çerçevesinde etnik merkezcilikten öte birleştirici ve dayanıklı bir toplumsal sözleşme geliştirmedeki başarısızlıktan” bahsedilmektedir.

Hayal kırıklığı ve kopukluk

Bu arada, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler büyük ölçüde birbirlerinden kopuk yaşamaya devam etmekte ve aralarındaki ilişkileri ve güveni geliştirmek için çok az çaba sarf edilmektedir. İki toplumlu teknik komiteler federasyonun kurulmasından kısa bir süre sonra lağvedildikleri için artık mevcut değildir. Ada bölünmüş durumda topluluklar arasında işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuş olan bu komiteler çözümden sonra artık gerekli görülmemiştir. Kurucu devletler eğitimden sorumlu olduğu için okul kitapları milliyetçi mesajlar vermeye devam etmektedir. Siyasi ve dini liderler ortak bir Kıbrıslı yurttaş kimliği yaratmak için çaba sarf etmezler. Aksine, sadece geçmişte değil yeni dönemde de ‘öteki’ tarafından haksızlık yapıldığına dair süregelen söylemler etnik kimlikleri daha da pekiştirmektedir. Federal hükümet ve kurucu devlet hükümetleri dil eğitimini bir öncelik olarak görmediği için dil eğitimine yapılan yatırım asgari düzeyde kalır.

Devamlı surette iki toplumluluk üzerine yapılan odaklanma, kuzeydeki ve güneydeki ilericilerin, çözümün Kıbrıs’ın çeşitliliğe saygılı çok kültürlü bir toplum olarak tanınmamasının hayal kırıklığı yarattığını savunmalarına yol açar. Diğer etnik ve dini azınlıkların üyeleri, politika ve karar alma süreçlerinde hâlâ göz ardı edildiklerini ileri sürmektedir. LGBTIQ+ aktivistleri haklarının kurucu devletler düzeyinde ele alınmasını protesto etmektedir; bu da ada genelinde farklı kuralların geçerli olduğu anlamına gelir: Kıbrıs Rum kurucu devletinde eşcinsel partnerler arasındaki medeni birlikteliklere izin verilirken, Kıbrıs Türk kurucu devletinde izin verilmez. Kıbrıs Türk kurucu devleti ayrıca azınlıkların ve toplumsal cinsiyetlerin eşit temsiliyi sağlamak için daha az tedbir almıştır. Toplumsal cinsiyet, LGBTIQ+ ve insan hakları aktivistleri yeni federasyonun tam demokratik olmadığından ve Avrupa standartları ve ideallerini benimsemediğinden şikâyet ederler. Onlara göre Kıbrıs sorununa getirilen ‘çözüm’, zorluklarla elde edilen insan hakları kazanımlarını “haksız yere gayri meşrulaştırmıştır”.

2029 yılında uluslararası bir STÖ, Kıbrıs'taki insan hakları koşullarıyla ilgili bir rapor yayımlar. Raporu göre, federal devletin kurulmasından bu yana Kıbrıs'ta etnik kökene dayalı nefret söylemi, ayrımcılık ve taciz olayları giderek artmıştır. Bahse konu STÖ, genel hoşgörüsüzlük ve şiddet olaylarını kolaylaştıran bir ortama katkıda bulunan çeşitli faktörler olduğunu belirtmektedir. Bunlar arasında politikacıların etnik merkezîyetçi ve milliyetçi söylemleri, son derece kutuplaşmış bir medya ortamı ve hesap verebilirliği sağlamaya yönelik yetersiz adımlar yer almaktadır.

Raporda, mevzuatta yer alan yasal çerçeveler ile bunların uygulanma şekli arasında 'önemli bir kopukluk' olduğu vurgulanır. Etnik ayrımcılık gibi nefret suçları da resmi olarak yasaklanmıştır, ancak rapora göre uygulamada etnik kimliğe dayalı ayrımcılığın giderek normalleştiği ve yerel makamların nefret suçlarını ele alma konusunda önemli gecikmeler yaşadığı yer alır. Kısa bir süre sonra, bir grup aşırı sağcı Kıbrıslı Rum futbol taraftarının güneydeki bir futbol maçından sonra birkaç Kıbrıslı Türk'e saldırarak aşağılayıcı ifadeler kullanması ve 'enosis' diye bağırması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Yerel makamların olayı soruşturmaması, Kıbrıs Türk kurucu devlet yönetiminin tepkisine yol açar.

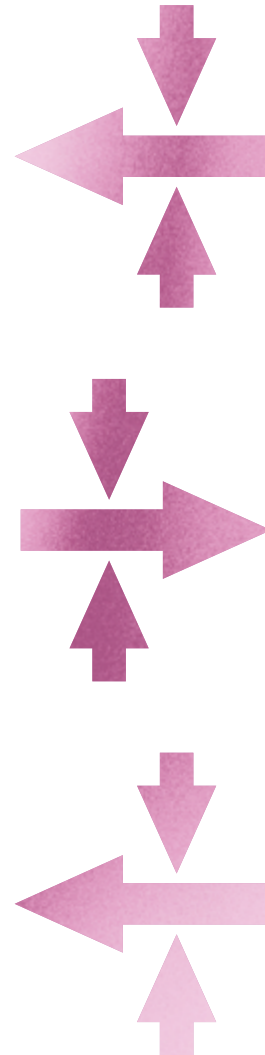
Kırılğan federasyon

Adadaki toplumsal gerginlikler ve şiddet olayları arttıkça, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, sistemdeki gerginliklerin yatıştırılması için destek alınması amacıyla giderek daha fazla dışarıya -AB, BM, Yunanistan ve Türkiye'ye- yönelir. Türkiye, Kıbrıs'taki gelişmelerden derin endişe duyduğunu açıklar. Kıbrıs Türk toplumunun haklarının federal sistemde yeterince korunup korunmadığını sorgular. Yunanistan kamuoyu önünde daha mesafelidir, ancak perde arkasında (Kıbrıs Rum toplumuyla ilgili olarak), Türkiye'ye benzer bir duruş sergiler. AB ve ABD'nin yoğun çabalarına rağmen enerji alanındaki işbirliği yavaşlar.

Çözümle ilgili referandumlardan yaklaşık on yıl sonra, 2035 yılına gelindiğinde, Kıbrıs Türk kurucu devleti ekonomik olarak güney komşusunun hâlâ gerisindedir. Federal hükümetin önemli katkılarına ihtiyaç duymaktadır. Federal hükümetin Kıbrıslı Rum üyelerinin ve Kıbrıs Rum kurucu devletinin yoğun muhalefeti, federal bütçeden Kıbrıs Türk kurucu devlete ayrılan payın, Kıbrıslı Rumlar tarafından 'adil' olarak kabul edilen bir düzeye indirilmesi önerisinin gündeme gelmesine yol açmıştır. Kıbrıslı Rumlar, kuzeydeki kurucu devletin gerekli reformları yapmadığını ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türkleri yeterince sübvans ettiğini savunmaktadır.

Bu durum federal hükümetteki Kıbrıslı Türkler için bir ikilem oluşturmaktadır. Başlangıçta öneriyi engellemeye çalışmayı tartışılar ancak bunu yapmaktan kaçınırlar çünkü bu kazanımlı olmayan bir sert önlem seçeneğidir ve çıkmaza girmiş bir federal hükümet Kıbrıslı Türklere de hizmet etmeyecektir. Bunun yerine, kuzeydeki kurucu devlet için finansman açığını Türkiye'den gelecek (özel ve kamu) fonlarına daha fazla bel bağlayarak kapatmaya karar verirler. Federal düzeydeki bazı Kıbrıslı Türk bakanlara göre bu strateji, Kıbrıslı Türklerin federal hükümetten hizmet almaya devam edip Türkiye'den de destek alarak 'her ikisinin de en iyi taraflarını' elde etmelerini sağlarken, Kıbrıslı Rumlar bu şekilde daha az ödeme yapacaklardır. Anlaşmayla ilgili haberler kamuoyuna yansıdığına, bazıları bunu uygun bir çözüm olarak değerlendirir. Diğerleri ise daha eleştirel yaklaşarak iki tarafın birbirinden daha da uzaklaştığını ve Kıbrıslı Türkleri Türkiye'ye bağımlılık kültürüne geri döndürebileceğini savunur.

Sosyal medyada bir paylaşım viral olur. Lefkoşa'da grafiti yapılmış bir duvarda "Kıbrıs: hayallerin tökezlediği ada" yazar. ■

BİZİM YOLUMUZ DÜNYASI

Dayanıklı barış senaryosu

Kıbrıslıların ve uluslararası toplumun hem Kıbrıs'ta hem de Türkiye'de 2023 yılında yapılacak olan seçimleri beklediği 2022 yılı itibariyle Kıbrıs sorununun siyasi düzeyde çözülme ihtimali yok gibidir. Siyasi olmayan düzeyde ise bir arada yaşamayı ve karşılıklı anlayışı teşvik eden iki toplumlu faaliyetler ve farklı alanlarda ticareti ve işbirliğini artırma çabaları devam etmektedir. Kıbrıslıların bir kısmı statükonun sürdürülebilirliğini ve bölünmüşlüğü'nün devam etmesinin ekonomik ve sosyal maliyetlerini sorgulamakta ve ayrılığın pekişmesi riski karşısında kendilerini sıkışmış hissetmektedir. Bu kişiler, orman yangınlarının, doğal kaynakların tahribinin ve kalabalık göçmen nüfusunun, uzun vadeli ve daha yakın bir işbirliği olmaksızın, üstesinden gelinmesi her geçen gün daha da zorlaşan ortak sorunlar arasında yer aldıklarının farkındadırlar. Bu arada, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi dünya çapında insanların güvenlik konusunda ivedi olma hissini artırmış ve demokrasinin kırılgan olduğu ve korunması gerektiğini kabul etmelerine sebep olmuştur. Kıbrıslılar için bu güvenlik endişeleri, Yunanistan ile Türkiye arasında artan ve adayı da etkileyebilecek gerilim nedeniyle daha da artmaktadır. Ekonomik kriz de yaklaşmakta ve adadaki orman yangınları giderek daha da yoğunlaşmaktadır. Dünya hızla değişirken, geleceğe dair belirsizlik hüküm sürmektedir.

Sonuç odaklı işbirliği

2023 yılına girerken, Kıbrıslıların birçoğu barış sürecinden ümidini kesmiştir ve toplumlarının karşı karşıya olduğu ekonomik, sosyal ve çevresel zorlukların da derinden farkındadır. Bu nedenle Kıbrıslıların bazıları, insanların gündelik yaşamlarını kolaylaştırmak ve Kıbrıslı Türklerin maruz kaldığı izolasyonu azaltmak için somut ve sonuç odaklı işbirliklerine girerek sorunları kendileri çözmeye başlamıştır. Somut ve sonuç odaklı işbirliklerine yönelik çabalar, içinde bulunulan dönemin barış sürecine müdahil olmak için uygun olmadığını söyleyen ve bu nedenle spor, ticaret, çevre, genç girişimciliği, medya sektöründe profesyonellik, eğitim, yerel altyapı gibi daha az politik konularda işbirliğini güçlendirmeye odaklanan uluslararası toplum tarafından desteklenmektedir.

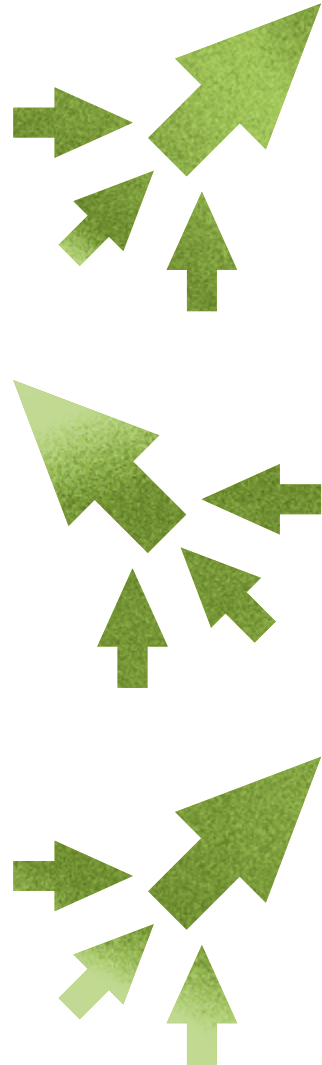
Bu faaliyetler, günlük yaşamın zorlukların üzerine eğilmenin yanı sıra ada genelinde ilişkilerin ve işbirliklerinin kurulmasına da yardımcı olmaktadır. Ancak bu tür faaliyetlerde aktif olarak yer alan kişiler, Kıbrıs sorunu devam ettiği sürece, çabalarının kapsam ve boyut bağlamında sınırlı kaldığını ve önemsiz veya geçici görüldüğünü gözlemlemektedir. Örneğin, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk gençler arasında iki toplumlu spor etkinlikleriyle kurulan bağlar, etkileşim alanlarının sınırlı olduğu ve 'diğer taraf' hakkındaki söylemlerin genellikle olumsuz olduğu kendi ortamlarına döndüklerinde zayıflamaktadır. İki toplumlu ticaret için işbirliği, bir yandan kuzeyin istikrarsız iş ortamı diğer yandan Kıbrıslı Rum işletmelerin kuzeydeki ortaklarıyla iş yapmasına güneyde şüpheyle yaklaşılması nedeniyle zayıflamaktadır. İki toplumlu ticaretin büyümesi, Kıbrıslı Türklerin güneydeki bankalarda hesap açamaması ve bu nedenle tüm ticari işlemlerin nakit olarak gerçekleşmesi gerektiği gerçeğiyle daha da sınırlanmaktadır. Kıbrıslı Türk işletmelerin gelecek on yıldaki statülerine ilişkin belirsizlik de uzun vadeli ticari ilişkilere yatırım yapılmasını engellemektedir.

Mart 2023'te, kuzeydeki ana elektrik santrali, artan talebi karşılayacak bakım ve yatırımın yapılmaması nedeniyle çalışamaz hale

gelmiştir. Yönetim, sorunu ivedilikle çözememiş ve güneydeki otoriteler, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Ticaret Odaları arasında daha önce yapılan işbirliğinden yararlanarak kuzeydeki insanların sıkıntılarını hafifletmek için gerekli olan elektriği sağlamıştır. Kısa bir süre sonra ise etkileri kuzeyi de aşan bir sorun ortaya çıkar: Güngör düzenli depolama alanında çıkan yangınlar sıklıkla ve bu da Kıbrıs'ın tamamında hava kalitesini düşürür. Hava kalitesindeki düşüş, ada genelindeki sağlık koşulları ve karşılanması gereken yerel ve AB yükümlülükleri açısından sorun yaratır. Bu da iki toplumlu çevre teknik komitesinin acil bir eylem koordine etmesini gerektirir.

Acil kriz durumunun kontrol altına alınmasının ardından komite uzmanları, kirlilik ve diğer çevresel sorunlara ada çapında entegre çözümler bulunması gerektiğini yineleyen bir bildiri yayınlar. Uzmanlar şunu vurgular: "Çevre sınır tanımaz. Bir adada yaşıyoruz ve paylaştığımız ekosistem ancak karşılıklı bağımlılığımızı kabul eden işbirlikçi bir yaklaşımla korunabilir." Ayrıca uzmanlar, kriz durumlarında yapılan duruma özel işbirliklerinin kısa vadede sorunları çözebildiğini ancak bu işbirliklerinin Kıbrıslıların karşı karşıya olduğu sorunların kalıcı bir şekilde ele alınması için gereken uzun vadeli strateji oluşturma ve adım atmayı kolaylaştırmadığını belirtmektedirler. Uzmanlar grubunun açıklaması güneyde ve kuzeyde geniş yankı bulur, zira 2023 yazı için, orman yangını riskini artıran bir sıcak hava dalgası öngörülmektedir.

Kâğıt ve plastik bazlı atıkların toplanması, işlenmesi ve ticaretine ilişkin özel sektör öncülüğündeki bir girişim, daha geniş ve sürekli bir işbirliği çağrısında bulunmaktadır. Girişime öncülük eden Kıbrıslı Rum iş insanları, sadece güneyden gelen atıklara odaklanan daha önceki çabaların ekonomik olarak uygulanabilir olmaması nedeniyle, Yeşil Hat üzerinden atık ticareti yapmak ve daha sonra atıkları geri dönüşüm için diğer ülkelere göndermek amacıyla kuzeydeki atık toplayan gruplarla işbirliğini yoğunlaştırdıklarını vurgulamaktadır. Bu girişimle ilgili haberler, yakın zamanda yaşanan hava kirliliği uyarısı, doğalgaz krizi ve ekonomik krizle ilgili endişeler ve Türkiye ile Yunanistan arasında artan gerginlik riskleriyle birleştiğinde, siyasetin Kıbrıs

Sorunu ile meşgul olmasının, mevcut ve gelecekteki acil sorunlarla etkili bir şekilde ilgilenmekten alıkoyduğuna ilişkin farkındalığı artırmaktadır. Siyasetçiler, barış sürecinin yarattığı politik çıkmazı aşmak için her geçen gün daha fazla baskı altında kalmaktadır.

Barışa yönelik yeni bir yaklaşım

2023 yılının ortalarında İspanya'da, 27 Avrupa Birliği (AB) üye ülkesinin ve diğer Avrupa ülkelerinin yanı sıra Türkiye'nin de katıldığı yeni kurulan Avrupa Siyasi Topluluğu'nun toplantısı düzenlenir. Bu toplantıda Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs liderleri ile Birleşik Krallık ve diğer birkaç ülke liderlerinin yanı sıra Avrupa Komisyonu Başkanı'nın da katıldığı enerji krizinin ele alındığı gayri resmi bir oturum düzenlenir. Liderler enerji sıkıntısıyla başa çıkabilmek için Kıbrıs sorununu çözmenin önemini teslim ederler.

Yılın ilerleyen aylarında Birleşmiş Milletler (BM) barış müzakerelerinin yeniden başlatılması olanaklarını değerlendirmek için yeni bir mekik diplomasisi turuna başlar. İstişareler, Kıbrıs Rum liderliği, Kıbrıs Türk liderliği, AB, Yunanistan, Türkiye ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerini de dâhil edecek biçimde, geniş kapsamlı olarak tasarlanır. BM temsilcileri, ayrıca, güney ve kuzeydeki sivil toplum örgütleri, iş dünyasından temsilciler, siyasi partiler, akademisyenler, kadın dernekleri ve gençlik grupları gibi kesimlerle de temaslarda bulunur.

Bu öngörüşmelerde, Kıbrıs'ın içinde bulunduğu ve hızla değişebilen jeopolitik, ekonomik ve çevresel durumun yeni bir barış imkânı yaratıp yaratmayacağı ele alınır. Liderlerin birçoğu, daha önceki müzakere süreçlerinden kalma önemli çalışmaların ihtilafı konuların çözümlenmesinde sağlam bir temel olabileceği konusunda hemfikir kalırlar. Ancak sivil toplum örgütleri ve akademik kurumlar, Kıbrıs sorununu ele almada izlenen geleneksel elitist, tepeden in-

mece süreçlerin modasının geçtiğini, bu süreçlerde siyasi elitlerin dışında kalan toplumsal kaynaklardan yararlanılmadığını ve bu yol-la kalıcı sonuçlara ulaşmanın muhtemel olmadığını dile getirir. Yeni bir yaklaşım için yapılan çağrı, daha fazla katılım ve kapsayıcılığın hem sürece hem de en sonunda varılacak herhangi bir anlaşmaya yönelik meşruiyeti ve kamuoyu desteğini artırdığına dair kanıtlara dayanır. Etkili bir barış süreci için bunun "son şans" olduğuna ve başarıya ulaşmak için farklı taraf ve sektörlerin bu kez sürece dâhil olması gerektiğine dair genel bir kanı oluşur.

Her iki tarafın liderleriyle kapalı kapılar ardında yapılan gayri resmi görüşmeler, resmi olarak farklı pozisyonlara sahip olmalarına rağmen odak noktalarını yeniden çerçevlendirmelerine ve ortak hedefleri kabul etmelerine yol açar. Kıbrıs Türk liderliğinin iki devletliliğe dair tutumu ve egemenlik talebi, federal bir çözüme gerçek bir karşı duruştan ziyade, güç paylaşımı, marjinalleşme, adalet ve etkin katılımı ilgili uzun süredir devam eden çekincelerin ele alınmasının bir yolu olarak anlaşılmaya başlar ve bu anlayış giderek güçlenir. BM, ABD, AB, garantörler (Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık) ve sivil toplumdan her zamankinden daha güçlü bir destek alan liderler, yeni resmi görüşmelerin 2024 yılında başlatılmasına karar verir. Müzakerelerin temelini oluşturan çözüm çerçevesini oluşturacak olsa da, federalizm, kendi başına bir amaç olarak değil, tüm Kıbrıslılara refah ve güvenlik sağlayan, ada çapında uygulanabilir bir toplumsal sözleşmeye yönelik bir araç olarak kabul edilir.

Bu doğrultuda BM, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum liderler arasında yeni bir üst düzey zirve gerçekleştirilmesine uygun bir ortam hazırlar ve iki toplumlu teknik komiteler faaliyetlerini yoğunlaştırır.

İç ve dış destek

Yeni görüşmelerin duyurulması üzerine analistler, Kıbrıs'ın bölgede istikrar sağlayıcı bir rol oynamak için iyi bir konumda olduğunu müşa-

hede ederek Ukrayna'daki savaşın, çözülmemiş anlaşmazlıkların ağır acılara ve öngörülemeyen sonuçlara yol açabileceğini gösterdiğine dikkat çekerler. Kıbrıs'ın stratejik bir konuma, Avrupa ve Orta Doğu ile Hristiyan ve Müslüman dünyalarıyla bağları olan çok etnikli bir nüfusa ve kültürlere sahip olduğunu vurgularlar. Onlara göre birleşik bir Kıbrıs, Doğu Akdeniz'deki enerji işbirliğinden ve 'barış getirisi' olarak adlandırılan turizm, gemicilik, profesyonel hizmetler ve yükseköğretim yanısıra perakende ve toptan ticaretin geliştirilmesinden de büyük fayda sağlayacaktır. Kamuoyunda geniş yankı uyandıran bir araştırma enstitüsü çalışması, çözümün yol açacağı daha güçlü ekonomik performansın çok sayıda istihdam yaratacağını, vergi ve diğer devlet gelirlerine katkıda bulunacağını gösterir. Bazı Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler bulgulara kuşkuyla yaklaşarak bunların hep aynı şeyler olduğunu söylerken, iş dünyasından önemli paydaşlar, çözümün mevcut ekonomik zorlukları nasıl çözebileceğine dair spesifik yollar önerdiği için çalışmayı över.

Ada genelinde gitgide daha fazla yurttaş, birleşik bir Kıbrıs'ın bugün ve gelecekle yüzleşmek için bölünmüş bir Kıbrıs'tan daha güçlü bir konumda olacağına inanmaya başlamıştır. Buna karşın bazı Kıbrıslı Rumlar, fazla bir kargaşa olmadan hayatlarına devam etmelerini sağladığına inandıkları statükoyu bozmakta tereddüt eder. Ancak Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğu, hızla değişen ve güvenlik ile demokrasinin hafife alınamayacağı bir dünyada statükonun sürdürülebilir olmadığı fikrini benimsemektedir. Maraş'ta tek taraflı eylemleri önleyecek, mültecilerin mülklerine dönmeleri için son bir şans tanıyacak ve 1974 sonrasında ellerinden alınan topraklarını geri kazanmalarını sağlayacak bir çözüm için umutları devam etse de topraklarına geri dönmeleri ihtimalinin giderek azaldığı konusunda giderek daha fazla endişe duyarlar. Ekonomiyi büyütme isterler ve Türk lirasının değerinin düşük olması nedeniyle benzin, turistik faaliyetler ve ticaret için güney yerine kuzeyde çok para harcadığı için Türk lirasının düşük değerinden kaynaklanan fiyat rekabetinden endişelenirler. Ayrıca artan göçten, kuzeyin gittikçe daha fazla Türkiye'ye bağımlı hale gelmesinden ve kuzeyde düzensiz bir durum oluşması riskinden de kaygı duymaktadırlar.

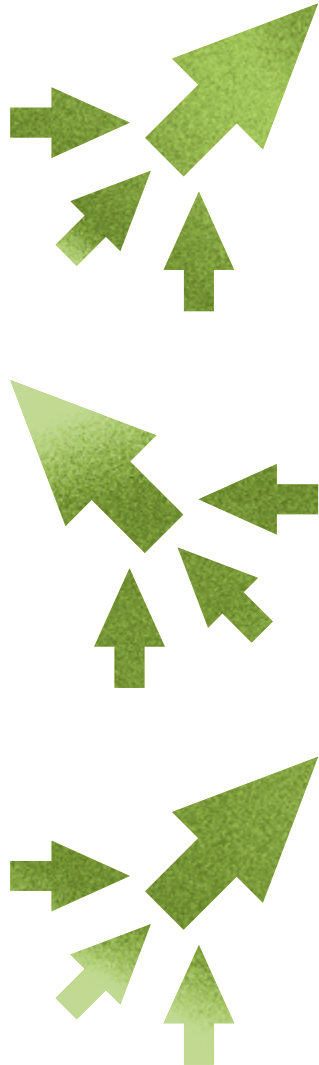
Birçok Kıbrıslı Türk de çözümü istemeye başlar çünkü bunun uluslararası platformlardan izolasyonlarını sona erdireceğine ve uluslararası toplumla bütünleşmelerini sağlayacağına, ayrıca ekonomik canlanmayı destekleyeceğine, iyi yönetişimi sağlayacağına ve kuzeyde demokratikleşmeyi artıracığına inanmaktadırlar. Bazı Kıbrıslı Türkler daha fazla özerklik elde etmeyi ve AB ile istikrarlı, uzun vadeli bir bağlantı kurmayı da ummaktadır.

Müzakerelerin yeniden başlatılması ihtimali AB ve BM Güvenlik Konseyi'nin bazı daimi üyelerince kuvvetle desteklenmektedir. Aynı zamanda Türkiye, ekonomik performansını güçlendirmek için AB ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. İlişkilerin geliştirilmesi, AB ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesine yardımcı olur, ülkenin AB tek pazarına daha fazla erişimini sağlar ve vize serbestisi konusunda anlaşmaya varılmasını kolaylaştırır.

Ayrıca, Türkiye Doğu Akdeniz enerji alanında çatışmacı çözümlerin somut sonuçlar üretmediğini göz önüne alarak, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar ile işbirliğine dayalı çözümler aramaya başlar. Özellikle İsrail ve Mısır ile yaklaşmasının etkisiyle, münhasır ekonomik bölgelerin belirlenmesi konusunda Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar ile varılacak bir anlaşma Türkiye'nin oldukça ilgisini çeker. Bu anlaşma Doğu Akdeniz'deki hidrokarbonlar konusunda enerji işbirliğini daha olası ve uygulanabilir hale getirir. Değişen bu ittifaklar neticesinde Türkiye, Kıbrıs sorunu ile ilgili yeni müzakereleri de onaylar.

Üst düzey anlaşma

2024 yılında, ilgili tüm taraflarla yapılan yoğun hazırlıkların ve çok çeşitli aktörlerle devam eden istişarelerin ardından, BM Genel Sekreteri Cenevre'de üst düzey bir konferans düzenler. BM ve AB, resmi konferans çerçevesinde birbirleriyle ve liderlerle etkileşimlerini kolaylaştırmak için kuzeyden ve güneyden son derece saygın birkaç sivil toplum temsilcisinin katılımını da teşvik eder. Çok

konusulan bu sürecin sonunda üst düzey bir çerçeve anlaşma açıklanır. Bu anlaşmada iki taraf “dayanıklı barışa” ulaşmak amacıyla müzakereleri sürdürmeyi kabul etmektedir. Dayanıklı olma ilkesinin, yurttaşlar, bölgeler, toplumlar, kurumlar ve adanın tamamını kapsayacak şekilde her düzeyde geçerli olduğu düşünülür. İki ana toplumun siyasi eşitliği tanınır ve önceki barış görüşmelerinden kalan mevcut çalışmalar üzerine inşa edilen federal temelli bir çözüm çerçevesi oluşturulur.

Anlaşma ayrıca yeni müzakerelerin katılımcı ve kapsayıcı olmasını şart koşar. Sivil toplum, akademi, siyasi partiler, iş dünyası, sendikalar, gençlik grupları, kadın dernekleri, yerinden edilmiş kişiler, azınlıklar ve diğer paydaşların tümü barış sürecine katılmaya davet edilir, böylece görüşmelerde elitlerin perspektiflerinin ve kaygılarının yanı sıra daha çeşitli perspektifler ve endişeler de dikkate alınır ve sonuçları toplumun geniş kesimleri tarafından kabul görür. Barış görüşmeleri, net bir takvime sahip eylem planına dayanarak çözüme giden yolda hızlı bir ilerleme sağlamak için birden fazla paralel ‘hat’ üzerinden yürütülür. Önümüzdeki birkaç yıl içinde uygulanmak üzere, diğer hususların yanı sıra Ercan havaalanı, Mağusa limanı, Maraş ve üniversite seviyesinde işbirlikleri ile ilgili bir güven artırıcı önlemler paketi de açıklanır.

Halk katılımı

Üst düzey anlaşma, barış sürecinin önünü açmaya yardımcı olan bir atılım olarak memnuniyetle karşılanır. Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlar ve adanın geleceğinde pay sahibi olan diğer kişiler, barış sürecine yeniden ilgi gösterir ve halkı daha önce olduğundan daha fazla sürece dâhil etme çabasını takdir ettiklerini ifade ederler. Sivil toplum ve ada genelindeki iki toplumlu ağlar, artık ortak bir eylem hedefi olduğu için harekete geçmeye başlar. Toplumun genelini değişim ve işbirliğine hazırlamanın önemini vurgulayarak, dayanıklı

bir barış için yürütülen çalışma sürecinin zorlu olacağını, kararlılık ve bağlılık gerektirdiğini tespit ederler.

Gençlik grupları, sanal gerçeklik deneyimleri gibi yeni teknolojiler kullanmaya çalışarak, akranlarının geleceğin geçmişten ve bugünden nasıl farklı olabileceğini kafalarında canlandırmalarını sağlar. Adanın her iki tarafındaki birkaç gazete diğer taraftan haberler içeren bölümler yayınlamaya koyulur, böylece insanlar her bir toplumun karşı karşıya olduğu günlük sorunları öğrenmeye başlar. Güneyde ve kuzeyde önde gelen bazı iş insanları ve politikacılar her iki toplumun adaya olan güçlü bağlarına atıfta bulunmaya başlar. İş insanları, kalıcı bir çözümün Kıbrıs halkına ve daha geniş bir bölgeye daha fazla birlik, istikrar ve refah getireceğini ve zorluklara hızlı bir şekilde çözüm üretme kapasitesini artıracığını belirtirler.

Değişen ortamdan faydalanan birkaç sektörde yeni işbirlikleri geliştirilir. Kuzey ve güneydeki pragmatik iş insanları, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk kültürel unsurlarını birleştiren ve tüm adanın doğal güzelliğini sergileyen çeşitli turistik ürünler üretmeye başlarlar. Bu iş insanları AB çerçevesine erişerek Türk işletmelerini Kıbrıs’a ‘off-shore’ etmeyi araştırır, hellim üretimiyle ilgili girişimleri büyütür ve yeni yeşil enerjiyle ilgili iki toplumlu girişimler geliştirirler.

Uluslararası toplum, sivil farkındalığı ve katılımı kolaylaştırmak için destek sözü verir. Mali kaynakların yanı sıra, Kıbrıs’taki kişi ve kuruluşların talep ettiği ölçüde katılımı sağlamak için teknik yardım sağlar.

Çok taraflı süreç

2025 yılına gelindiğinde, farklı aktörlerin yer aldığı farklı düzeylerde çeşitli girişimleri içeren ve ‘çok taraflı olarak adlandırılan müzakere ve barış inşası süreci tüm hızıyla devam eder. Süreç, gizlilik ile şeffaflık arasında denge kuracak ve kamuoyunun iyi bilgilendirilmesini

sağlayacak şekilde tasarlanır. Kıbrıslı ilgili uzmanlar ve toplum temsilcilerinden oluşan paralel çalışma grupları, zaman zaman uluslararası destek de alarak, belirli konuları tartışır. Dosyalar birbiriyle ilişkili olduğu durumlarda gruplar arasında etkileşim oluşturulur. Bu gruplar, sonuç odaklı müzakerelerde bulunmak ve zamana bağlı ilerlemeyi etkili bir şekilde gerçekleştirmek için yeterli yetki ve özgürlüğe sahiptirler.

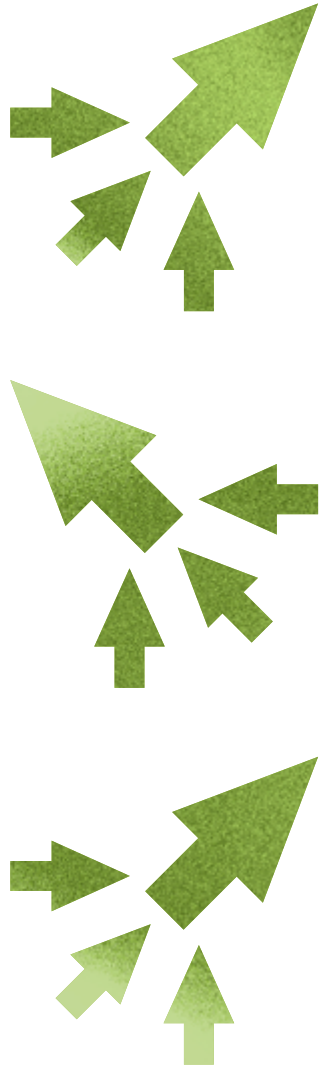
Birden fazla konuya eş zamanlı ilgi gösterilmesi, konuların üst düzeyde liderler tarafından teker teker müzakere edildiği geçmiş barış çabalarına göre önemli bir yeniliktir. Bu durum, tarafların nihai bir çözüme giden geri dönüşü olmayan bir sürece girmeleri için birbirleriyle çoklu şekillerde etkileşime girmeleri anlamına gelir. Bir diğer fark ise çalışma gruplarında yer alan herkese ayırdıkları zaman için kısmen ücret ödenmesi ve koordinatörlerin tam zamanlı olarak istihdam edilmesidir. Bu durum, emekli olmayan uzmanların, kadınların ve gençlerin daha yoğun katılımını sağlar ve sürecin daha geniş kitlelere ulaşmasına yardımcı olur.

Eş zamanlı olarak teknik komiteler sağlık, kültürel miras, elektrik şebekesinin entegrasyonu, orman yangınlarının önlenmesi, yeni geçiş noktalarının açılması ve günlük ekonomik işbirliği konularında birlikte çalışmanın yollarını bulmaya çalışırlar. Suç, tarım standartları ve spor gibi, Kıbrıs sorununun merkezinde yer almayan diğer ortak ilgi alanlarında da koordinasyon artırılır ve sonuç odaklı bir yaklaşım izlenir. Mümkün olan durumlarda, ilerleme kaydedildiğini göstermek, kamuoyunun güvenini artırmak ve çözüm sonrası federal ve kurucu devlet kurumlarına hazırlık yapmak amacıyla komiteler tarafından hazırlanan planlar, kapsamlı bir siyasi çözüme ulaşılmadan önce uygulamaya konur. Liderlerin barış sürecini katılımcı ve kapsayıcı hale getirme taahhüdüne uygun olarak, komiteler de yurttaşları çalışmalarına dâhil etmeye ve faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirmeye başlar. Örneğin, çevre teknik komitesi kuzey ve güneyden çevreci genç aktivistleri sürece dâhil ederek onların fikirlerinden ve ağlarından yararlanır ve onları, sürecin ve nihai anlaşmanın savunucuları gibi hareket etmeleri için motive eder.

Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumları barış sürecini desteklemek ve uzlaşmaya katkıda bulunmak için kendi idari sekreteriyalarını kurma konusunda anlaşılır. Yerli kaymaklar ve uluslararası donörler tarafından finanse edilen bu sekreteriyalar, her iki toplumda da yerinden edilmiş kişilerin yanı sıra savaş mağdurlarının ve kayıp kişilerin ailelerine ulaşmaktan sorumludur. Sekreteriyalar, bu grupların acılarını dindirecek olası adımlar ve insan haklarının yeniden tesis edilmesi için mevcut zorluklar konusunda bu gruplarla istişarelerde bulunur ve elde ettikleri bilgileri daha ileri adımlar atılması için ilgili makamlarla ve müzakere ekipleriyle paylaşır. Ayrıca sekreteriyalar, toplumsal yaraların sarılmasını, geçmişle yüzleşmeyi ve barış eğitimi teşvik eden programlar aracılığıyla ada genelinde ilişki kurulmasından ve sosyal uyumu ilerletmelerinden sorumlu kılınırlar. Sekreteriyalar birbirleriyle yakın temas halindedir ve bazı faaliyetlerini koordineli bir şekilde yürütürler.

Kuşkular

Kimi çevrelerde devam eden yoğun faaliyetlere rağmen, birçok Kıbrıslı kayıtsız ya da kuşkucu bir tutum içindedir. Bazıları süreci öncekilerin aynısı ve başarısız olmaya mahkûm olarak nitelendirir. Diğerleri ise yaşamlarında, işlerinde ya da toplumlarında herhangi bir değişiklik olması fikrine sıcak bakmamaktadır. Sosyal medyadaki söylentiler barış sürecine müdâhil olanların niyetleri hakkında şüphe uyandırır. Sık sık çevrimiçi saldırılar ve yanlış bilgilendirmeler yapılır ki bunlar kısmen kuzeydeki kayıt dışı ekonomiden ve vergi kaçakçılığında fayda sağlayan aktörler ile yeni rekabetten veya AB müktesebatına uyum için gereken reformlardan etkilenecek olanlar tarafından körüklenmektedir. Milliyetçi çıkar grupları, iki toplumun güvenlik konusunda birbirlerine asla güvenemeyeceğini savunur. Bir toplumun 'anavatanı' ile bağlarını gevşetebilecek bir federasyon fikrinden duydukları endişeyi dile getirip, gelecekteki olası bir 'Kıbrıslı' kimliğinin 'Rum' veya 'Türk' kimliğinin pahasına olacağını öne sürerler.

Barış sürecini destekleyen pek çok sivil toplum girişimi, bu tür kuşkuları olan grup veya bireylerle etkili bir şekilde iletişim kurmakta zorlanır. Bunlardan bazıları, yanlış bilgilendirme ve çevrimiçi kutuplaşmaya karşı stratejileri hayata geçiren uluslararası STÖ'lerle işbirliği yapar. Kıbrıslı aktörler ayrıca sokak sanatı ve kültürünü kullanarak yurttaşların eski önyargılarını sorgulamalarını sağlamak için çeşitli yaratıcı çalışmalar yürütür. İki toplumlu bir tiyatro grubu, statükonun durağan olmadığını vurguladığı performansı ile ada genelinde büyük ilgi görür. Performansın reklamlarında şöyle denir: "Bu adada iyisiyle kötüsüyle birbirimize mahkûmuz. Gelin bunu daha da kötüleştirmek yerine daha iyi hale getirelim."

Gazetecilerin barış sürecini objektif bir şekilde haberleştirmelerini destekleyen bir proje, toplumlar arasında kademeli olarak güven inşa edilmesine yardımcı olan bir medya akışı yaratır. Fark yaratan bir diğer husus da liderlerin kalıcı barışa yönelik ortak çabalarının salt idealizmden ziyade pragmatik olduğunu ve amacın uzun vadede Kıbrıs halkının ve adanın kalkınması olduğunu ısrarla vurgulamalarıdır. Büyük şirketlerin yöneticileri, meslek örgütlerinin ve sendikaların başkanları bu mesajı tekrarlar. Bu durum, önceki statükodan fayda sağlayan aktörlerin barış sürecini baltalama girişimlerini sürdürmelerini engellemese de, yurttaşların daha dayanıklı olmalarına ve bu tür olumsuz mesajlara daha az açık olmalarına yol açar.

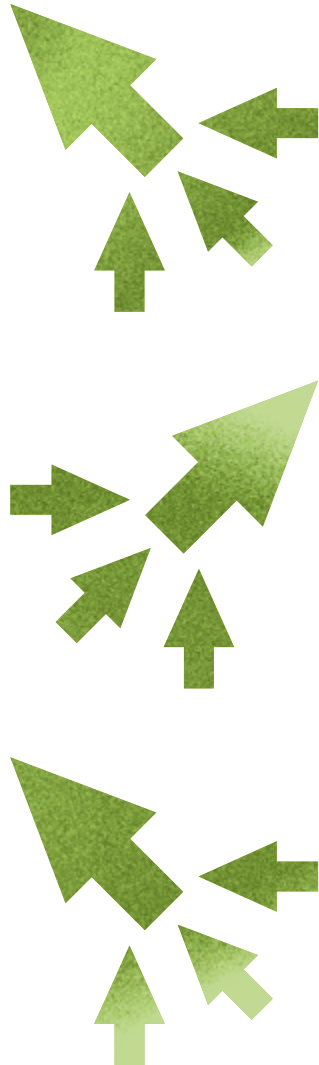
Uyum ve güven inşası

2025 yılında Kıbrıs Türk toplumunun AB müktesebatına uyumu için hızlandırılmış bir program başlatılır. Kuzey Lefkoşa'da güçlendirilmiş bir AB ofisi, AB'nin 2006'dan bu yana Kıbrıs Türk toplumunu desteklemek için yürüttüğü çalışmaları temel alarak hızlandırılmış uyumu desteklemek için daha fazla yıllık ödenek ayırarak bu programı koordine eder. Tüm paydaşlar, ekonomide herhangi bir bozulmayı veya önemli sosyal sorunları en aza indirmek için müktesebata uyumun ve uygulamanın mümkün olan en kısa sürede

gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu amaçla hazırlanan programda, Kıbrıslı Türklerin Euro kullanmaya başlamasına yönelik hazırlıklar, kuzeydeki kamu idaresinin niteliğinin ve özel sektörün rekabet edebilirliğinin güçlendirilmesine yönelik destek ve Kıbrıs Türk toplumunda insan hakları kültürünün yaygınlaştırılması gibi çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Taraflar, AB ile birlikte geçiş dönemleri ve çalışma şekillerini değiştirmesi gereken işletmelere yönelik teşvikleri müzakere ederler. Taraflar ayrıca, destek ağları oluşturmak ve Kıbrıslı Rumların müktesebata uyum konusundaki deneyimlerinden dersler çıkarmak amacıyla kuzey ve güneyden kamu görevlileri, profesyoneller ve hak savunucuları arasında değişimler yapılmasına da olanak sağlarlar.

İki taraf BM ve AB'nin desteğiyle çeşitli güven artırıcı önlemler alır. Maraş BM idaresine verilir ve daha sonra asıl sakinlerinin kullanımına açılır. Kuzeydeki Ercan havaalanı, BM gözetiminde Kıbrıs Türk toplumu tarafından işletilerek uluslararası uçuşlara açılır. Mağusa Limanı da AB gözetiminde doğrudan uluslararası ticarete açılır. Bu arada, Türkiye ile Kıbrıs Rum liderliği arasında barış süreci bağlamındaki gayri resmi angajman, ABD'nin desteğiyle gerçekleşen bölgesel enerji işbirliği görüşmeleri ile güçlendirilir. Sonuç olarak, Türkiye hava ve deniz limanlarını Kıbrıs Rum tarafına açarken, Kıbrıslı Rumlar da Larnaka havaalanını Türkiye'den gelen uçuşlara açar. Güneydeki gemicilik ve turizm sektörleri bundan neredeyse hemen faydalanır. Kıbrıs Rum liderliği ayrıca Türkiye'nin AB üyeliği için yapılacak müzakerelerdeki vetosunu geri çekeceğini açıklar.

Bu dikkat çekici önlemlerin ötesinde, iki toplum arasında güven inşa edilmesine ve insanların günlük yaşamlarını etkileyen konuların ele alınmasına yardımcı olan başka girişimlerde de bulunulur. Örneğin, iki toplumlu bir yangın yönetimi stratejisinin geliştirilmesi, BM ve iki tarafın üst düzey yetkilileri aracılığıyla üst düzey yetkilendirme gerektirmeksizin acil durumlarda iki itfaiye hizmetinin doğrudan nasıl işbirliği yapacağını açıklayan bir yangın müdahale ortak eylem planının oluşturulmasını sağlar. Okul kitaplarında ayrımcı ya da önyargılı ifadelerin yer almamasını sağlamak amacıyla, özellikle

tarih ve yurttaşlık eğitimi müfredatıyla ilgili olarak eğitim standartlarını koordine etmek üzere ortak bir komite kurulur. Komite ayrıca tüm öğrenciler için ortak, bilim temelli bir modern tarih anlatımı geliştirmek üzere hazırlıklara başlar.

Bu somut ve emsalsiz güven artırıcı önlemler, barış sürecinin pek çok fayda getirebileceğini kamuoyuna göstermekte ve olası bir çözüme ilişkin bazı korkuları azaltmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal medyadaki paylaşımlar pek çok kişinin “bu seferki sürecin farklı” olduğuna ikna olmaya başladığını gösterir. Bu arada Yeşil Hat üzerinden iki toplumlu ticaret de artmaktadır. Çözümünden çıkarı olan iş dünyası lobileri, bunun, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarının, uygun teşvik ve koşullar sağlandığında başarılı bir şekilde işbirliği yapabilecekleri anlamına geldiğini öne sürmektedir. Ayrıca, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler için bir çözümden sonra açılmasını bekledikleri büyük pazarlardan ve Kıbrıs’ın “devasa ekonomik potansiyelini” hayata geçirebileceğinden çokça bahsederler.

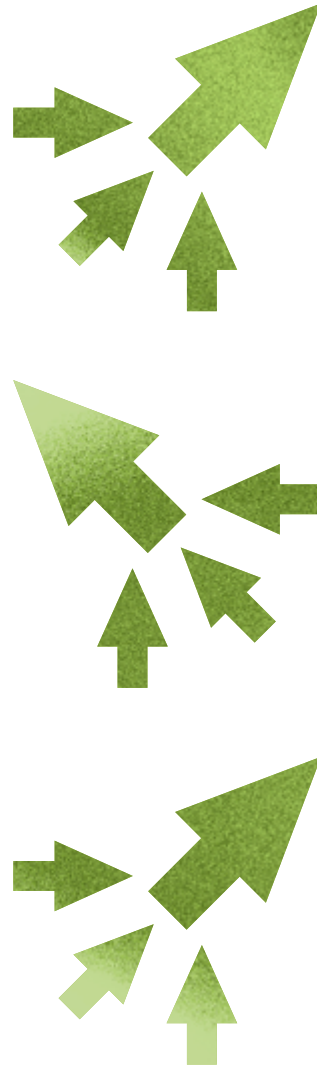
Sivil toplum seferberliği

Siyasi ve teknik çabaları tamamlamak üzere, iki tarafın liderleri ile BM, Kıbrıs’ın Geleceğine İlişkin Sivil Toplum Danışma Forumu’nu (KGSTDF) oluşturmak için kuzeyden ve güneyden sivil toplum örgütleriyle birlikte çalışır. Bu forum aracılığıyla müzakere heyetleri barış sürecinin çeşitli yönleri hakkında toplumdaki farklı gruplarla iletişim kurmakta ve belirli konular için düşünülen çözümler hakkında geri bildirim almaktadır. Doğrudan katılım, kamuoyunun pek çok seçeneğin karşılıklı ödünler içerdiğini kabullenmesini sağlar. KGSTDF, ebeveynleri farklı etnik gruplardan olan çocuklar, engelliler, okuryazarlık düzeyi düşük bireyler, cinsel azınlıklar ve Latin, Maronit, Ermeni toplulukları gibi sesleri genellikle duymazlıktan gelen grupların katılımına özel önem vermektedir.

Barış sürecinin önceki turlarından belirgin bir şekilde farklı olarak, müzakere heyetleri ve BM’nin ortak çabasıyla katılımcı barış anketleri uygulanır ve bu yolla her iki toplumdaki seçenekleri eş zamanlı olarak kontrol edilir; anketler dikkate alınması gereken endişelerin belirlenmesine ve yakınlığa katkıda bulunanların da ayırt edilmesine yardımcı olur. Sonuçlar şeffaf bir şekilde kamuoyu ve müzakerecilerle paylaşılır. Karmaşık konuları anlaşılır bir şekilde aktarmak ve anket yapıldığında halkın bilinçli yanıtlar vermesine yardımcı olmak için bu programla birlikte kapsamlı bir halk eğitimi ve iletişim çalışması yürütülür.

Çok taraflı barış sürecine ek olarak, çeşitli sivil toplum temsilcileri hem kentlerde hem de kırsal alanlarda bulunan futbol kulüplerinde, toplum merkezlerinde, gençlik kulüplerinde, sendikalarda, üniversitelerde ve işyerlerinde toplantılar düzenleyerek, kendi toplumlarında, belirli bir sektörde veya kamu kurumlarında ve genel olarak toplumda neye ihtiyaç olduğunu ve bunun ‘dayanıklı barış’ vizyonuyla nasıl ilişkilendirilebileceğini ele alırlar. Ayrıca, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlardan oluşan karma gruplarla federalizm ve yetki paylaşımı biçimleri, geçmişle yüzleşme ve diğer ülkelerden çıkarılan dersler gibi konularda görüşmelere ev sahipliği yaparlar. Ortak sivil alanların yaratılması, olası çözümlerin avantaj ve dezavantajlarının ve diğer endişe verici konuların bireyler tarafından araştırılmasını teşvik ederler. KGSTDF, deneyimlerin paylaşılması ve müzakerecilerle aktarılacak izlenimlerin belirlenmesi amacıyla sivil toplum aktörlerinin düzenli olarak bir araya geldiği toplantılara ev sahipliği yapar.

Ada genelinde farklı koşullar bulunduğu için, toplumsal seferberlik ve halkın katılımı, kuzeyde ve güneyde farklı yöntemlerle gerçekleşir. Dil bir engel olmakla birlikte aşılamaz bir engel değildir. İngilizce genellikle toplumlar arası iletişimde köprü görevi görür ve hem Rumca hem de Türkçe bilen bazı kişiler bu konuda yardımcı olmaya gönüllü olmuşlardır. Kuzey ve güneydeki çevirmenler ile dil eğitim merkezleri müşteri sayısında artış olduğunu bildirir. Ayrıca bazı okullar, okul müfredatının bir parçası olarak diğer dili öğrenme seçeneği sunmaya başlamıştır.

Dayanıklı barış planı

2026 yılının başlarında iki taraf Kıbrıs'ta "dayanıklı barış" için bir taslak planı kamuoyu ile paylaşır. Her iki toplumdaki bazı medya kuruluşları ile yorumcular planı gerçekçi olmayan bir iyimserlikle ele alırken bazıları ise sevindirici bir sürpriz olarak karşılamışlardır. Plan, başta güvenlik, mülkiyet ve yönetim olmak üzere birçok beklenti karşılamakta ve hatta bazılarının ötesine geçmektedir. Görüşmelerde yer alan bazı kişiler verdikleri röportajlarda kapsayıcılık, bireysel ve sosyal haklara saygı ve bir toplumun güvenliğinin diğer toplumun zararına olmaması gerektiği düşüncesi gibi bazı ilkelerin benimsenmesinin müzakereleri yönlendirmede çok yardımcı olduğunu ifade etmektedir.

Plan taslağının yayımlanması Kıbrıs'ın AB Dönem Başkanlığına denk geldiği için uluslararası alanda büyük ilgi görür. Almanya, Fransa ve Yunanistan liderleri 'Kıbrıs'ta çözümün' tüm Avrupa'nın yararına olacağını açıklar ve Türkiye'nin bu sürece verdiği desteği takdir ettiklerini ifade ederler. İki toplumsal barış sekreterasının koordinatörleri The Guardian tarafından yayımlanan bir haberde birlikte yer alırlar. Başlıca öğrendikleri şeyler sorulduğunda, "Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar bu adada bir arada yaşamak için birbirlerini sevmek zorunda değiller, ancak uzun vadede kazançlı çıkabilmek için birlikte çalışmamız gerektiğini kabul etmeliyiz" diye yanıt verirler. Ayrıca sürecin şu ana kadar kolay ilerlemediğini ve önlerinde uzun bir yol olduğunu da temin ederler.

Barış planı hakkındaki tüm olumlu açıklamalara rağmen, her iki toplumdan da bazı endişeler dile getirilmeye devam etmektedir. Kıbrıs Rum toplumu için bunlar çoğunlukla federal yapının işlevselliği ve çözümün uygulanması ile ilgili olup, mülkiyet ve Türkiye'nin kuzeydeki etkisi ile ilgili güvenlik konularını da içermektedir. Kıbrıs Türk toplumu içinse bu endişeler yetki paylaşımı, etkin katılım ve güvenlik konularıyla ilgilidir.

İleriye doğru adımlar

İki lider, barış sürecinde artık kapsamlı bir kamu istişare aşamasının başlayacağını duyururlar. Çözümün finansmanına ilişkin bilgi paylaşımını kolaylaştırırlar; bu da finansmanın dış paydaşların katkıları, federal devlete verilecek düşük faizli krediler ve hidrokarbonlardan elde edilecek gelirle sağlanacağını göstermektedir. Ortak bir ekonomi komitesi Kıbrıs'ın tamamı için makul bir ekonomik master plan hazırlanması üzerinde çalışmaktadır. Halktan gelen eleştirel sorular, iki tarafın da federal düzeydeki çıkmazı aşmak için etkili mekanizmalar üzerinde çalışmaya daha fazla önem vermesine yol açar. Halka açık toplantılar, çevrimiçi platformlar ve katılımcı anketleri aracılığıyla gerçekleştirilen istişare süreci, halkın yeni düzene ilişkin kaygılarının hafifletilmesine yardımcı olur.

Barış planının kaygıları hafifletmeye yardımcı olan bir yönü de, üzerinde uzlaşmış kriterler çerçevesinde mülklerinden edilmiş kişilere, etkilenmiş mülklerinin iadesi (veya eski evleri artık mevcut değilse aynı şehirde eşdeğer mülk verilmesi) ve kişinin ana dilinde eğitim ve hizmetlere erişim, ibadet özgürlüğü ve bir meslek icra etme veya iş kurma özgürlüğü gibi haklarına sahip olmayı büyük ölçüde mümkün kılmasıdır. Basında yer alan haberlerde, pek çok kişinin tazminat almayı tercih edip mevcut kasaba ve köylerinde kalmaya devam edeceği öngörülmekte ve kendilerine seçim hakkı tanınacak olmasından duydukları memnuniyeti dile getiren kişilere yer verilmektedir. Kamu yararı için geri dönülmez bir şekilde dönüştürülen mülklerin mülksüzleştirilmiş sahipleri, tazminat olasılığı karşısında rahatladıklarını belirtmektedir; bu durum, arazileri veya mülkleri hastane, yol ve diğer kamu altyapısı için kullanılanlar için de geçerlidir.

Geçiş dönemi

2028 yılının başlarında, bir yıl süren kapsamlı kamu istişareleri, teknik hazırlıklar ve hem Kıbrıs'taki hem de uluslararası alandaki kil-it siyasi paydaşlar tarafından onaylanmasının ardından revize edilen barış planı kuzeyde ve güneyde eş zamanlı referandumlara sunulur. Referandumlar adanın her iki tarafında da açık arayla başarılı olur ve anlaşmanın uygulama aşamasında güçlü bir kamuoyu desteği için zemin hazırlar. Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum liderler bu ortak karar dolayısıyla Kıbrıs halkını kutlar ve iki toplumda barış planından hoşnut olmayanlara ulaşmak için çaba sarf edileceğini belirtirler. Barış planının mükemmel olmadığını ancak zaten yeni anlaşmanın dayanıklı bir barışa olanak sağlaması koşuluyla mükemmel olmasına gerek olmadığını kabul ederler. Uluslararası liderler Kıbrıslıların süreci, sonucu ve geleceği sahiplendiklerini vurgularlar.

Geçiş dönemi için aylar süren bir hazırlık süreci başlar. Adanın her iki tarafındaki yönetimler, güçlü federal kurumlar inşa etmenin 'Kıbrıs'ta barışı dayanıklı kılmanın' önemli bir parçası olduğunu vurgular. Dil eğitimine kapsamlı yatırımlar yapılır ve karma bir komutanlık tarafından yönetilen, tüm toplumların üyelerini içeren profesyonel bir Birleşik Kıbrıs Ordusu oluşturmak amacıyla orduların terhis edilmesi süreci başlatılır.

Yeni federal ve kurucu devlet organları için seçimler yapılır. Federal hükümet için (ağırlıklı) çapraz oylama, siyasetçileri yeterli oyu alabilmek için kendi toplumlarının dışındaki insanlara da hitap etmeye teşvik eder. Uluslararası medyada yer alan haberler, seçimlere aday olan bazı siyasetçilerin müzakerelere doğrudan katıldığını, diğerlerinin ise danışman sıfatıyla görev yaptığını ortaya koymaktadır. Bazı kritik federal ve kurucu devlet kurumlarının geçici yöneticileri atanmıştır, atananların bazıları teknik komitelerde görev almış ya da sivil toplum içinden barış sürecine katkıda bulunmuştur. Medyada yer alan haberlerde çok sayıda kadının seçildiğine veya

atandığına işaret edilmekte ve 'Olağan şüpheliler değil' başlığı altında aktivist bir geçmişe sahip nispeten genç bazı kişilerin kamu görevi üstlendiğine dikkat çekilmektedir.

2029 yılının sonlarında yeni durum yürürlüğe girer. Kurucu devletler, sırasıyla Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar için günlük yaşamın tüm yönlerini yönetmelerini sağlayacak geniş bir yetki yelpazesi ile önemli ölçüde özerkliğe sahiptir. Kurucu devlet makamları arasında düzenli olarak bilgi paylaşımı yapılmakta, bu paylaşım her iki taraftan ve federal hükümetten oluşan bir koordinasyon birimi aracılığıyla daha etkin kılınmaktadır. Federal Sosyal Uyum ve Barış Konsolidasyonu Bakanlığı ve kurucu devletlerdeki muadil kurumlar, barış sürecinde faaliyet gösteren toplumsal barış sekretaryalarının kapasitelerinden ve uzmanlıklarından yararlanmaktadır.

Federal hükümet ve kurucu devletler, toplum düzeyindeki gerilimleri çatışmaya dönüşmeden önce tespit etmek ve buna göre önleyici tedbirler almak için bir erken uyarı/erken müdahale sistemi kurar. Genel polislik sorumluluklarının yanı sıra toplum destekli polislik ve gerilimi azaltma konularına odaklanacak bir Federal Toplum Polisi (FTP) kurulur.

Barış planında daha önce öngörüldüğü üzere, federal hükümet bazı bölgeleri adanın zengin ulusal mirasını öne çıkaracak ilk federal milli parklar olarak belirler. Bu parklar için yayımlanan planlar, Kıbrıs'ın tarihi geçmişinden gelen yaban hayatı ve bitki örtüsüyle doğal yaşamın artırılabilirliğini ve tüm Kıbrıs yurttaşlarının buralara düşük maliyetle erişim sağlayabileceklerini belirtmektedir. Önemli kültürel değere sahip tarihi alanlar da federal koruma altına alınarak birlik duygusu pekiştirilmekte ve bu alanların ebediyen korunması güvence altına alınmaktadır. Federal hükümet, tüm dini mekânlarda ibadet özgürlüğünün korunacağını altını çizmektedir.

Stres testleri

Yeni federasyonu, kurumlarını ve halkı test eden bazı olaylar meydana gelir. 2030 yılının başlarında, bir futbol maçının ardından, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk kulüplerinin taraftarları daha sonradan şiddete dönüşen bir kavgaya girişirler. Üç genç erkek hastanelik olur. İnternetteki bazı olumsuz tepkilere rağmen, çeşitli basın haberleri birkaç kişinin yaptığı eylemin tüm topluma genellenemeyeceğine vurgu yaparlar. Federal Toplum Polisi olaya karışanlara ulaşırken, Federal Nefret Suçlarıyla Mücadele Komiseri de soruşturmayı yürütür. Bunun cezai bir mesele olmayıp onarıcı adalet önlemleriyle ele alınmasının en iyisi olacağına karar verir.

Aynı yılın ilerleyen günlerinde, Federal Bakanlar Kurulu'nda, uluslararası ve bölgesel işbirliği gerektiren enerji ile ilgili bir proje görüşülürken ihtilaf çıkar. Bakanlar, karar alma aşamasında kendi aralarında etnik temelli bir ayrıma giderler. Sızdırılan bir bilgi, anlaşmazlığın kuzey ve güney medyasında geniş yer bulmasına neden olur. Bazı uzmanlar 'federasyonun çöküşü' yorumunda bulunmakta gecikmez ve bu yorum sosyal medyada da yankı bulur. Diğerleri ise her işbirliğinin iniş ve çıkışlar yaşadığını ve asıl sorunun bunların nasıl ele alınacağı olduğunu müşahede etmektedir. Konu Başkan ile Başkan Yardımcısı arasında görüş ayrılığına sebep olur, ancak her ikisi de konuyu yurttaşların menfaatleri temelinde çözmeye kararlı olduklarından uyuşmazlık çözüm mekanizmasını başlatmayı kabul ederler. Mekanizma etkili olur: Federal hükümetin atıkların yeşil dönüşümüne yönelik ortak bir taahhülle kolaylaştırdığı mesele iki hafta içinde çözülür. Sonrasında, olayın iç yüzünü bilenler bu olayın -gerçek ve mecazi anlamda- sınavı ama faydalı olduğunu söylerler. Bu olay, ilgili tarafların ilişkilerine ve ortak becerilerine daha fazla güvenmelerini sağlamış ve etkili uyuşmazlık çözümü mekanizmalarına sahip olmanın değerini vurgulamıştır.

Doğu Akdeniz'in çekim merkezi

Dış paydaşlar, federal Kıbrıs hükümetini ve kurucu devlet kurumlarını nispeten dayanıklı ve üçüncü tarafların müdahalesi olmaksızın anlaşmazlıkları önleme ya da ele alma kapasitesine sahip olarak görmektedir. Artık federal Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye arasında egemenlik bakımından eşitlik olduğu için üç ülke arasındaki ilişkiler temel olarak ticaret, enerji ve eğitim işbirliğine odaklanmaktadır. Üç ülke 2031 yılı itibarıyla gaz, su ve elektrik konularında anlaşmalar imzalamıştır.

Kıbrıs ayrıca, yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen fazla enerji kapasitesini Türkiye'ye ve ötesine satma niyetiyle üç güneş termik enerji santrali inşa etmeye başlamıştır. Lefkoşa çevresinde, radyal bisiklet ve elektrikli scooter güzergâhlarına bağlanan ilk dairesel tramvay hattı kurulur. Hat ülkenin başkentindeki pek çok kişinin sıkışık yolları atlmasına ve işe gitmek için daha verimli bir rota kullanmasına olanak tanır. AB'nin desteğiyle ada genelindeki toplu taşıma sistemi iyileştirilir ve bu da ticaret, turizm ve iş ya da eğitim için diğer şehirlere gidip gelmeyi mümkün kılarak önemli sosyal ve ekonomik getiriler sağlar.

2032 yılında Kıbrıs'ta federal hükümet ve kurucu devletler için seçimler yapılır. Seçimlerle ilgili kamuya açık etkinlikler, televizyon tartışmaları ve basın haberleri toplumsal aidiyetlerden ziyade sorunlara ve adayların planlarına odaklanır. Kıbrıslı Maronit bir kadının liderliğindeki koalisyon, küresel rekabet edebilirlik, kapsayıcı eğitim, iklim değişikliğine uyum ve sosyal uyumu sağlama platformuyla seçimleri kazanır. Federal hükümet ilk üç Milli Parkı açar.

Brisbane'deki yaz olimpiyatlarına Rumca ve Türkçe konuşan Kıbrıslılardan oluşan karma bir takım katılır. Nüfusun büyük bir bölümü takımın performansını büyük bir ilgiyle takip eder. Kuzeyde okuyan pek çok öğrenci Erasmus bursuyla bir süreliğine yurt-

dışında eğitim görür ki bu da artık oradaki pek çok üniversitenin Avrupa yükseköğrenim alanının bir parçası olmasıyla mümkün hale gelmiştir. Bu arada, Kıbrıslıların, toplumsal kökenlerine ya da hastanenin kimin yetki alanında olduğuna bakılmaksızın, Kıbrıs'ın her yerinde tıbbi muayene ve tedavi görmeleri mümkün kılınmıştır.

2035 yılına gelindiğinde Kıbrıs'ta çok şey değişmiştir. Federal Kıbrıs Cumhuriyeti, hukukun üstünlüğüne, bireysel ve grup haklarına saygı duyulan, siyasette ve ekonomide denge ve denetlemenin var olduğu, kamu görevlerine alım ve atamalarda toplumsal kökenden ziyade liyakatin esas alındığı, etkili kamu kurumlarına sahip demokratik bir toplumdur. Kadınlar ve gençler yönetim ve karar alma süreçlerinde aktif rol oynarlar. Kıbrıs'ın zengin bir mirasa ve gurur kaynağı olan kültürler ve halklar çoğulluğuna sahip olduğu kabul edilmektedir. Bu ve Kıbrıslıların Avrupalı kimliği, Avrupa'da kültürel, etnik ve dini çeşitliliğe sahip ve ileriye dönük bir ulus olarak ortak bir anlatı oluşturmaktadır. Güçlenen siyasi istikrarı ve yolsuzlukla mücadeleye yönelik artan tedbirleriyle Kıbrıs, uluslararası şirketler, taşımacılık, finansal hizmetler ve teknoloji bakımından Akdeniz'de bir merkez görevi görmektedir.

Sosyal medyada bir paylaşım viral olur. Paylaşım, Lefkoşa'da üzerine grafiti yapılmış bir duvarda "Kıbrıs: yeni hayallerin doğduğu ada" yazdığını göstermektedir. ■

Senaryoları kullanma yolları

Senaryoları geliştirirken, bugünün ve geleceğin zorlukları hakkında konuşmamızı sağlayan ortak bir dil yaratırız. Buna dayanarak, arzu ettiğimiz bir gelecek gerçekliğini desteklememizi sağlayacak seçimler yapabilir ve stratejik işbirlikleri kurabiliriz. Dolayısıyla senaryoların başarılı olabilmesi için insanların senaryolar üzerinde düşünmesi ve konuşması gerekmektedir. Bu düşünme süreci bireysel ya da kolektif, yüz yüze ya da sanal ortamda olabilir.

Senaryolar üzerinde yapılandırılmış düşünmenin amacı, bireysel ve kolektif stratejileri biçimlendirme ve ilham verme, olası yolları aydınlatma ve sonraki adımları netleştirmek için senaryoları kullanarak çeşitli katılımcı gruplarını gelecekteki olasılıklar hakkında bir tartışmaya dâhil etmektir.

Lütfen senaryoları katıldığınız gruplara aktarırken şu hususları unutmayın::

→ Bir sivil toplum aktivisti veya topluluk kurucusu iseniz, toplum grupları, kadın grupları, çevre grupları vb. arasında senaryolar ve bunların sonuçları hakkında diyalogu teşvik etmeyi deneyin.

→ Bir iş insanıysanız, senaryoları stratejik planlama için kullanmayı, stratejinizi farklı gelecekteki sağlamlığını test etmeyi deneyin.

→ Bir politikacı iseniz, siyasi programınızın sağlamlığını test etmek ve geleceği olumlu yönde etkilemek için daha fazla ne yapabileceğinizi düşünmek amacıyla senaryoları kullanmayı deneyin.

→ Bir öğretmen veya üniversite hocası olmanız durumunda, senaryoları derslerinizde kullanmayı deneyin.

→ Bir sanatçıysanız, senaryo hikâyelerini sergilere, illüstrasyonlara, grafitilere, tiyatroya, filme vb. nasıl dönüştürebileceğinizi düşünün.

→ Bir yurttaş olarak, bu senaryoların siyasi tercihleriniz ve katılımınızın yanı sıra toplum düzeyindeki çalışmalarınızla ne şekilde ilişkili olduğunu düşünün.

Bu yollarla senaryoları kullanmak için gerekenleri nasıl yapacağınıza dair ayrıntıları www.cyprusfutures.org adresindeki “Senaryoları Kullanma Yolları” başlıklı rehberimizde bulabilirsiniz.

Sözlük

Senaryolarla ilişkili terimler

ÇAĞRICILAR. Kıbrıs Dönüştürücü Senaryolar Süreci için senaryo ekibini oluşturan çeşitli insan gruplarını bir araya getiren sekiz Kıbrıslı (4 Kıbrıslı Rum, 4 Kıbrıslı Türk). Diğer senaryo üyeleriyle sürece dahil olup, eşit söz hakkına sahiptirler.

DÖNÜŞTÜRÜCÜ SENARYOLAR SÜRECİ. Farklı ve sıklıkla birbiriyle çelişen bakış açılarına sahip çeşitli paydaşları, parçası oldukları bir durumla ilgili, çeşitli potansiyel gelecekleri gösteren üç veya dört yapılandırılmış hikâyeden oluşan bir set geliştirmek amacıyla, bu durum etrafında bir araya getiren yaklaşım. Bunu yaparken, mevcut durum ve geleceği şekillendirmek amacıyla atabilecekleri adımlar hakkında stratejik konuşmalar için ortak bir çerçeve ve dil oluştururlar. Senaryo seti insanları risklere karşı uarmaya, fırsatları ortaya çıkarmaya ve ince bağlantıları görünür kılmaya yardımcı olan bir gelecek olasılıkları haritası sağlar.

İLGİLİ. Senaryoların karşılaması gereken dört kriterden biri; senaryoların günümüz paydaşlarının yaşadıkları belirsizliklere ve kaygılarına hitap ederek mevcut koşullara ve sorun alanlarına açıklık getirmesi ve bunlara değinmesi gerektiği anlamına gelir.

MAKUL. Senaryoların karşılaması gereken dört kriterden biri; Çok çeşitli insanların yer aldığı bir grup olan senaryo ekibinin, her bir senaryonun mantıklı ve kanıta dayalı olmasından dolayı gerçekleştirilebileceğine inandıkları anlamına gelir: Her senaryo hayal güçlerini zorlamalarını gerektirse bile ekibin bakış açısına göre olasılık dâhilindedir.

NET. Senaryoların karşılaması gereken dört kriterden biri; senaryoların anlaşılabilir, akılda kalıcı ve birbirinden açıkça farklı olduğu anlamına gelir.

SENARYO EKİBİ. Kıbrıs'taki farklı sektörlerden, disiplinlerden, toplumlardan ve nesillerden gelen 36 farklı ve kararlı paydaştan oluşan, tüm sürece katılmak suretiyle nihai çıktığı birlikte hazırlayıp gözden geçirerek bir dizi senaryo ortaya koyan grup. Ekip kolektif olarak tüm toplumu temsil etse de, her üye bir grubun veya kurumun temsilcisi olarak değil, kendi bireysel sıfatıyla katılmakta ve bunu gönüllülük esasına göre yapmaktadır.

SENARYOLAR. Çevremizdeki dünyada neler olabileceğini anlatan yapılandırılmış anlatılar veya olası gelecek hikâyeleri. Senaryolar ne olacağına (tahminler veya öngörüler), ne olması gerektiğine (vizyonlar/öneriler) veya insanların ne yapabileceğine (seçenekler) ilişkin hikâyeler değildir.

ZORLAYICI. Senaryoların karşılaması gereken dört kriterden biri; senaryoların insanlara olayları hâlihazırda nasıl gördüklerine dair sorular sordurması, kör noktaları aydınlatıp mevcut varsayımlar ile zihinsel modelleri (bir şeylerin nasıl işlediğine dair anlayışımızı) sorgulayarak görünmeyeni görünür kılması gerektiği anlamına gelir.

Sözlük

Kıbrıs'la ilişkili terimler

ACQUIS COMMUNAUTAIRE. [Müktesebat] AB'nin hedeflerini, temel kurallarını, politikalarını ve özellikle birincil ve ikincil mevzuat ile içtihat hukukunu içeren Avrupa Birliği yasalarının toplamına atıfta bulunan Fransızca terim. Kıbrıs'ın tamamı Avrupa Birliği'nin bir parçası olmakla birlikte, Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'nin etkin kontrolünün bulunmadığı adanın kuzey kesiminde, 'Kıbrıs sorununa' siyasi bir çözüm bulunana kadar AB mevzuatı askıya alınmıştır. Bu terim kısaca Acquis olarak da kullanılır.

AKTİF DİNLEME. Başka bir kişinin söylediği kelimeleri duymanın ötesine geçmeyi ve bu kelimelerin arkasındaki anlamı ve niyeti anlamaya çalışmayı kapsayan bir iletişim becerisidir. Bu şekilde anlamak için dinleme, konuşmada tamamen hazır bulunma; ilgi ve/veya empati gösterme; sözel olmayan ipuçlarını fark etme (ve kullanma); açık uçlu sorular sorma; söylenenleri başka kelimelerle ifade etme, özetleme ve geri yansıtma; duyguları tanıma; kendi tepkilerini tutma ve yargılamadan kaçınma gibi çeşitli tekniklerin kullanılmasını içerir.

ANNAN PLANI. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın adıyla anılan, Kıbrıs'taki anlaşmazlığı çözmek için Birleşmiş Milletler tarafından gündeme getirilen çözüm önerisi. Birkaç revizyondan sonra 2004 yılında referanduma sunulan öneri, Kıbrıslı Türklerin %65'i, Kıbrıslı Rumların ise %24'ü tarafından desteklenmiştir.

ARA BÖLGE. Birleşmiş Milletler'in denetimi altında olup Kıbrıs'ın Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum toplumlarının yaşadığı kuzey ve güney bölgelerini birbirinden ayırmaya yarayan, tarafsız bölge. Kıbrıs boyunca yaklaşık 180 km uzanır ve 'Yeşil Hat' veya ateşkes hattı olarak da anılır.

BARİŞ GETİRİSİ. Bir çatışma çözüldüğünde, diğerlerinin yanı sıra daha düşük savunma harcamaları nedeniyle bir ülkenin elde etmesi muhtemel ekonomik getiriyi ifade eden terim. Kıbrıs bağlamında, Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunması ve bulunmaması hallerinde ekonomik faaliyetler arasındaki fark olarak değerlendirilebilir.

DOĞU AKDENİZ GAZ FORUMU. Kıbrıs, Mısır, Fransa, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün ve Filistin tarafından kurularak Eylül 2020'de resmen faaliyete geçen ve merkezi Mısır'da bulunan uluslararası örgüt. Avrupa Birliği ve Birleşik Arap Emirlikleri daimi gözlemcidir. EastMed Gaz Forumu veya EastMed olarak da bilinir.

EMANET HESABI. İki veya daha fazla taraf bir işlemi tamamlarken veya belirli bir koşul yerine getirilene kadar fonların üçüncü bir tarafça geçici olarak güvence altına aldığı hesap.

ERASMUS PROGRAMI. Üniversite öğrencilerine en az 2 ay, en fazla 12 ay süreyle başka bir ülkede eğitim görme veya staj yapma imkânı sunan 1987 yılında kurulmuş Avrupa Birliği programı.

FEDERASYON. Ülkenin farklı eyalet veya vilayetlerinin kendi yönetim organlarına (yasama, yürütme, yargı) sahip olduğu, dolayısıyla merkezi federal anayasa tarafından kendilerine verilen yetkiler kapsamında kendi yasalarını yapmak için önemli yetkilere sahip oldukları yönetim sistemi.

GARANTÖRLER. Antlaşma ile Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini garanti altına almayı ve Kıbrıs'ın başka devletlerle birleşmesini veya adanın bölünmesini desteklemeyi taahhüt eden devletler. 1960 Garanti Antlaşması'na göre (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu sırasında Kuruluş Antlaşması ve İttifak Antlaşması ile eş zamanlı olarak imzalanmıştır) Kıbrıs'ın garantörleri Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık'tır.

GEÇMİŞLE YÜZLEŞME. Hesap verebilirlik, hukukun üstünlüğü ve uzlaşma kültürünün tesis edilmesini amaçlayan uzun vadeli bir sürecin parçası olarak dört alanda - bilme hakkı, adalet hakkı, onarım hakkı ve bir daha tekrarlanmama güvencesi- çaba sarf edilerek geçmişte yaşanan şiddet ve insan hakları ihlallerinin mirasını ele almaya yönelik bütüncül yaklaşım.

GÖÇMEN. Bir ülke içinde veya uluslararası bir sınırı geçerek, geçici veya kalıcı olarak çeşitli nedenlerle olağan ikamet yerinden ayrılan kişi.

GÜVEN ARTIRICI ÖNLEMLER. Geniş anlamda, anlaşmazlık yaşayan taraflar arasındaki belirsizlikleri ele alan, önleyen veya çözen tedbirler

OLARAK TANIMLANIRLAR. Düşmanlıkların tirmanmasını önlemek, karşılıklı güven inşa etmek ve çatışan taraflar arasındaki korku ve şüphe düzeyini azaltmak için tasarlanan bu tür önlemler resmi veya gayri resmi; tek taraflı, iki taraflı veya çok taraflı; askeri, diplomatik, kültürel, siyasi veya toplumsal; devletten devlete, hükümet dışı veya farklı aktörlerin liderlikleri arasında alınabilir. Anlaşmazlık yaşayan taraflar arasında temas ve etkileşim noktaları yaratmak için kullanılabilir ve sıklıkla aralarındaki korku ve şüphe düzeyini azaltmaya hizmet ederler.

İHLAL EDİLMEZLİK İLKESİ. Federal ve kurucu devlet yetkilerine ilişkin ilke, federal hükümetin kurucu devletlere veya kurucu devletlerin federal hükümete politika dayatamayacağı anlamına gelmektedir.

İKİ BÖLGELİ İKİ TOPLUMLU FEDERASYON. Tek bir uluslararası kişiliğe ve tek bir vatandaşlığa sahip federal bir hükümet ile eşit statüye sahip bir Kıbrıs Türk kurucu devleti ve bir Kıbrıs Rum kurucu devletinden oluşan federasyon. Kurucu devletler farklı coğrafi bölgelerde bulunmakta olup (dolayısıyla 'iki bölge') ilgili toplumlarca yönetilen idareler tarafından yönetilmektedir (dolayısıyla 'iki toplumlu').

İYİ NİYET. Anlaşmazlık yaşayan taraflara sorunlarına bir çözüm bulmalarına yardımcı olmak için verilen ve çeşitli şekillerde olabilen (arabulucu-

Sözlük

Kıbrıs'la ilişkili terimler

luk, bir çatışmanın taraflarına veya hükümetlere tavsiyelerde bulunmak, karşıt taraflar arasında mesaj taşımak, gruplar arasında temas veya diyalogo kolaylaştırmak veya tartışmalara uzmanlık sağlamak vb. dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere) herhangi bir üçüncü tarafın yardımı için kullanılan geniş kapsamlı terim. BM bağlamında 'iyi niyet' girişimlerinde bulunulması Genel Sekreterin üstlendiği hayati bir roldür. Uluslararası anlaşmazlıkların ortaya çıkmasını, tırmanmasını veya yayılmasını önlemek için Genel Sekreterin bağımsızlığı, tarafsızlığı ve dürüstlüğünden yararlanarak kamuya açık ve özel olarak atılan adımları içerir. Genel Sekreterin iyi niyet misyonu ve arabuluculuk rolleri, kendi inisiyatifleriyle bir anlaşmazlığın taraflarından bir veya daha fazlasının talebi üzerine veya Güvenlik Konseyi ya da Genel Kurul'dan yapılan taleple başlatılabilir.

İYİ NİYET MİSYONU. BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs Özel Danışmanı tarafından yönetilen ve Kıbrıs sorununa kapsamlı ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm arayışında iki tarafı desteklemekle görevli olan BM Kıbrıs Özel Danışmanlığı olarak da anılmaktadır.

KAPSAYICILIK. BM tarafından anlaşmazlığın taraflarının ve diğer paydaşların görüş ve ihtiyaçlarının ne ölçüde ve ne şekilde temsil edildiği, dinlendiği ve barış sürecine nasıl entegre edildiğini tanımlamak için kullanılmıştır (BM Güvenlik Konseyi, Çatışma Sonrasında Barışın İnşası: Genel Sekreter

Raporu, 8 Ekim 2012, A/67/499-S/2012/746).

KIBRIS BM BARIŞ GÜCÜ. Toplumlararası şiddetin patlak vermesinin ardından 1964'ten bu yana adada görev yapan Birleşmiş Milletler Barış Gücü. Çatışmaların tekrarlanmasını önlemek, normal koşullara dönülmesine ve kanun ve düzenin korunmasına katkıda bulunmakla görevlidir (Güvenlik Konseyi Kararı 186, 1964).

MÜNHASIR EKONOMİK BÖLGE. Egemen bir devletin su, akıntı ve rüzgârdan enerji üretimi de dâhil olmak üzere deniz kaynaklarının aranması ve kullanılması üzerinde özel haklara sahip olduğu, karasularının dış sınırından kıyıda 200 deniz miline kadar uzanan deniz alanı.

ONARICI ADALET. Suç teşkil eden bir eylemi, öncelikle bir kuralın veya yasanın ihlali olarak görülür ve mağdurların yaralarını sarmaya, kişiler arası ilişkilere ve topluma verilen zararını onarmaya ve gelecekte benzer zararların meydana gelmesini önlemeye odaklanır. Anlamlı katılımı ve hesap verebilirliği destekleyerek, adalet sürecine en çok etkilenenleri, yani mağdurları ve hayatta kalanları dâhil etmeyi amaçlarken, failleri de neden oldukları zararı anlamaya ve bunun sorumluluğunu üstlenmeye teşvik eder. Onarıcı adaleti 'uygulamanın' tek bir yolu yoktur, mağdur-fail arabuluculuğu, konuşma çemberleri, onarıcı adalet konferansı vb. gibi çeşitli biçimler alabilir.

Tanımsızın ilişki kurma. Devletlerin ve AB gibi uluslararası kuruluşların tartışmalı veya de facto bir devletle (tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiş ancak BM üyesi olmayan bir devletle) onu resmi olarak tanınması anlamına gelmeden etkileşime girdiği uygulamaya işaret eden terim.

TANIMAKSIZIN İLİŞKİ KURMA. Devletlerin ve AB gibi uluslararası kuruluşların tartışmalı veya de facto bir devletle (tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiş ancak BM üyesi olmayan bir devletle) onu resmi olarak tanınması anlamına gelmeden etkileşime girdiği uygulamaya işaret eden terim.

TAŞINMAZ MAL KOMİSYONU. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Xenides-Arestis/Türkiye davasındaki kararları uyarınca, Kıbrıs'ın kuzeyindeki etkilenmiş mülklerle ilgili talepler için etkili bir iç hukuk yolu oluşturmak amacıyla Kıbrıs Türk liderliği tarafından kuzeyde kurulan kurum. Kurum; iade, tazminat ve takas taleplerini incelemekte olup 2010 yılında AİHM tarafından etkili bir iç hukuk yolu olarak tanınmıştır.

TEKNİK KOMİTELER. Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderler tarafından Birleşmiş Milletler himayesinde kurulan iki toplumlu teknik organlar, iki toplum arasında daha fazla etkileşim ve anlayışı teşvik etmek ve kolaylaştırmak yoluyla Kıbrıs'taki insanların günlük yaşamlarını etkileyen konuları ele almaktadır. Ekim 2022 itibarıyla on iki teknik komite (yayıncılık ve telekomünikasyon, suç ve ceza

konular, kriz yönetimi, geçiş noktaları, kültürel miras, kültür, ekonomik ve ticari konular, eğitim, çevre, toplumsal cinsiyet eşitliği, sağlık ve insani işler) bulunmaktadır. 2022 yılı sonu itibarıyla tüm teknik komiteler aktif değildir.

YEŞİL HAT. Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından kontrol edilen ve adayı kuzey ve güney bölgelerine ayıran Ara Bölge'yi ifade eden terim. Avrupa Birliği'nin dış sınırını oluşturmaz ve ateşkes hattı olarak da adlandırılır.

YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ. Avrupa Birliği Tüzüğü (866/2004 sayılı Konsey Tüzüğü), kişilerin ve malların Yeşil Hat'tan kuzeyde Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti tarafından kontrol edilmeyen bölgelerden bu hükümet tarafından kontrol edilen bölgelere hangi şartlar altında geçebileceğini belirler.

KIBRIS'IN OLASI GELECEKLERİ

2022

2035

Kıbrıs'ın Gelecekleri senaryoları, çeşitli kesimlerden gelen 36 Kıbrıslı tarafından, her birinin gönüllü olarak 15 günün üzerinde kendi zamanlarından ayırarak geliştirilmiştir. Grubun kolaylaştırıcılığını, uluslararası geçerliliğe sahip bir yöntem kullanan Reos Partners yapmıştır. Proje, PRIO Cyprus Centre ve Result Mediation Foundation tarafından desteklenmiştir. Finansman ise Hollanda, Norveç (PRIO aracılığıyla) ve Finlandiya hükümetleri tarafından sağlanmıştır.

www.cyprusfutures.org

info@cyprusfutures.org

